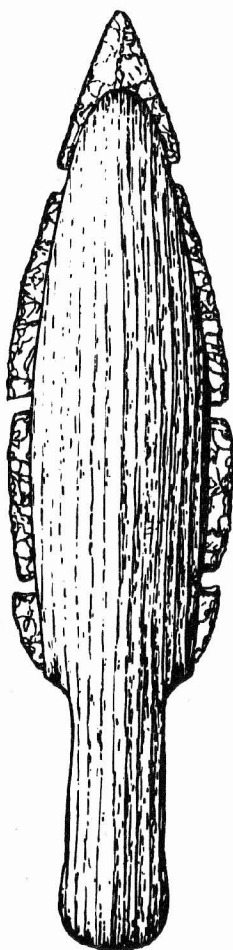

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ
1993-1994

ISSN 1211-7250

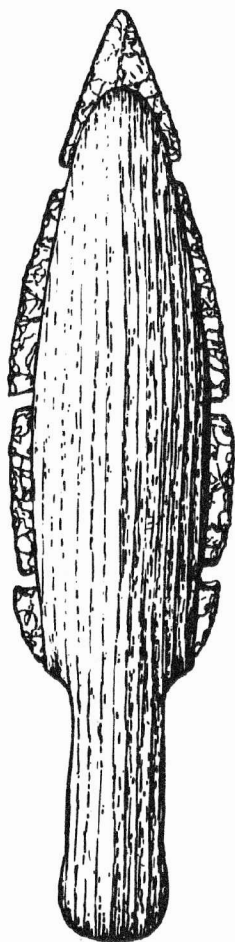

BRNO 1997

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY
V BRNĚ

**PŘEHLED VÝZKUMŮ
1993-1994**

ISSN 1211-7250

BRNO 1997

381 ch n. 1992
382

250,-

S 9395458

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1993-1994

Vydává: Archeologický ústav AV ČR Brno
Královopolská 147, 612 00 Brno
E-mail: ps@isibrno.cz

Odpovědný redaktor: PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc

Redakce a příprava pro tisk: Mgr. Patrik Červák, Mgr. Balázs Komoróczy,
Ing. Petr Škrdla

Na titulním listě: Rekonstrukce skládané dýky z Maref

Tisk: Tiskárna Gloria, Rosice u Brna

Náklad: 400 ks

Publikace neprošla redakční ani jazykovou úpravou

© 1997 by the Authors

All rights reserved

AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00

Obsah :

STUDIE A KRÁTKÉ ČLÁNKY

A.Přichystal, J.Svoboda	Výroba štípané industrie na sídlišti kultury s moravskou malovanou keramikou v Jezeřanech-Maršovicích	15
P.Kos	Otevřená sídliště mladého paleolitu a neolitu v jižní části Moravského krasu	27
E.Kazdová, L.Šebela, A.Přichystal	Besiedlung des Gebietes von Blučina (Kr. Brno-venkov) durch Träger der Stichbandkeramik	45
P.Škrdla, L.Šebela	Pozdně eneolitické složené dýky na Moravě	77
J.Peška	Nové poznatky c hradiscích z doby popelnicových polí na Pavlovských vrších	87

PŘEHLED VÝZKUMŮ NA MORAVĚ A VE SLEZSKU

PALEOLIT

BRNO-VINOHRADY (okr. Brno-město)	P.Škrdla	97
DOLNÍ VĚSTONICE (okr. Břeclav)	J.Svoboda, P.Škrdla, L.Jarošová	100
DOLNÍ VĚSTONICE (okr. Břeclav)	P.Škrdla	101
DRNOVICE (okr. Vyškov)	J.Svoboda	102
MOKRÁ (okr. Brno-venkov)	P.Škrdla	103
PETŘKOVICE (okr. Ostrava)	J.Svoboda, L.Jarošová	109
VEDROVICE (okr. Znojmo)	Z.Nerudová	110

NEOLIT

BOROTICE (okr. Znojmo)	S. Stuchlík	115
BRNO-LÍŠEŇ (okr. Brno-město)	J. Stuchlíková	115
BULHARY (okr. Břeclav)	E. Klanicová	116
HAVŘICE (okr. Uherské Hradiště)	M. Geisler, J. Kohoutek	117
HOLASOVICE (okr. Opava)	Z. Brachtl	118
LANŽHOT (okr. Břeclav)	E. Klanicová	118
MALHOSTOVICE (okr. Brno-venkov)	J. Doležel	119
MODRÁ (okr. Uherské Hradiště)	M. Geisler	120
OPAVAL-JAKTAŘ (okr. Opava)	Z. Brachtl	120
SMRŽICE (okr. Prostějov)	M.Šmíd	123
VÁVROVICE (okr. Opava)	Z. Brachtl	123
VEVERSKÉ KNÍNICE (okr. Brno-venkov)	J. Doležel	124

E N E O L I T

BRNO-ČERNÁ POLE (okr. Brno-město)	J. Stuchlíková	129
DUBŇANY (okr. Hodonín)	L. Šebela, M. Dočkalová	129
MALHOSTOVICE (okr. Brno-venkov)	J. Doležel	132
NÁMĚŠŤ NA HANĚ (okr. Olomouc)	M. Šmíd	133
POHOŘELICE (okr. Břeclav)	M. Geisler	135
VYŠKOV - MARCHANICE (okr. Vyškov)	B. Mikulková	136

D O B A B R O N Z O V Á

BLUČINA (okr. Brno-venkov)	M. Salaš	141
MARŠOVICE (okr. Znojmo)	P. Vitula	143
NEMOJANY (okr. Vyškov)	B. Mikulková	143
ORLOVICE (okr. Vyškov)	B. Mikulková	144
POLEŠOVICE (okr. Uherské Hradiště)	M. Salaš	145
SLAVKOV (okr. Vyškov)	P. Enderová - A. Štrof	146
TVAROŽNÁ (okr. Brno - venkov)	A. Štrof - M. Bálek	147
TVAROŽNÁ (okr. Brno - venkov)	B. Mikulková	148

D O B A Ž E L E Z N Á

BOHUSLAVICE (okr. Hodonín)	M. Hložek	155
MALÉ HRADISKO (okr. Prostějov)	M. Čížmář	155
STRÁŽOVICE (okr. Hodonín)	M. Hložek	156
VEDROVICE (okr. Znojmo)	P. Vitula	156

D O B A Ř Í M S K Á A S T Ě H O V Á N Í N Á R O D Ů

DRÁSOV (okr. Brno - venkov)	A. Štrof - V. Růžička	161
IVANĚ (okr. Břeclav)	M. Bálek - O. Šedo	161
LULEČ (okr. Vyškov)	B. Mikulková	161
MUŠOV (k.ú. Pasohlávky, okr. Břeclav)	J. Musil	162
MUŠOV (k.ú. Pasohlávky, okr. Břeclav)	P. Červák, B. Komoróczy, J. Musil	169
MUŠOV (k.ú. Pasohlávky, okr. Břeclav)	J. Musil	176
MUŠOV (k.ú. Pasohlávky, okr. Břeclav)	M. Bálek - O. Šedo	176
MUŠOV (k.ú. Pasohlávky, okr. Břeclav)	M. Bálek - O. Šedo	177
PASOHLÁVKY (okr. Břeclav)	M. Bálek - O. Šedo	178
PŘIBICE (okr. Břeclav)	M. Bálek - O. Šedo	178

S T Ř E D O V Ě K A N O V O V Ě K

BLANSKO (okr. Blansko)	A. Štrof	183
BOŘETICE (okr. Břeclav)	E. Klanicová	183

BRNO (okr. Brno-město)	R. Zatloukal	184
BRNO (okr. Brno-město)	R. Zatloukal	184
BRNO (okr. Brno-město)	J. Unger	184
BRNO (okr. Brno-město)	R. Procházka	185
BRNO (okr. Brno-město)	R. Procházka	185
BRNO (okr. Brno-město)	R. Procházka	186
BRNO (okr. Brno-město)	R. Procházka	186
BRNO (okr. Brno-město)	R. Procházka	187
BRNO (okr. Brno-město)	R. Procházka	187
BRNO (okr. Brno-město)	P. Vitula	187
BRNO (okr. Brno-město)	R. Procházka	188
BRNO (okr. Brno-město)	K. Geislerová - R. Procházka	188
BRNO (okr. Brno-město)	M. Geisler	189
BRNO (okr. Brno-město)	R. Procházka	189
BRNO (okr. Brno-město)	P. Vitula	189
BRNO (okr. Brno-město)	R. Procházka	190
BRNO (okr. Brno-město)	R. Zatloukal	190
BRNO (okr. Brno-město)	Z. Himmellová	190
BRNO (okr. Brno-město)	Z. Himmellová	191
BRNO (okr. Brno-město)	Z. Himmellová	191
BRNO (okr. Brno-město)	Z. Himmellová	191
BRNO (okr. Brno-město)	Z. Himmellová	192
CRHOV (okr. Blansko)	J. Sadílek	192
DEBLÍN (okr. Brno-venkov)	J. Doležel	193
DOLNÍ VĚSTONICE (okr. Břeclav)	E. Křanicová	194
HELFENŠTEJN (okr. Přerov)	J. Kohoutek	194
HLÍNA (okr. Brno-venkov)	J. Doležel	195
HOLASICE U VEVERSKÉ BITÝŠKY (okr. Brno-venkov)	J. Doležel	196
HORNÍ VĚSTONICE (okr. Břeclav)	J. Unger	197
HRANICE (okr. Přerov)	T. Drobný	197
IVANČICE (okr. Brno-venkov)	J. Doležel	197
JAVORNÍK (okr. Šumperk)	Z.Brachtl	201
JAVORNÍK (okr. Šumperk)	Z.Brachtl	202
JAVORNÍK (okr. Šumperk)	Z.Brachtl	203
JAVORNÍK-VES (okr. Šumperk)	Z.Brachtl	203
JIHLAVA (okr. Jihlava)	O. Šedo, R. Zatloukal	204
JIHLAVA (okr. Jihlava)	R. Zatloukal	205
JIHLAVA (okr. Jihlava)	A.Štof, R. Zatloukal	205
JIHLAVA (okr. Jihlava)	R. Zatloukal	205

JIHLAVA (okr. Jihlava)	R. Zatloukal	206
JIHLAVA (okr. Jihlava)	R. Zatloukal	207
JIHLAVA (okr. Jihlava)	R. Zatloukal	208
JIHLAVA (okr. Jihlava)	R. Zatloukal	209
JIHLAVA (okr. Jihlava)	R. Zatloukal	210
JINDŘICHOV NA MORAVĚ (okr. Šumperk)	M. Rychlý, Z. Brachtl	210
JINDŘICHOV NA MORAVĚ (okr. Šumperk)	M. Rychlý, Z. Brachtl	211
KYJOV (okr. Hodonín)	J. Unger	211
KUNOVICE (okr. Uherské Hradiště)	J. Kohoutek	212
LAŽÁNKY (okr. Brno-venkov)	J. Doležel	212
LEDNICE (okr. Břeclav)	E. Klanicová	215
LOUKA (okr. Blansko)	J. Sadílek, J. Doležel	216
MALHOSTOVICE (okr. Brno-venkov)	J. Doležel	218
MORAVSKÝ KRUMLOV (okr. Znojmo)	Z. Himmelová	218
MOSTIŠTĚ (okr. Žďár nad Sázavou)	J. Unger	219
NOVÁ VES U POHOŘELIC (okr. Břeclav)	A. Štrof, J. Unger	219
NOVÝ SVĚTLOV (okr. Uherské Hradiště)	J. Kohoutek	220
NÝROV (okr. Blansko)	J. Sadílek	220
OLOMOUC (okr. Olomouc)	T. Drobný	222
OLOMOUC (okr. Olomouc)	J. Bláha, T. Drobný	222
OPAVA (okr. Opava)	H. Teryngerová	223
OPAVA (okr. Opava)	H. Teryngerová	225
OPAVA (okr. Opava)	H. Teryngerová	226
OPAVA (okr. Opava)	H. Teryngerová	227
OPAVA (okr. Opava)	H. Teryngerová	228
OSIKY (okr. Blansko)	J. Unger	228
PETROVICE (okr. Blansko)	J. Doležel	228
POLEŠOVICE (okr. Uherské Hradiště)	J. Unger	229
POHOŘELICE (okr. Břeclav)	E. Klanicová	229
POHOŘELICE (okr. Břeclav)	J. Unger	230
POHOŘELICE (okr. Břeclav)	M. Bálek, J. Unger	231
PROSETÍN (okr. Žďár nad Sázavou)	J. Sadílek	231
PŘEROV (okr. Přerov)	J. Kohoutek	232
RAJHRAD (okr. Brno-venkov)	J. Unger	232
ROŽNÁ (okr. Žďár nad Sázavou)	J. Sadílek	234
SKRYJE, TIŠNOVSKÁ NOVÁ VES (okr. Žďár n. Sázavou)	J. Doležel	235
SLAVKOV (okr. Vyškov)	R. Procházka	236
SMOLÍN (okr. Břeclav)	J. Unger	236
SOVINEC (okr. Brutál)	J. Kohoutek	236

ŠTĚPÁNOV NAD SVRATKOU (okr. Žďár nad Sázavou)	J. Sadílek	237
ŠUMPERK (okr. Šumperk)	V. Goš	238
TEČOVICE (okr. Zlín)	J. Kohoutek	238
TELČ (okr. Jihlava)	R. Procházka	240
TELČ (okr. Jihlava)	R. Zatloukal	242
TELČ (okr. Jihlava)	R. Procházka	242
TIŠNOV (okr. Brno-venkov)	J. Doležel	242
TOVAČOV (okr. Přešov)	T. Drobný	247
UHERSKÝ BROD (okr. Uherské Hradiště)	J. Kohoutek	248
UHERSKÝ BROD (okr. Uherské Hradiště)	J. Kohoutek	248
UHERSKÝ BROD (okr. Uherské Hradiště)	P. Vitula	249
UHERSKÝ BROD (okr. Uherské Hradiště)	J. Kohoutek	249
UHERSKÉ HRADIŠTĚ (okr. Uherské Hradiště)	M. Geisler	250
UHERSKÉ HRADIŠTĚ (okr. Uherské Hradiště)	M. Geisler	250
UHERSKÉ HRADIŠTĚ (okr. Uherské Hradiště)	R. Procházka	251
UHERSKÉ HRADIŠTĚ (okr. Uherské Hradiště)	R. Procházka	251
UHERSKÉ HRADIŠTĚ (okr. Uherské Hradiště)	J. Kohoutek, R. Procházka	251
UHERSKÉ HRADIŠTĚ (okr. Uherské Hradiště)	J. Stuchlíková	254
UHERSKÉ HRADIŠTĚ (okr. Uherské Hradiště)	P. Vitula	254
URČICE (okr. Prostějov)	M. Šmíd, Z. Čizmář, M. Dočkalová	256
VALAŠSKÉ KLOBOUKY (okr. Zlín)	J. Kohoutek	258
VALTICE (okr. Břeclav)	E. Klanicová	259
VELEHRAD (okr. Uherské Hradiště)	J. Kohoutek	259
VELKÁ BÍTEŠ (okr. Žďár nad Sázavou)	J. Doležel, S. Smutná	260
VEVERSKÉ KNÍNICE (okr. Brno-venkov)	J. Doležel	263
VYŠKOV (okr. Vyškov)	B. Mikulková	264

V A R I A

DRNOVICE (okr. Vyškov)	B. Mikulková	269
LULEČ (okr. Vyškov)	B. Mikulková	269
PASOHLÁVKY (okr. Břeclav)	M. Bálek - O. Šedo	271
SLAVKOV (okr. Vyškov)	P. Enderová	271
VYŠKOV (okr. Brno-venkov)	P. Vitula	272

SPECIÁLNÍ METODY

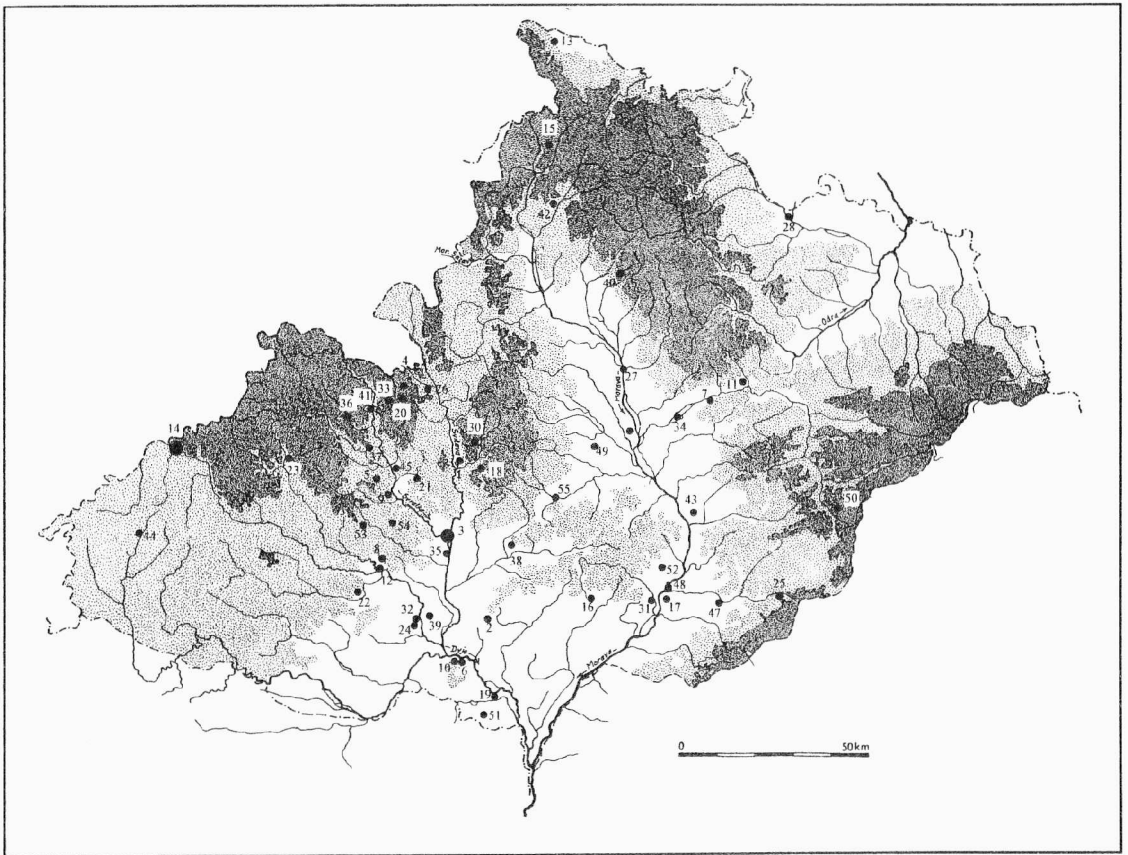
G. Fuchs, V. Hašek, J. Unger	Geophysikalische Prospektion und archäologische Grabungen in der Katharinkirche Frohnleiten (Steiermark)	277
V. Hašek, M. Tymonová, J. Unger	Geophysikalische Methoden in mittelalterlicher Archaeologie	283

A. Majer	Elektroodporová měření střídavými proudy a jejich užití v mělké archeologické prospekci	301
J. Dvořák	Zpráva o výzkumu horninového stavebního materiálu středověkých staveb a jejich provenience	306
M. Bálek	Výsledky leteckého snímkování na Moravě	307
J. Kovárník	Deset let letecké archeologie na Moravě (a v bývalém Československu) 1983 - 1993	311
J. Kovárník	Využití letecké archeologie na Jižní Moravě v roce 1994	332
L. Horácková, L. Benešová	Příspěvek ke studiu skeletů ze slavkovského bojiště	342

ZPRÁVY O ČINNOSTI

J. Doležel	Z činnosti Archeologického ústavu AV ČR Brno v letech 1993-1994	347
------------	--	-----

STŘEDOVĚK A NOVOVĚK

- 1 - Blansko, 2 - Bořetice, 3 - Brno, 4 - Crhov, 5 - Deblín, 6 - Dolní Věstonice, 7 - Helfenštejn, 8 - Hlína, 9 - Holasice u Veverské Bitýšky, 10 - Horní Věstonice, 11 - Hranice, 12 - Ivančice, 13 - Javorník, 14 - Jihlava, 15 - Jindřichov, 16 - Kyjov, 17 - Kunovice, 18 - Lažánky, 19 - Lednice, 20 - Louka, 21 - Malhostovice, 22 - Moravský Krumlov, 23 - Mostiště, 24 - Nová Ves u Pohořelic, 25 - Nový Světlov, 26 - Nýrov, 27 - Olomouc, 28 - Opava, 29 - Osiky, 30 - Petrovice, 31 - Polešovice, 32 - Pohořelice, 33 - Prosetín, 34 - Přerov, 35 - Rajhrad, 36 - Rožná, 37 - Skryje, 38 - Slavkov, 39 - Smolín, 40 - Sovinec, 41 - Štěpánov nad Svatkou, 42 - Šumperk, 43 - Tečovice, 44 - Telč, 45 - Tišnov, 46 - Tovačov, 47 - Uherský Brod, 48 - Uherské Hradiště, 49 - Určice, 50 - Valašské Klobouky, 51 - Valtice, 52 - Velehrad, 53 - Velká Bíteš, 54 - Veverské Knínice, 55 - Vyškov

BLANSKO (okr. Blansko)

Obchodní dům Magnum. Kulturní vrstva. Novověk (17.-18. stol.) Předstihová sondáž.

Jedním z území s archeologickými nálezy v katastru města Blanska je oblast okolo zámku. Ostrožna se stavbou zámku se v současném terénu napojuje bez dramatických terénních zvrátů na masiv levého břehu širšího údolí řeky Svitavy. Kolmo k toku řeky ostrožnu míjí Palavský potok. Svahy ostrožny jsou mírné a pozvolna se sklání k říční nivě. Plošina zámecké ostrožny má dnes parkovou úpravu, její svahy kryje novodobá zástavba. V tomto širším okolí ostrožny - 100 m severněji po tomto svahu - se nachází parcela, na níž probíhala výstavba obchodního domu.

Z různých částí širšího okolí ostrožny pochází celá řada archeologických nálezů, které prokazují průběžné osídlení tohoto prostoru od mladohradištního období do současnosti. Za zmínku stojí mladohradištní objekty na JZ svahu ostrožny (sdělení J. Doležela), středověké hrnčířské pece s nálezy mincí odkryté při výstavbě budovy dnešní radnice a konečně nález pokladu denárových ražeb v nádobě z průběhu 11. stol., který byl učiněn na počátku našeho století právě na parcele, na níž proběhla výstavba obchodního domu (Nekuda - Reichertová 1968, obr. 36:3).

Proto byla parcela před zahájením vlastních stavebních prací prorýhována sondami, provedeným mechanismy; dále pak byly sledovány vlastní výkopové práce souvisící se stavbou. V S části parcely byly zjištěny pouze novodobé doklady slévárenského provozu, v J části pak mohutná bahnitá vrstva s keramikou 17. - 18. stol. s množstvím dřev, desek ap. Jiné osídlení zjištěno nebylo.

Antonín Štrof, ÚAPP Brno

Literatura:

Nekuda, J. - Reichertová, K., 1968: Středověká keramika v Čechách a na Moravě. Brno.

Resumé:

Blansko (Kr. Blansko). Warenhaus Magnum. Kulturschicht. Neuzeit (17.-18. Jh.). Vorläufige Sondierung.

BOŘETICE (okr. Břeclav)

Intravilán obce - u kostela. Novověk. Záchraný výzkum.

Při úpravách okolí farního kostela sv. Anny v Bořeticích byly z iniciativy starosty obce pana V. Petráska položeny dvě sondy podél východní obvodové zdi kostela. Sonda č. I situovaná jižně bočního vchodu do kostela o rozměrech 4 x 2 metry procházela vrstvou navážky do hloubky 40 cm od úrovně dnešního povrchu. Pod ní se projevila kompaktní humózní hřbitovní půda až do hloubky cca 90 cm, kdy nastupovalo žluté písčité podloží. V podloží se vyrýsovaly dva hrobové zásypy, mělce zahloubené. Kostry bez nálezů byly orientovány ve směru východ - západ.

Druhá sonda o rozměrech 2,5 x 5 metrů byla položena před dnešním vchodem. Zhruba 20 cm pod povrchem se podařilo zachytit nároží zdiva, stavěného z kamenů na maltu. Po obnažení celého průběhu zdiva v sondě bylo zjištěno jeho připojení na spáru k základům dnešního kostela. Zkoumané zdivo probíhalo v podobné formě až cca 10 cm do úrovně podloží. Původní předpoklad, že se jedná o základy gotického kostela, zničeného za vpádu Bočkajovců v roce 1605, nebyl archeologickým výzkumem potvrzen.

Evženie Klanicová, Regionální muzeum Mikulov

Resumé:

Bořetice (Bez.Břeclav). Innenraum des Dorfes - bei der Kirche. Neuzeit. Rettungsgrabung.

BRNO (okr. Brno-město)

Ulice Kopečná 43. č.parc. 1117, SMO 1:5000, Brno 9-0, 220mm od S s.č., 233mm od V s.č., nadmořská výška 218.00m n.m. Sídliště, pohřebiště. Vrcholný středověk-novověk. Zjišťovací výzkum.

Ve dnech 19.2, 23.2 a 1.3. 1993 zjišťovací výzkum zachytil jednak doklady středověkého osídlení, jednak doklady soudobého pohřbívání kolem kostela Všech Svatých, který se uvádí poprvé r. 1258 a stál na dnes nezastavěném vrcholu Tkalcovského pahorku nad zkoumanou parcelou, zrušen v období vlády Josefa II. V případě stavební činnosti, která by mohla zničit dosud dochované doklady osídlení, je nutné provést záchranný plošný výzkum zejména v přední části parcely a podél Tkalcovského pahorku, dalšími sondami prověřit situaci směrem k východnímu okraji.

Richard Zatloukal, ÚAPP Brno

Resumé:

Brno (Bez.Brno - město). Kopečná Strasse 43. Siedlung, Gräberfeld. Hochmittelalter - Neuzeit. Vorläufige Sondierung.

BRNO (okr. Brno-město)

Mendlovo náměstí 1, č. parc. 5/1 u SV zdi chrámu Nanebevzetí Panny Marie. SMO 1:5000, Brno 9 - 0, 205mm od S s.č., 162mm od Z s.č., nadmořská výška 204,50m n.m. Sídliště. Vrcholný středověk-novověk. Záchranný výzkum.

Dne 2.12.1992 byl zdokumentován poměrně mělký výkop, který zachytil souvrství datované od konce 13. století do novověku a blíže objasnil úroveň terénu v době založení kostela, tj. k roku 1323 a následné zemní úpravy.

Richard Zatloukal, ÚAPP Brno

Resumé:

Brno (Bez. Brno-město). Mendlovo nám. 1. Siedlung. Hochmittelalter - Neuzeit. Rettungsgrabung.

BRNO (okr. Brno-město)

Katédra sv. Petra a Pavla. Středověk. Záchranný výzkum.

Při výzkumu byla odkryta situace v presbytáři, kde byl zachycen polygonální uzávěr kostela druhé stavební fáze, dokumentovány vstupy do krypty první stavební fáze po vybourání zadržování a dokumentována situace v bývalé kotelně související s budováním přístupu do krypty.

Výzkumem v presbytáři bylo zachyceno zdivo polygonálního uzávěru kněžiště s opěrnými pilíři na vnější straně. Místy se podařilo zachytit cihlové zdivo vyplňující prostor mezi jednotlivými pilíři. Ve zdivu byla objevena stopa po schránce a v presbytáři se podařilo odkrýt zbytky oltářní menzy o půdorysu 1,7 x 1,6 m postavené ze smíšeného kamenného i

cihlového zdiva. Na vnější straně presbytáře byla prozkoumána kumulace vzájemně se porušujících hrobů. Pouze dva hroby (dospělý muž? a dítě) byly porušeny stavbou presbytáře.

V souvislosti s budováním vstupu do krypty bylo nutno snížit úroveň v novogotickém přístavku na jižní straně katedrály, kde byla umístěna kotelna. Po odstranění podlahy a násypu souvisejícího s novogotickou přístavbou se objevila vrstva zásypů hrobů s druhotně uloženými lidskými kostmi. Po začištění situace je zřejmé, že objevené zdi mají následující stratigrafii: Nejstarší je zdivo stojícího presbytáře katedrály a s ním související vnější opěrný pilíř. Na opěrný pilíř navazuje zdivo uzavírající na východní straně kapli. Nejmladší je zeď související s novogotickou stavební úpravou katedrály.

Josef Unger, ÚAPP Brno

Resumé:

Brno (Bez.Brno-město). Kathedrale St. Peters u. Pauls. Mittelalter. Rettungsgrabung.

BRNO (okr. Brno-město)

Petrov č.2. Sídliště. Středověk-novověk (13.-16.stol.). Záchraný výzkum.

Pod jihovýchodním nárožím novověké části objektu byla v souvislosti se statickým zajištěním prozkoumána vyzděná jímka kruhového půdorysu s třemi horizonty nálezů z 14./15. , 15./16. a pol. 16. stol. Porušovala soubor starších středověkých vrstev počínaje 13. stol. Zde i v dalších dvou sondách se též projevil požárové destrukce dřevohlinitých objektů patrně z 14. stol.

Rudolf Procházka, ÚAPP Brno

Resumé:

Brno (Bez. Brno-město). Petrov 2. Siedlung. Mittelalter - Neuzeit (13.-16. Jh.). Rettungsgrabung.

BRNO (okr. Brno-město)

Petrov č. 2. Sídliště. Středověk (14. - 15.stol.) Záchraný výzkum.

V přízemí objektu někdejší biskupské konsistoře V presbytáře katedrály sv. Petra a Pavla byly odstraněny podlahy a očištěn rub sklepních kleneb. V objektu, který je v dnešní podobě převážně novostavbou z doby kolem r. 1777, se podařilo vysledovat jižní a fragment východní obvodové zdi č. 906 a 910 gotického jádra domu. Zdivo bylo cihlové, vně původně režné a vyspárované, kladené formou tzv. gotické vazby. Zeď 906 obsahovala spodní části prostě okosených ostění vstupu o šířce cca 0,9 m. K dataci nebyly získány exaktní doklady, charakter zdiva dovoluje uvažovat nejdříve o 14. stol. Celková délka J strany stavby dosahovala 8 m, šířka zdiva 0,60 m.

Rudolf Procházka, ÚAPP Brno

Resumé:

Petrov, Konskriptionsnr. 2. Siedlung. Mittelalter (14.-15. Jhdt.). Bei der Rekonstruktion der Fußböden im Erdgeschoß des klassizistischen Gebäudes des bischöflichen Konsistoriums dokumentierten wir den gotischen Kern des Hauses, dessen Eingang im oberirdischen Mauerwerk aus Ziegeln erfaßt wurde.

BRNO (okr. Brno-město)

Petrov č. 8. Sídliště. Středověk (12. - 16.stol.). Záchraný výzkum.

Na počátku roku byl dokončen výzkum středověkých vrstev v trase kabelovodu (podrobněji v PV 1993). V souvislosti s průzkumem suterénů, prováděným Brněnskými komunikacemi, a.s., byl v prostoru jihozápadního křídla objektu zkoumán výsek palisádového žlábků a vrstva z 12./13. stol., jakož i městská hradba z 1.pol. 13. stol. a návazný svazek vrstev z 13. - 16. stol. Bylo též dokumentováno přízemí středověké věže pod novogotickou kaplí sv. Barbory a odkryté novověké suterénní prostory.

Rudolf Procházka, ÚAPP Brno

Resumé:

Brno (Bez. Brno-město). Petrov 8. Siedlung. Mittelalter (12.-16. Jh.). Rettungsgrabung.

BRNO (okr. Brno-město)

Petrov č.8. Sídliště. Středověk. Novověk (13. - 18.stol.). Záchraný výzkum.

Těžiště výzkumu spočívalo ve sledování trasy kolektoru v okrajových místnostech a chodbách č.XIV-XIX podél JZ a SZ křídla biskupské rezidence. Hlavní trasa, členěná na úseky A,B,E,F,G měřila celkem 26 m při průměrné šířce většinou kolem 1m. Dále byly zkoumány výkopy pro další sítě (úseky C a H) místnostech III a IV v délce 8 m a šířce rovněž cca 1 m. V místnosti II byly položeny dvě drobné sondy.

Objekt biskupství leží na mírném J svahu skalnatého vrcholku Z katedrály sv. Petra a Pavla, který je dodnes nejvyšším bodem v rámci celého ostrohu. Ve výkopech bylo sledováno souvrství sídlištních a vyrovnávacích vrstev, výjimečně se vyskytly i zahloubené objekty. Pouze v úseku A v SZ křídle bylo dosaženo skalního podloží a rovněž zde byly získány z jámy č. 506 nejstarší nálezy datovatelné nejdříve do doby kolem poloviny 13. stol., ostatní vrstvy lze klást převážně do 13./14. - 14. stol. V úsecích výkopu v JV křídle nebylo dosaženo podloží a prořatá stratigrafická sekvence se pohybuje v rozmezí 2.pol. 13. - 16. stol. Rovněž situace v obou sondách se nevyvíkala z tohoto rozpětí. Závažné zjištění představoval objev pozůstatků požárem zničené dřevohlinité stavby č. 83, zaniklé nejdříve na přelomu 13./14. stol.

Při průzkumu obnažených zdí v přízemí objektu byly zjištěny závažné skutečnosti objasňující jeho vývoj ve středověku. Bylo prokázáno, že vnější obvodová zeď 904 JZ křídla je vlastně středověkou městskou hradbou, což souhlasí i se starší obrazovou a plánovou dokumentací. Teprve v souvislosti s dorovnáváním terénu ve 14.stol. byla k ní přistavěna zeď 901, dnes střední zeď SZ křídla. Díky dvěma průřazům bylo možné určit její vztah k vrstvám ve výkopu kolektoru. S touto zdí souvisí na J gotický sklep, jde patrně o součást členitější zástavby. Charakter vnější obvodové zdi SZ křídla č.906 , jakož i příček 902, 907, 935 - 937 nedovoluje soudit na větší než barokní stáří. Další fragmenty gotického zdiva představují zdi 921 a 919 v JV části objektu biskupství. K jejich bližšímu datování se nepodařilo získat další poznatky. Zeď 919 byla kamenná, 921 tvořilo v nadzemní části místy cihlové, místy smíšené zdivo. Půdorysné souvislosti umožňují zde předpokládat gotickou budovu přiloženou k městské hradbě. Veškeré další zdivo JZ křídla má novověký charakter a převážně souvisí s výstavbou biskupství v závěru 18.stol. O něco starší jsou pouze některé příčky ze smíšeného

či kamenocihelného zdiva, zjištěné v trase kolektoru, ke kterým však postrádáme další půdorysné vazby.

Rudolf Procházka, ÚAPP Brno

Resumé:

Petrov, Konskriptionsnr. 8. Siedlung. Mittelalter und Neuzeit (13.-18. Jhd.). Beim Erdaushub für einen Kollektor verfolgte man längs des südwestlichen und nordwestlichen Flügels der Bischofsresidenz eine aus Siedlungs- und Planierungsschichten bestehende Schichtenabfolge, sowie auch einige Grubenobjekte. In einem Fall wurde die Existenz eines aus Holz und Lehm errichteten Baues einwandfrei belegt. Die ältesten Fundkomplexe entsprechen der Mitte des 13. Jhdts., die meisten fallen aber ins 14. Jhd. Damals hatte man das bereits geebnete Terrain bei der Stadtmauer zur ältesten gemauerten Verbauung genutzt, von der wir zwei getrennte Kerne erfaßten.

BRNO (okr. Brno-město)

Panenská ul.-Dominikánské nám.- Pánská ul. - nám. Svobody. Sídliště. Středověk (13. - 15.stol.). Záchranný výzkum.

Výzkum trasy kabelovodu přinesl nejzávažnější výsledky v prostoru Dominikánského nám., kde byly porušeny četné vrstvy z 1.pol. 13. - poč. 14. stol., jakož i gotická zdiva někdejšího tzv.markrabského domu. Další gotický dům byl zachycen i ve vozovce Pánské ulice. Jak Dominikánské nám., tak i Pánská ul. byly totiž rozšířeny po asanacích na počátku tohoto století. Na nám. Svobody byly dokumentovány středověké komunikační vrstvy s počátky v 1.pol. 13. stol.

Rudolf Procházka, ÚAPP Brno

Resumé:

Brno (Bez. Brno-město). Pannenská Strasse - Dominikánské Platz - Pánská Strasse - Svobody Platz. Siedlung. Mittelalter (13. - 15. Jh.). Rettungsgrabung.

BRNO (okr. Brno-město)

Františkánská ul. č.9 Sídliště. Středověk, novověk (13. - 16.stol.). Záchranný výzkum.

V závěru roku byl zahájen výzkum dvorního traktu domu s gotickým jádrem. Byly zachyceny vrstvy z 2.pol. 13. stol. a jímky z 15. - 15./16. stol., jakož i fragmenty novověkých zdív. Výzkum navázal na plochu odkrývanou Archeologickým ústavem AVČR r. 1990 - 1991.

Rudolf Procházka, ÚAPP Brno

Resumé:

Brno (Bez. Brno-město). Františkánská Str. 9. Siedlung. Mittelalter, Neuzeit (13.-16. Jh.). Rettungsgrabung.

BRNO (okr. Brno-město)

Františkánská ul. 17. Středověk (13. - 14. stol.). Záchranný výzkum.

Na základě Smlouvy o dílo provedl Ústav archeologické památkové péče Brno v první polovině září 1993 záchranný archeologický výzkum na stavbě trafostanice v Brně na Františkánské ul. č. p. 17. Cílem výzkumu bylo zdokumentovat a ovzorkovat profily porušené archeologické situace ve vybagrované stavební jámě a zjistit tak vývojový sled zejména středověkého osídlení v místech nezasažených původní středověkou parcelací.

Během výzkumu byly zdokumentovány a ovzorkovány profily o celkové délce 6,1 m, zachycující vývoj osídlení a terénní situace do hloubky až 3,8 m. V nejvyšších partiích profilů se rýsovaly recentní uložení ve výkopech pro inženýrské sítě. Tyto výkopy prakticky zlikvidovaly pozůstatky antropogenní činnosti v novověku, kromě několika zbytků kulturních vrstev a hlubokého výkopu čtvercového půdorysu (snad studny), vyplněného mohutným souvrstvím uloženin. Nižší úrovně, tvořené mocným kulturním souvrstvím a několika zahloubenými objekty, lze již datovat do období středověku, a to převážně do druhé pol. 13. a první pol. 14. století. Toto souvrství dokumentuje mohutný až 2 m nárůst terénu, související s intenzívní antropogenní činností po založení města Brna. Nejstarší zachycenou úroveň, hloubenou již převážně do sprašového podloží, tvořilo několik zahloubených objektů, které můžeme s určitou pravděpodobností datovat do průběhu 13. stol., s rezervou snad i do předlokačního období.

Petr Vitula, ÚAPP Brno

Resumé:

Brno (Bez.Brno-město). Františkánská Str. 17. Mittelalter (13.-14. Jh.). Rettungsgrabung.

BRNO (okr. Brno-město)

Žerotínovo nám. č. 3 - 5. Sídliště. Středověk-novověk (14.-18. stol.). Záchraný výzkum.

Při nehlášené výstavbě podzemních garáží v prostoru nádvoří tzv. Zemského domu při severním okraji historického jádra byl porušen novověký hřbitov z 2.pol. 16.- 18. stol., jakož i středověké odpadní vrstvy, cihlami vyzděná studna a jámy nejasného určení z 14.- 15. stol. Nejzávažnější nález představovala mohutná cihlářská pec z 15. stol., zaniklá v 1.pol. 16. stol.

Rudolf Procházka, ÚAPP Brno

Resumé:

Brno (Bez. Brno - město). Žerotínovo Platz 3.-5. Siedlung. Mittelalter, Neuzeit (14.-18. Jh.). Rettungsgrabung.

BRNO (okr. Brno - město)

Sady Osvobození. Parcela č. 92. Středověk - novověk. Záchraný výzkum.

V areálu stavby repliky Zemanovy kavárny v městském parku na Kolišti bylo při záchraném archeologickém výzkumu ÚAPP Brno zjištěno celkem 10 archeologických objektů ze 14.-16.století, které měly vesměs odpadovou funkci. Nejvýznamnějším objevem byla studna s dochovaným trámovým věncem, která vznikla v průběhu 14. století a zanikla již v polovině 15. století. Na konci 15. stol. byla zcela zasypana sídlištním odpadem. Poskytla bohatý soubor keramiky, kovových a kostěných předmětů. Na základě srovnání s rekonstrukčními historickými mapami lze ztotožnit středověké osídlení lokality se zahradami a dvory předměstské zástavby podél komunikace mezi dnešní ul. Lidickou a Cejlem, která probíhala rovnoběžně s hradebním okruhem.

Kateřina Geislerová - Rudolf Procházka, ÚAPP Brno

Resumé:

Brno (Bez. Brno-město). Sady Osvobození. Parcellen Nr. 92. Mittelalter - Neuzeit. Rettungsgrabung.

BRNO (okr. Brno-město)

Kopečná ul. p.č. 1249, 1250, 1251. Novověk. Záchranný výzkum. Dokumentace profilu.

Základová jáma pro budovu tržnice EVA byla situována na jižním úpatí Petrova, mezi ulicemi Kopečná a Vodní, na p.č. 1249, 1250, 1251. Na jejím východním okraji byl zdokumentován profil vysoký 500 cm, jehož bázi tvořily písčité a jílovitopísčité fluviální vrstvy. Na profilu bylo patrných několik fází zpevňování severního (levého) břehu Svrateckého náhonu, zavezeného v prvních desetiletích tohoto století. Nejstarší fázi, zjištěnou i na ploše staveniště, tvořila řada dřevěných pilot s rozestupy 100 až 150 cm, o něž byly opřeny vodorovně kladené trámy. Datovat ji lze do 16., mladší, cihlové vyzdívky koryta do 18. století. Od této doby rovněž dochází k výraznému zvyšování okolního terénu. Celkově tato situace odpovídá zjištěním R. Procházky (1990) ze záchranného výzkumu v areálu Fakultní nemocnice na Pekařské ulici a nasvědčuje spíše tomu, že v případě Svrateckého náhonu nešlo o umělé vodní dílo, ale o postupnou regulaci přírodního vodního toku.

Martin Geisler, ÚAPP Brno

Literatura:

Procházka, R. 1990: Kovové předměty z vybavy středověkého měšťana z výzkumu v Brně - Pekařské ulici. *Archeologia historica* 15/90, 99-109.

Resumé:

Brno (Bez. Brno-město). Kopečná 1249 - 1251. Neuzeit. Dokumentation des Profils. Rettungsgrabung.

BRNO (okr. Brno-město)

Dvořákova ul. - vozovka. Sídliště. Středověk (13.-14.stol.). Záchranný výzkum

V někdejším dvorku středověké, parcely, dnes po rozšíření z počátku 20. stol. ve vozovce, byla dokumentována středověká jáma se sporadickými nálezy keramiky z 13. - 14. stol.

Rudolf Procházka, ÚAPP Brno

Resumé:

Im ehemaligen Hof einer mittelalterlichen Parzelle, der heutzutage teilweise unter der Fahrbahn liegt, dokumentierten wir eine Grube mit sporadischen keramischen Funden aus dem 13.-14. Jhdt.

BRNO (okr. Brno-město)

Františkánská ul. - vozovka. Sídliště. Středověk (13.-14. stol.). Záchranný výzkum.

V první polovině září 1993 proběhl záchranný archeologický výzkum ve výkopu pro trafostanici před J průčelím domu č.p. 17.

Byly dokumentovány profily o celkové délce 6,1 m, zachycující vývoj osídlení a terénní situace do hloubky až 3,8 m. V nejvyšších partiích profilů se rýsovaly recentní uloženiny ve výkopech pro inženýrské sítě. Tyto výkopy prakticky zlikvidovaly pozůstatky antropogenní činnosti v novověku, kromě několika zbytků kulturních vrstev a hlubokého výkopu čtvercového půdorysu vyplněného mohutným souvrstvím uloženin. Nižší úroveň, tvořené mocným kulturním souvrstvím a několika zahluobenými objekty, lze již datovat do

období středověku, a to převážně do druhé pol. 13. a první pol. 14. století. Toto souvrství dokumentuje mohutný až 2 m nárůst terénu, související s intenzivní antropogenní činností po založení města Brna. Nejstarší zachycenou úroveň, hloubenou již převážně do sprašového podloží, tvořilo několik zahloubených objektů datovatelných do průběhu 13. stol.

Petr Vitula, ÚAPP Brno

Resumé:

Bei der im September an der Baustelle einer Trafostation durchgeführten Rettungsgrabung dokumentierte man die Profile einer mehrfach gegliederten, ins 13.-15. Jhdt. datierten Schichtenabfolge, die mehr als 6 m lang war.

BRNO (okr. Brno-město)

Koblišná ul. - vozovka. Středověk (13.stol.). Záchraný výzkum.

Podél J hranice parcely č. 54 ve vozovce bylo dokumentováno souvrství na okraji někdejšího Městského potoka. Pod zavážkami se podařilo zachytit původní povrch terénu na černozemním půdním typu s nálezy 1.pol. 13. stol.

Rudolf Procházka, ÚAPP Brno

Resumé:

Entlang der Südgrenze der Parzelle Nr. 54 dokumentierte man in der Fahrbahn eine Schichtenabfolge am Rande des einstigen Stadtbaches. Es gelang unter Verschüttungen die ursprüngliche Oberfläche des Terrains zu erfassen, das von Schwarzerdetyp war und durch Funde aus der ersten Hälfte des 13. Jhdts. datiert ist.

BRNO (okr. Brno-město)

Starobrněnská ul. Sídliště. Středověk (14.stol.). Záchraný výzkum.

Dne 3.3.1993 byl v kat. úz. Brno město, ulice Starobrněnská, parcela 392 dokumentován výkop ve vozovce před čís. 3. Zachytil objekt zahloubený do podložní spraše, pravděpodobně zemnici nebo suterén zasypaný požárovým závalem ve 14. století, jejíž dno ani přesné rozměry se nepodařilo zjistit. Objekt byl sledován v délce 3,60 m a zřejmě překračoval linii dnešní zástavby S směrem do ulice Starobrněnská.

Richard Zatloukal, ÚAPP Brno

Resumé:

Bei Erdaushub schnitt man ein eingetieftes Objekt an. Es wird sich um eine Grubenhütte, oder um das Souterrain eines aus Holz und Lehm errichteten Hauses, das im 14. Jhdt. verfallen ist, gehandelt haben.

BRNO (okr. Brno-město)

Česká 28 - Joštova 5. Sídliště. Středověk (13.-16. stol.). Záchraný výzkum.

Před výstavbou objektu Investiční banky Brno byla na místě provedena demolice současné zástavby včetně sklepů a po celé ploše odhaleno sprašové podloží. Zároveň byl ve východní stěně stavební jámy odkryt profil středověkého opevňovacího valu s příkopem a patrně i palisádou ze 13. stol. a v jižní stěně pozůstatky několika fází kamenného městského opevnění (vnější zeď parkánového příkopu a část vyzděného příkopu pozdně gotického

barbakánu, chránícího bránu Veselou). V severozápadní části stavební jámy byly zachyceny odpadní jámky, dokládající existenci domovní zástavby v prostoru před hradbami v období konce 14. a průběhu 15. stol.).

Zdeňka Himmelová, ÚAPP Brno

Resumé:

Bei der Untersuchung wurden mehrere Phasen der Stadtbefestigung festgestellt. Ihren ältesten Teil bildete ein Wall mit Graben und Palisade aus dem 13. Jhd., an den sich die Außenmauer des jüngeren Zwingergrabens anschließt. Auf die spätgotische Verstärkung der Befestigung deutet der gemauerte Graben der Barbakana hin, die das Veselá-Tor schützte. Zur Besiedlung vor den Stadtmauern gehörten Müllgruben mit der Keramik aus dem Ende des 14. und aus dem folgenden Jahrhundert.

BRNO (okr. Brno-město)

Josefská ul., klášter voršilek. Sídliště. Středověk (16. stol.?). Záchraný výzkum.

Při ověřování statiky kostela sv. Josefa v areálu voršilského kláštera odkryla sonda na vnější straně jižní zdi lodi část základů zděného objektu, časově předcházejícího výstavbě kostela v 50. letech 17. stol.

Zdeňka Himmelová, ÚAPP Brno

Resumé:

Man untersuchte teilweise die Fundamente eines Objekts aus Mauerwerk, das an der Außenseite der Südmauer des Schiffes der in den 50. Jahren des 17. Jhdts. erbauten St.-Josephs-Kirche gestanden hatte.

BRNO (okr. Brno-město)

Kapucínská 2-4. Sídliště. Středověk (15. stol.). Záchraný výzkum.

V průběhu sanačních prací, prováděných ve sklepních prostorách domu, byla odkryta spodní část odpadní jámky s keramikou 15. stol.

Zdeňka Himmelová, ÚAPP Brno

Resumé:

Brno (Bez. Brno - město). Kapucínská Str. 2-4. In den Kellerräumen stieß man auf eine Kloake.

BRNO (okr. Brno-město)

Muzejní ul. 1-3. Sídliště. Středověk (13.-17. stol.). Záchraný výzkum.

Při rekonstrukci parovodu na bývalém biskupském dvoře byl ve výkopu dokumentován fragment mohutného smíšeného základového zdiva, patřícího patrně k barokní fázi zástavby dvora. Ve stěně výkopu se podařilo zachytit sídlištní vrstvy od 13. stol.

Zdeňka Himmelová, ÚAPP Brno

Resumé:

Fragment eines Gemäuers aus Ziegeln und Stein, das wohl zur barocken Verbauung des sgn. Bischofshofes gehört haben wird. Außerdem stellte man hier Siedlungsschichten fest, die man vom 13. Jhd. an datieren konnte.

BRNO (okr. Brno-město)

Zelný trh p.č. 397. Sídliště. Starší doba bronzová (ÚK), středověk (13. - 17. stol.). Záchranný výzkum.

Při rekonstrukci parovodu před průčelím Dietrichsteinského paláce byl částečně rozšířen starý výkop. V jeho západní stěně se podařilo zachytit zahloubený objekt starší doby bronzové a sídlištní souvrství, datovatelné od 13. do 17. stol. Silně uhlíkaté vrstvy 13. stol. obsahovaly značné množství kovářské strusky a zlomky železných lup.

Zdeňka Himmelová, ÚAPP Brno

Resumé:

Eingetieftes Objekt der Únětice-Kultur und mittelalterliche Siedlungsschichten vom 13. Jhdt. an. Aus demselben Jahrhundert stammen auch die geborgenen Belege des Schmiedehandwerks.

CRHOV (okr. Blansko)

Dům čp. 31. Středověká tvrz. Povrchový průzkum.

Území bývalého kunštátského a lysického panství patří v problematice lokalizace a podoby drobných středověkých feudálních sídel mezi oblasti téměř nepoznané. Proto byl referentem v květnu 1994 proveden povrchový průzkum a zaměření na lokalitě středověké tvrze v Crhově u Olešnice na Moravě.

Poloha bývalého feudálního sídla byla přibližně známa. Vlastivědná literatura je lokalizovala na západní okraj obce na zahradu posledního domu, kde ještě na počátku 20. století tvrz připomínala hromada kamení (tak Tenora 1903, 68; Nekuda-Unger 1981, 91). Na základě informace obyvatel byly stopy tvrze zjištěny v zahradě domu čp. 31. Z tvrziště se do dnešních dob dochoval zbytek vodního příkopu o šířce asi 10 m a pouze 1 m hlubokého, který lemuje západní zeď uvedeného domu. Je součástí zahrady, která pokračuje dále západním směrem. Jižní konec příkopu byl již dříve rozorán, na severu je porušen dvorkem přiléhající novostavby. Zde, v místech vnitřního nároží tvrziště, je patrný výrazný relikt vybíhající do příkopu, jehož dno převyšuje asi o metr. Plošné rozměry výběžku jsou asi 3 a 5 metrů. Tento útvar označuje místní tradice jako pozůstatek tvrze. Podobný, ale výrazně menší relikt se nachází také na jižním konci příkopu. Tyto útvary snad ukrývají kamennou suť, zmiňovanou v literatuře na počátku století. Vlastní tvrziště lze tedy umístit na plochu zastavěnou domy čp. 30 a 31, které zde byly vystavěny někdy v polovině 18. století a v průběhu posledního století od základů přestavěny. Při průzkumu nebyly zjištěny žádné pozůstatky zděných konstrukcí, uváděných dnes převážně v turistické literatuře a v zatrávněném terénu nebyl nalezen žádný keramický materiál, který by umožnil datování fortifikace.

Ves Crhov se v písemných pramenech připomíná až r. 1353, kdy tvořila samostatný feudální statek, po němž se psali páni z Drnovic (ZDO I, 264). Náležel jim až do r. 1391, kdy jej prodali a od toho roku se stal majetkem drobných feudálů z okolních vesnic, kteří se zde často střídali (Tenora 1903, 68). V polovině 15. stol. získal ves s dvorem král Jiří z Poděbrad, který ji prodal Janu Děvečkovi z Herštejna. Ten prodal r. 1487 Crhov s tvrzí, dvorem a rybníky trpínskému rychtáři Mikuláši (ZDO II, 47) a od něj jej ještě téhož roku získali Pernštejnové (AČ XVI, 311, 315).

Přestože se tvrz v písemných pramenech uvádí až r. 1487, je možno její vznik datovat na konec 13. století nebo na začátek století následujícího, tedy do období, kdy Crhov získali páni z Drnovic. Jejich příbuzenský vztah s významným rodem Kunštátů je historicky doložen

(CrDS 1964, rodokmen). Je tedy pravděpodobné, že ve vsi, podle které odvozovali svůj predikát, vlastnili také opevněné sídlo.

Jaroslav Sadílek

Literatura:

CrDS 1964: Cronica domus Sarensis. Brno.

Nekuda, V. - Unger, J. 1981: Hrádky a tvrže na Moravě. Brno.

Tenora, J. 1903: Vlastivěda moravská II. Místopis. Kunštátský okres. Brno.

Resumé:

Crhov (Bez. Blansko). Haus Nr. 31. Mittelalterliche Festung. Oberflächenuntersuchung.

DEBLÍN (okr. Brno-venkov)

Kostelní ostrožna - uliční prostor před č. p. 93 a 99. Osídlení vrcholného středověku. Záchraná akce Okresního muzea Brno-venkov v Předklášteří.

Dne 20. května 1994 byly sledovány již zahrnuté rýhy vodovodu, rozváděného do jednotlivých domů v okolí kostela a v prostoru bývalého vrchnostenského dvora. Místy navršené výhozy svahových hlín a podložních zvětralých žul či ortorul neposkytly většinou významnější nálezy, s výjimkou svahu před č.p. 93 a 99, asi 95 m jižně farního kostela sv. Mikuláše (okolo 459 m n. m.; St. mapa 1 : 5 000 - odvozená, list Tišnov 6-2 z r. 1990: okolí bodu 405 mm od Z a 264 mm od J okrajové sekční čáry). Z intenzivně černě zbarvené hlíny výhozu bylo vyzvednuto celkem 31 keramických zlomků (z toho 4 z okrajů a 16 ze zdobených výdutí, typově hrnky, hrnce a zásobnice), patřících téměř výhradně tuhové hrnčině 1. i 2. poloviny 13. století (výzdoba radélkem, oběžnou šroubovicí a vlnicí, okraje vytažené vzhůru či šikmo s podžlabením). Keramika spolehlivě dokazuje osídlení ostrožny s pozdně románským kostelem od 1. poloviny 13. století, odkdy se po Deblíně počali také psát příslušníci významného rodu z okruhu přemyslovské dvorské šlechty. Terénní situace napovídá, že již prvotní sídlo pánů z Deblína mohlo být situováno v prostoru kostelní výšiny nad údolím naproti vlastní tržní osadě, tak jako pozdější hrad, poprvé výslovně doložený roku 1299 a podle všech indicií umístěný právě pod kostelem v místě drobné parazitní zástavby, do které patří jak uvedená č.p. 93 a 99, tak i samotný prostor nálezu keramiky (Oharek 1923, 199; Hosák 1931-1932, 33-34; Jan 1995, 22).

Jiří Doležel, AÚ AV ČR Brno

Literatura:

Hosák, L., 1931-1932: Příspěvky k starému rodopisu Moravskému. I. Páni z Deblína, Dubna, Brušperka a Loučky, Od Horácka k Podyjí IX, 33-36.

Jan, L., 1995: Neznámá listina na deblínském panství, Časopis Matice moravské CXIV, 3-24.

Oharek, V., 1923: Vlastivěda moravská. II. Místopis. Tišnovský okres. Brno.

Resumé:

Aus der im Raum der Debliner Kirchenhöhe gegrabenen Wasserleistungsrille gelang es im Jahre 1994 aus dem Ort vor den oben genannten Häusern südlich von der Kirche eine kleinere Keramikkollektion der ersten und zweiten Hälfte des 13. Jahrhunderts (Gesamt 31 St.) zu retten. Der Fund außer dem eigenen

Siedlungszentrum der Ortschaft kann mit dem ursprünglichen befestigten Sitz der Herren von Deblín zusammenhängen, der sich nach der Tradition und Terrainsituation gerade in der Nähe des Fundraumes befinden konnte.

DOLNÍ VĚSTONICE (okr. Břeclav)

Intravilán obce (dům č.p.40). Doba hradištní? Záchranný výzkum.

Při hloubení jámy pro nový sloup elektrického vedení v intravilánu obce Dolní Věstonice objevili dělníci lidské kosti. Narušený kostrový hrob byl situován mírně severovýchodním směrem proti kostelu před domem č.p. 40. Plošný výzkum nebyl prováděn vzhledem k omezení plochy betonovými chodníky a silnicí. Kosterní pozůstatky se nacházely v černohnědé humózní vrstvě, více než 100 cm pod dnešním povrchem. Hrob byl pravděpodobně orientován hlavou k východu, bližší nálezové okolnosti, ani způsob uložení však nebylo možno zjistit. Kromě několika středověkých střepů v nadložní vrstvě nebyly získány žádné další předměty.

V roce 1976 byla nedaleko od místa nálezu objevena středohradištní nádobka interpretovaná jako součást hrobového inventáře (Klíma 1978, 70-71). Je možné, že nález z léta roku 1994 je dalším hrobem blíže zatím neznámého velkomoravského pohřebiště, které se rozkládalo někde ve středu dnešní obce a mohlo mít návaznost na pozdější lokaci Dolních Věstonic.

Evženie Klanicová, Regionální muzeum Mikulov

Resumé:

Dolní Věstonice (Bez. Břeclav). Innenraum des Dorfes (Haus Nr. 40). Burgwallzeit? Rettungsgrabung.

HELFENŠTEJN (k. ú. Týn nad Bečvou, okr. Přerov)

Hrad. Středověk, novověk (14.-17.stol.). Zjišťovací výzkum.

Výzkum v září 1994 byl částečně realizován v prostoru před IV. hradní bránou a potom také v prostoru tzv. pekárny ve východní části třetího hradního (Kravařského) nádvoří. Před IV. hradní branou byla pod výraznými destrukčními vrstvami v hloubce kolem 2 m zachycena požárová vrstva, překrývající kulturní vrstvu s početným archeologickým materiálem z konce 16. a z počátku 17.století. Z nálezů jsou zajímavé exempláře zbraní (partyzána). Požárová vrstva nepochybně souvisí s poškozením hradu v době třicetileté války.

V objektu tzv. pekárny byla zjištěna relativně dobře uchovaná podlaha z cihelných dlaždic, sondy pod úroveň podlahy prokázaly existenci starší obvodové zástavby v těchto místech, nepochybně související s výstavbou původního předhradí samotného hradu snad již na konci 14.století.

Jiří Kohoutek, ÚAPP Brno

Resumé:

Helpfenštejn (Katastralgebiet Týn n. Bečvou, Bez. Přerov). Burg. Mittelalter, Neuzeit (14.-17. Jh.). Vorläufige Sondierung.

HLÍNA (okr. Brno-venkov)

"Za severními humny". Neolit (ojedinělé nálezy), mladší a pozdní doba hradištní. Sídliště. Povrchový průzkum Okresního muzea Brno-venkov v Předklášteří.

Povrchovým sběrem 26. března 1993 se podařilo ověřit již dřívějšími nálezy (Belcredi a kol. 1989, 173, č. 25/II) indikované slovanské sídliště 11. - 1. poloviny 13. století v polní trati na severozápadním okraji intravilánu obce. Sídlištní plocha je situována na zahradách a záhumenních parcelách domů č.p. 1, 54, 71, 72, 86, 103 a prodejny smíšeného zboží ve Hlíně, 60 - 180 m SSZ tamního kostela sv. Kunhuty; na St. mapě 1 : 5 000 odvozené, listu Moravský Krumlov 4-4 z r. 1986 je povrchovými nálezy výtčený areál sídliště vymezen body od Z a J okrajové sekční čáry vzdálenými 28:347, 43:357, 37:375, 18:375 a 21:354 mm. Podle dosavadních nálezů keramiky oválný sídlištní areál o osách cca 150 x 120 m a ploše asi 1,1 ha zde zaujal poměrně exponovanou polohu pod úpatím Hlínského kopce, v centrální části Hlínské vrchoviny, na plochem, k jihozápadu se mírně svažujícím plató, v nadmořské výšce 425 - 432 m. Půdní pokryv na lokalitě tvoří mělkí kvalitní hnědozemě či hnědé půdy, v jižní části vystupuje k povrchu skalní podloží dioritů, popř. granodioritů Brněnského masivu. Nejbližší dnešní vodní zdroj protéká rychle se zahlubujícím korytem asi 100 m od severozápadního okraje sídliště, další prameništní polohy jsou pak situovány již ve vzdálenosti přes 300 m na východ a jih.

Povrchovým sběrem bylo získáno vedle několika úlomků vypálené mazanice a snad neolitického hrubého kamenného úštěpu celkem 169 keramických fragmentů mladší a pozdní doby hradištní. V souboru obvyklé typové skladby a několika technologických skupin (typově jde o nejrůznější tvarové a velikostní varianty hrncovitých nádob a zásobnice; např. hrnčína s příměsí tuhy je v souboru zastoupena cca 27 %) patří hlavní masa nálezů 11. a 12. století, přítomny jsou ale i jak exempláře zařaditelné snad na konec 10. století, tak na lokalitě naopak nejmladší radělkovaná keramika 1. poloviny 13. věku. Zřejmě tehdy došlo v rámci strukturálních proměn osídlení k přesunu sídliště o asi 200 m na JJV, na místo vrcholně středověkého jádra dnešní vsi půdorysu klasické silniční ulicovky s farním kostelem, uváděným spolu se vsí poprvé již roku 1365 (Bistřícký - Spurný - Václavek - Zemek 1991, č. 93). S osídlením raného středověku poblíž trasy brněnsko-znojenské stezky mohl souviset i blíže nelokalizovaný bohatý denárový poklad z konce 11. století, na katastru obce odkrytý již roku 1865 (Cach 1972, 59-60, č. 206).

Jiří Doležel, AÚ AV ČR Brno

Literatura:

Belcredi, L., a kol., 1989: Archeologické lokality a nálezy okresu Brno-venkov. Brno.

Bistřícký, J. - Spurný, F. - Václavek, L. - Zemek, M., 1991: Moravské a slezské listiny liechtenštejnského archivu ve Vaduzu I, 1173 - 1380. Mikulov - Rajhrad - Hodonín - Znojmo - Brno.

Cach, F., 1972: Nejstarší české mince II. České a moravské denáry od mincovní reformy Břetislava I. do doby brakteátové. Praha.

Resumé:

An dem nordwestlichen Rande des Intravilans der Gemeinde, etwa 150 m NNW von der Kirche St. Kunigunde wurde im Jahre 1993 mittels der Oberflächensammlung eine Siedlung aufgefangen, die auf der Fläche etwa 1,1 ha in der relativ exponierten Lage von 426 - 432 m ü. M. im Hliner Bergland situiert ist. Ihre Dauerzeit grenzen im ganzen starke Keramikfunde (169 St.) im Zeitabschnitt von 11. bis der ersten Hälfte des 13. Jahrhunderts ab, wann diese ältere slawische Ortschaft im Rahmen der hochmittelalterlichen strukturellen Änderungen durch um 200 m südöstlich verschobenes Dorf mit der Pfarrkirche auf dem Straßengrundriß ersetzt

wurde. Auf der untersuchten Fläche waren auch vereinzelt Funde von neolithischem steinernem Schliff- und Spaltgerät.

HOLASICE U VEVERSKÉ BITÝŠKY (okr. Brno-venkov)

"Ceblovice". Zaniklá středověká ves Ceblovice. Povrchový průzkum.

Cíleným povrchovým průzkumem byl 10. srpna 1994 zkoumán areál zaniklé středověké vsi Ceblovice, tradicí i dosavadním bádáním shodně umístěvané do prostoru stejnojmenné luční enklávy v lesích severní části katastru, při hranici s katastrem lažáneckým, 1 350 m severně vlastní vsi Holasice (Oharek 1923, 295; Vermouzek 1978). Průzkum tuto lokalizaci potvrdil a dále upřesnil, zaniklá středověká ves zde zaujala širokou pramennou pánev krátkého, ve směru východ - západ probíhajícího údolí drobné vodoteče v Deblínském vrchovině, modelovaného ve fylitech a bitešských ortorulách a spadajícího prudce do průlomového údolí řeky Svratky. Povrchový průzkum prokázal stopy osídlení pouze na severní straně údolí, na zatravněném, k jihovýchodu až jihu orientovaném svahu nad okrajovou údolní hranou, v pásu asi 150 m dlouhém a až 50 m širokém, v nadmořské výšce 306 - 326 m (St. mapa 1 : 5 000 - odvozená, list Tišnov 4-4 z r. 1992: plochu s nálezy, částečně zasahující ve své západní části i na k.ú. obce Lažánky, vymezují body, od Z a J okrajové sekční čáry vzdálené 187 a 365, 190 a 370, 214 a 373, 217 a 363 mm).

Vlastní povrchový sběr ve výše vytýčeném prostoru přinesl vedle asi recentního fragmentu keramické dlaždice či prejzu celkem 44 keramických zlomků, z toho 8 zlomků okrajových a 2 ze zdobených výdutí, typově jsou v souboru zastoupeny hrnky s uchem, různé varianty hrnců, zvoncovité poklice a zásobnice. Zhruba čtvrtina kolekce patří tuhovému keramice prvních dvou třetin 13. století (vyhnuté a vzhůru vytažené okraje, radélkový dekor), většinu tvoří standardní šedá keramika 14. století, několik zlomků však patří i pokročilé 2. polovině 15. věku. Chronologické zařazení archeologických nálezů vcelku koresponduje s písemnými zprávami o vsi, podle které se nejprve v období 30. - 70. let 13. století psali někteří členové rodu erbu beraních rohů a poté byly od roku 1299 Ceblovice připomínány až do počátku 16. věku jako trvalá součást deblínského dominia. Snad tehdy bylo zanikající sídliště transformováno do podoby panského dvora, rovněž ten však někdy před rokem 1570 zpustl a příslušná plužina, částečně zalesněná, byla rozdělena mezi katastry sousedních vsí (základní historická data viz Vermouzek 1978, 320; Jan 1995, 11, 16-18). Charakter průzkumu nedovoluje bezpečně rozhodnout o půdorysném typu zaniklé vsi, vedle jednořadého dispozičního řešení, navozeného výsledky povrchového průzkumu, nelze vyloučit i osazení obou stran potočního údolí.

Jiří Doležel, AÚ AV ČR Brno

Literatura:

Jan, L., 1995: Neznámá listina na deblínském panství, Časopis Matice moravské CXIV, 3-24.

Oharek, V., 1923: Vlastivěda moravská. II. Místopis. Tišnovský okres. Brno.

Vermouzek, R., 1978: Zaniklá vesnice Ceblovice na Tišnovsku, Vlastivědný věstník moravský XXX, 318-321.

Resumé:

Die Oberflächenuntersuchung bestätigte im Jahre 1994 die bisherige Lokalisation des wüsten mittelalterlichen Dorfs in den Raum der Wiesenenklave in den Wäldern 1300 m nördlich von dem eigenen Katasterdorf Holasice.

Die Besiedlung nahm hier nach den Oberflächenfunden die nördliche Seite des breiteren Tales des kleinen Wasserlaufes (306 - 326 m ü.M.) ein, im Streifen etwa 150 m lang und 50 m breit. Die Besiedlung der Gegenseite des Bachtals wurde nicht erwiesen. Die Keramikfunde (44 Bruchstücke) sagen in Zustimmung mit schriftlichen Belegen über das Entstehen des Dorfes im Raum des Debliner Hochlandes in der 1. Hälfte des 13. Jahrhunderts und über den allmählichen Untergang bis Ende des 15. Jahrhunderts aus, wann ein Herrenhof auf den Grundstücken des ehemaligen Dorfes entstand, im Jahre 1570 aber schon auch öde.

HORNÍ VĚSTONICE (okr. Břeclav)

Intravilán obce. Středověk, novověk. Dokumentace.

Při prohlídce z větší části zasypaných rýh pro plyn v obci byla nalezena keramika ze 14.- 20. stol. U křižovatky hlavní ulice se silnicí vedoucí od Nové hospody do Dolních Věstonic byla nalezena větší koncentrace kovářské strusky.

Josef Unger, ÚAPP Brno

Resumé:

Horní Věstonice (Bez. Břeclav). Intravilan der Gemeinde. Mittelalter, Neuzeit. Dokumentation.

HRANICE (okr. Přerov)

Radniční ulice. Vrcholný středověk. Záchranný výzkum.

Záchranný výzkum v Hranicích probíhal v dubnu roku 1994 v souvislosti s rekonstrukcí kanalizace v Radniční ulici. Při hloubení rýhy se ve výkopku objevily zlomky keramiky a železný předmět, který po konzervaci bylo možno určit jako gotický klíč s kosočtverečným okem datovaný do druhé poloviny 14. - poloviny 15. stol. Před domem na parcele č. 119 krom zmiňovaného klíče byla objevena keramika konce středověku a počátku novověku. Zajímavý je zlomek komorového kachle, reliéfně zdobeného gotickými kružbami a fiálami z počátku 15. stol. (za předběžné určení děkuji dr. Bláhové). Před domem na parcele 121 jsme z profilu rýhy získali střepový materiál vyvíjející se od 14. do konce 15. stol. Nejzajímavější však bylo hařování, zachycené na různých místech výkopu. Pečlivě skládané větvičky a klacky o průměru max. 5 cm tvořily nejstarší středověké dláždění města. Použito bylo především listnatých dřevin jako dubu, buku, lísky, javoru, jasanu, vrby, ale také borovice a jedle. Z minisondy, provedené do hloubky 200 cm lze usoudit, že materiál 14. - 16. stol. není jediným, který lze v Hranicích získat. Hlouběji, kam jsme se z technických důvodů nemohli prokopat, se dá předpokládat keramika související se založením města.

Tomáš Drobný, PÚ Olomouc

Resumé:

Hranice (Bez. Přerov). Radniční Strasse. Hochmittelalter. Rettungsgrabung.

IVANČICE (okr. Brno-venkov)

Historické jádro města - Palackého náměstí, Komenského náměstí, ulice Josefa Vávry. Středověk, novověk. Záchranné výzkumy a dokumentační akce.

1. Palackého náměstí č.p. 9 (původní č.p. 4) - Stará radnice - Památník A. Muchy. Na počátku roku 1993 pokračovaly stavební práce na rekonstrukci goticko-renesační budovy staré městské radnice pro plánovaný památník A. Muchy. Na rozdíl od výzkumných akcí v roce 1991 (Doležel 1993, 80-81) byly bez předběžného ohlášení investora (Městský úřad Ivančice)

a tedy bez odborného dohledu zcela vytěženy původní klenební zásypy pod podlahami trojice do náměstí orientovaných místností 1. patra objektu (v případě první a druhé místnosti vedle velké síně šlo o zásypy renesančních kleneb, u nejzápadnější třetí prostory o zásyp plackové klenby patrně z roku 1834 - viz Kašička - Ebel 1991, 37, 49, 11/I, č. 2). V přízemí budovy byly pak ve dvou místnostech západně od vstupní chodby odkopány do hloubky 0,5 m původní nadložní vrstvy. Při dodatečně prohlídce objektu dne 16. března 1993 se tak podařilo z původně velmi bohatého nálezového souboru zachránit pouze ojedinělé keramické fragmenty, ponechané na místě dělníky. V poměrně homogenním souboru konce 15. - počátku 17. století (celkem 39 kusů) byly stejně jako v roce 1991 zastoupeny komorové římsové a řádkové kachle režné i polévané (zelené a hnědé polevy), s bohatými reliéfními výzdobnými motivy geometrickými, rostlinnými i figurálními (sv. Jiří, P. Maria, sňatková scéna, výjev s vozem, erbovní a architektonické náměty), vyskytly se i kachle nádobkové. Z tvarů kuchyňské keramiky se objevily režné hrnce, džbán, polévaná miska s vnitřní vegetabilní malbou, poklice a pánve. Zásyp nad klenbou v nejzápadnější do náměstí obrácené místnosti 1. patra staré radnice pak obsahoval i útržky úředních písemností 2. poloviny 19. a počátku 20. století (nejstarší z r. 1859).

2. Ulice Josefa Vávry, bývalá č.p. 26, 28, 30 a 32 (parcely č. 378 až 381). Na připravovaném staveništi budovy Policie ČR na místě stržené drobné zástavby původní židovské čtvrti byla 20. října 1994 ohledána pětice statických sond, vyhloubených bagrem (St. mapa 1 : 5 000 - odvozená, list Moravský Krumlov 6-4 z r. 1990 - plocha se sondami vymezena body, od Z a J okrajové sekční čáry vzdálenými 298,5 : 187,5; 302,5:192; 306:189 a 306:186 mm; 213 - 216 m n.m.). Výkopy o rozměrech zhruba 3 x 2 m a hloubce až 2,5 m porušovaly četná, na sprašové podloží v hloubce okolo 2 m nasedající souvrství, vznikající od 13. století po současnost, jedna ze sond v západní části plochy zasáhla rovněž valeně zaklenutý, z cihel vyzděný sklep. Mezi vyzvednutými keramickými nálezy (celkem 18 kusů) se vyskytla již tuhá radélkovaná keramika 1. poloviny 13. věku (hrnce se značkou na dně, zásobnice), slídnatá keramika 14. - 15. století a renesanční komorové kachle režné i zeleně polévané s rostlinnou a erbovní výzdobou (mimo jiné i erbovní kachel Lukáše Dembiňského z Dembině s letopočtem 1602, známý již z klenebních zásypů staré radnice - Doležel 1993, 81). Záchranný výzkum, dokládající intenzivní středověké osídlení této okrajové městské čtvrti při bývalé Židovské bráně, pokračoval při vlastních stavebních pracích v lednu a únoru roku 1995.

3. Palackého náměstí, farní kostel Nanebevzetí P. Marie. Ve dnech 27. a 28. dubna, 2. května a 1. července 1994 byly ve spolupráci s Památkovým ústavem v Brně dokumentovány architektonické prvky, odkryté při komplexní obnově vnějších omítek kostela (ke stavebnímu vývoji objektu nejuplněji Sedlák 1980, nestr.; půdorys přináší Samek 1994, 597). Skrytí starších omítek až na kamenná či cihelná zdiva při obnově dovolilo především poznat celkové původní utváření i architektonické detaily nejstarší dochované části kostela, gotického presbytáře, radikálně barokizovaného v průběhu 18. století, cenná zjištění přinesl průzkum i ke stavebnímu vývoji obou bočních lodí.

Kněžiště budované z červeno-hnědavých arkózových pískovců a původně o jednom podélném poli křížové žebrové klenby a závěru o pěti stranách osmiúhelníka s radiálním rozvrhem klenebních žeber, osvětlovala podle průzkumu prvotně šestice lomených oken o vnější šíři šikmých špalet 186 - 230 cm a výši 690 - 710 cm, s kamenným ostěním vně i uvnitř jednou vyžlabeného odsazeného profilu s vnější drážkou pro okenní rám a jedním až dvěma dělicími kamennými pruty s kružbami v záklenku. Žebrové klenby byly konstruovány z typicky poklasických žeber jednoduchého hruškovitého profilu. Velká gotická okna presbytáře byla snad již někdy v raném baroku zazděna a nahrazena menšími okenními otvory se

stlačenými záklenky o šíři asi 130-138 cm, s takto řešeným osvětlením kněžiště byl kostel vyobrazen již r. 1731 (Kratochvíl 1906, 142, obr. 25). Současně byly sneseny i gotické žebrové klenby kněžiště a do zadržek původních oken presbytáře se tak dostaly četné fragmenty odstraněných gotických architektonických článků z jeho původní výbavy (klenební žebra a přípory, okenní ostění a dělicí pruty, části říms aj.), tesané z kvalitních středo-zrných arkózových pískovců (veškeré údaje o horninách užitých při stavbě kostela uváděny dle laskavého určení dr. J. Dvořáka). Zároveň tehdy došlo i ke snížení nejzápadnějších opěrných pilířů kněžiště. Při celkové přestavbě po požáru roku 1763 však byly zaslepeny i tyto okenní otvory a nahradila je dnešní barokní okna menšího formátu.

Po snesení omítek se starší uspořádání okenních otvorů i další původní detaily objevily i na obou bočních lodích kostela, stavěných z lámaných červenohnědých jemnozrných pískovců. U jižní boční lodi bylo prvotní, později bez náhrady zazděné lomené gotické okno 125 cm široké a 330 cm vysoké odhaleno v jihovýchodním poli pětibokého závěru, stopa lomeného záklenku dalšího okenního otvoru byla pak nad dnešním oknem v jižním poli závěru. Ve dvou následujících podélných polích jižní boční lodi starší situaci zcela porušila velká okna barokní. Stopy špalet a lomených záklenků středověkých okenních otvorů 200, 215 či až 250 cm širokých a zhruba 440 cm vysokých se objevily také u všech otevřených polí severní boční lodi, se zmenšovanými okny barokními, menší zde bylo pouze okno sakristie, kde původní rozměry (cca 140 cm šířky a 250 cm výšky) nepřevyšovaly příliš proporce okna dnešního. Na obou bočních lodích se uchovala zvláštní úprava pásu pod okapovou římsou, kde byl v omítce napodoben zdvojený pás kamenných kvádrů pod hlavní římsou presbytáře - u jižní boční lodi malbou červenou hlinkou (kvádry délky okolo 68 cm, v horním pásu výšky 15 cm a v dolním 20 cm), u severní pak do omítky rytými liniemi (dvojité pás kvádrů 66 - 68 x 23 cm).

4. Palackého náměstí, č.p. 37. Při celkové stavební rekonstrukci šířkově orientovaného domu ve východní frontě náměstí pro potřeby obchodních a komerčních provozů v roce 1993 byla ve dnech 18. a 29. června pozornost věnována dokumentaci nejstarších úpravami odkrytých stavebních fází objektu z 15. století. V severní polovině nádvorního průčelí domu byl v 1. patře odhalen kamenný sedlový gotický portál jednoduché profilace, druhotně zazděný, o jehož původní či sekundární poloze v cihelném zdivu domu nebylo možné spolehlivě rozhodnout. O pozdně gotickém stáří jádra objektu však s určitostí svědčí i nejstarší část z rozsáhlých sklepů budovy, z lomového kamene vyzdřená a valeně zaklenutá prostora, mírně posunutá do hloubky parcely a přístupná od západu kamenným, půlkruhově zaklenutým portálem s okoseným ostěním.

Při rekonstrukci byl jinak stržen stavebně cenný, pozdně renesanční či raně barokní klenutý přízemní trakt ve dvoře, s velkým, valeně klenutým suterénem pod celou svou délkou. Při demoličních a výkopových pracích ve dvoře došlo rovněž k odkrytí několika renesančních či barokních architektonických detailů (tesaná ostění, sloupy apod.).

5. Komenského náměstí, č.p. 4. Obnova vnějších omítek štítového přízemního domu v jihovýchodní části náměstí přinesla roku 1993 v severní boční stěně nález druhotně zaslepeného obdélného gotického okna, s kamenným ostěním, s výžlabkem na vnější hraně a středovým kamenným dělicím prutem. Ve dnech 18. a 29. června 1993 byly též dokumentovány rozlehlé dvouúrovňové sklepy domu, původně přístupné přímo z náměstí půlkruhově zakončeným kamenným portálem s okosením. Objekt se celkově svojí archaickou dispozicí i architektonickými detaily řadí k nejautentičtější dochovaným středověkým domům města.

Jiří Doležel, AÚ AV ČR Brno

Literatura:

Doležel, J., 1993: Záchranné výzkumy ve středověkém jádře a předměstích města Ivančic (okr. Brno-venkov), Přehled výzkumů 1991, 79-81.

Kašička, F. - Ebel, M., 1991: Ivančice. Památník Alf. Muchy (stará radnice čp. 4-5). Stavebně historický průzkum a architektonický rozbor objektu. Praha.

Kratochvíl, A., 1906: Ivančice, bývalé královské město na Moravě. Popis dějepisný, místopisný a statistický. Ivančice.

Samek, B., 1994: Umělecké památky Moravy a Slezska I (A - I). Praha.

Sedlák, J., 1980: Ivančice. Ivančice - Brno.

Resumé:

Historischer Stadtkern - Palacký - Platz, Komenský - Platz, J. Vávra - Straße. Mittelalter, Neuzeit; Rettungsuntersuchungen und Dokumentierungsaktion des Kreismuseums Brno-venkov in Předklášteří und des Archäologischen Instituts der Akad. der Wissenschaften der Tsch. Republik in Brno.

Im Laufe der Jahre 1993-1994 wurden einige Rettungsaktionen im Zusammenhang mit Bautätigkeit im Stadtzentrum realisiert. Bei der fortschreitenden Rekonstruktion des alten Rathauses (Gotik-Renaissancestil) für das geplante Museum von Alfons Mucha (Palacký - Platz, Nr.9) wurde im Frühling 1993 ohne Bekanntmachung Gewölbeschüttboden aus den in Richtung zum Platz liegenden Räumen im ersten Stock gewonnen, in der Tiefe 0,5 m dann Schichten in zwei Räumen im Erdgeschoß, links vom Eingang. Es wurde nur Minimum von der ursprünglich reichen Keramikkollektion aus Ende des 15. - 17. Jahrhunderts gerettet. Wie bei der Forschung im Jahre 1991 waren hier neben den geläufigen Typen auch bemalte und glasierte Keramik und Kacheln mit verschiedenem Figural- und Pflanzenschmuck.

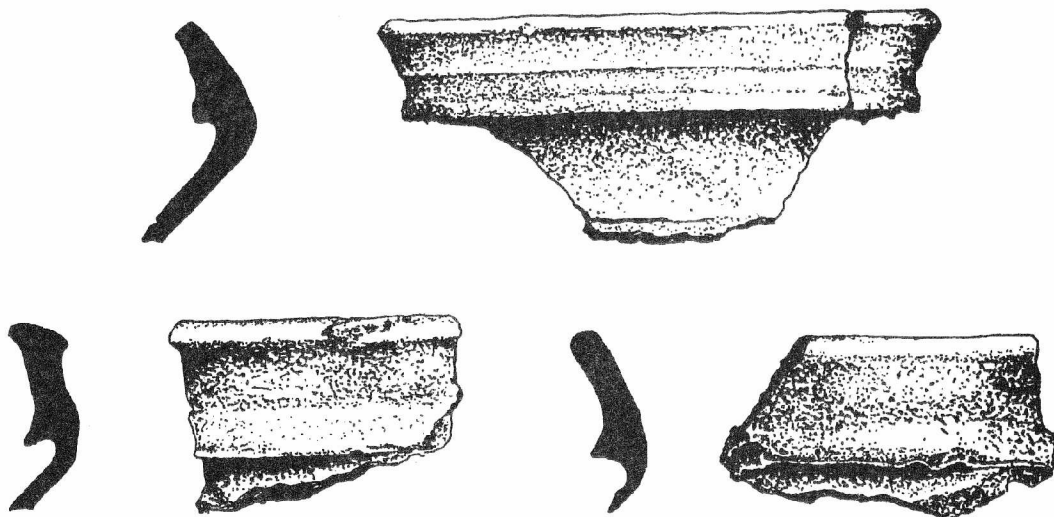
Auf dem Bauplatz des Gebäudes der Polizei auf der J. Vávra-Straße wurden auf den Parzellen der 4 niedergerissenen Häuser des ehemaligen Judenviertels (Nr. 26, 28, 30 und 32) im Oktober 1994 fünf statische Sonden (3x2 m, tief bis 2,5 m) dokumentiert. Diese Sonden beschädigten bis 2 m starke mittelalterliche und neuzeitliche Schichten und Baukonstruktionen. Die älteste dort gefundene Keramik gehörte zur 1. Hälfte des 13. Jahrhunderts (Graphitmasse, Rollstempel - Dekor). Über die weiteren Funde ragten reich geschmückte Renaissancekacheln hervor (z.B. auch Wappenkachel mit Jahrzahl 1602). Die Rettungsuntersuchung schritt auf der Baufläche auch im Jahre 1995 fort.

Drei weitere Untersuchungen wurden auf die Dokumentation der Bauelemente orientiert, die bei der Baurekonstruktion der einzelnen Objekte im historischen Stadtkern abgedeckt wurden. Die Renovierung der Außenputze der städtischen Pfarrkirche "Mariä Himmelfarth" auf dem Palacký - Platz erlaubte im Jahre 1994 detail die ursprüngliche gotische Gestaltung des Gebäudes, das vor allem auf seiner Außenseite stark im Barockstil umgebaut wurde, zu erkennen. Auf dem Presbyterium aus dem 14. Jahrhundert, im ältesten überlieferten Teil der Kirche, wurden die ursprünglichen gotischen Fenster mit Steinfutter und Fenstermasswerk entdeckt, die im Laufe des 18. Jahrhunderts schrittweise durch die verkleinerten Fenster im Barockstil ersetzt wurden. Im vermauerten Raum waren auch Rippen und Dienste des Birnenprofils aus dem ursprünglichen gotischen gewölbten Presbyterium; das Gewölbe des Presbyteriums wurde nach dem Brand im Jahr 1763 abgeschafft. Die vermauerten gotischen Fensterlöcher vor allem an den Örtern der späteren kleineren Fenster im Barockstil erhielten sich auch an den beiden Seitenschiffen der Kirche. Unter dem Hauptsims wurde ursprüngliches Quadrieren erfaßt. Dies wurde im Putz gemalt oder mit gegrabenen Linien (Doppelstreifen) durchgeführt und ahmte einen ähnlichen Streifen aus Quadersteinen auf dem Presbyterium nach. Endlich in 2 Häusern im Zentralraum des Stadtkerns entdeckten Bauarbeiten im Jahre 1993 spätgotische architektonische Details - im Haus Nr. 37 auf dem Palacký - Platz ging es um ein Sattelsteinportal im ersten Stock der Hoffassade, beim Haus Nr. 4 auf dem Komenský - Platz um ein längliches Fenster mit profiliertem Steingewände und Zentralteilstab an der nordlichen Seitenwand des Erdgeschosses. Bei den beiden Häusern wurden auch spätgotische Kellerräume dokumentiert, die mit charakteristischen einfachen Steinportalen ausgerüstet wurden.

JAVORNÍK (okr. Šumperk)

Pustý zámek, Račinské údolí u Javorníku. Drobné opevněné sídlo. Vrcholný středověk (14. stol.). Záchraný výzkum.

V letních měsících r. 1994 prováděl lesní závod Javorník v Račím údolí těžbu lesních porostů napadených škůdci. Při těchto pracích došlo k narušení reliktní drobného opevněného

Obr. 1. Javorník, Pustý zámek. Výběr keramiky 14. - 15. stol.

sídla zvaného Pustý zámek /Wüstes Schloss/, k.ú. Travná-parcela č. 22/díl 1. Tato drobná fortifikace je vedena od ledna 1994 ve Státním seznamu nemovitých kulturních památek okresu Šumperk. Rozrušením svrchní humusové vrstvy při transportu dřeva bylo obnaženo větší množství středověkých artefaktů (keramika). Záchraný výzkum Vlastivědného muzea v Jeseníku byl proveden v srpnu téhož roku. Bylo získáno 560 fragmentů keramiky a jeden železný artefakt (30 zlomků světlé červeně malované hrnciny, 54 kusů ze dna nádob, 159 okrajů hrnců, 317 zlomků z výdutí a 1 hřebík). Fragmenty okrajů hrnců vykazují téměř jednotnou profilaci ve tvaru jednoduchého či zesíleného okruží. Jeden zlomek je patrně přechodným typem mezi římsou a okružím. Materiál obsahuje středně hrubou příměs ostřiva, výpal vykazuje hnědé a šedé zbarvení s odstíny. Nálezy datují lokalitu do průběhu 14. století.

Půdorysné zaměření této drobné fortifikace bylo publikováno roku 1936 Herbertem Weinelttem (Weinelt 1936) a v poválečném období Zd. Gardavským (1961).

Pustý zámek leží na vrcholu skalní ostrožny, vybíhající z jižního hřbetu Rychlebských hor. Fortifikace má přibližně podkovovitý tvar. Dvě vrcholové plošiny (Gardavského horní a dolní hrad) s nárožním věžištěm jsou chráněny systémem valů a příkopů. Weinelttem získaná keramika je dnes nezvěstná a nečetný fond drobných zlomků, uložený v depozitáři zámeckého muzea v Javorníku, je datačně téměř nepoužitelný. Zcela jednoznačně je však nutno odmítnout Weineltovu dataci lokality již do 1. poloviny 13. století. Na lokalitě byl v 80. letech proveden geofyzikální průzkum.

Zdeněk Brachtl, OVM Šumperk-pracoviště Jeseník

Literatura:

Weinelt, Herbert; 1936: Das "Wüste Schloss" bei Jauernig, ein Burg aus der Erde und Holz, in Deutsch-mährisch schlesische Heimat, 22/1936.

Týž: Probleme schlesischer Burgenkunde, gezeit an den Burgen des Freiwalddauer Bezirkes, Breslau 1936, str. 29-31.

Gardavský, Zdeněk; 1961: Funkce a význam neznámých hradů u Javorníku, Zprávy KVM v Olomouci, 95/1961, str. 1-7.

Resumé:

Pustý zámek u Javorníku (Bez. Šumperk). Račinské údolí bei Javorník. Kleine befestigte Siedlung. Hochmittelalter (14. Jh.). Rettungsgrabung.

JAVORNÍK (okr. Šumperk)

Zámek Jánský vrch. Středověk - novověk. Zjišťovací výzkum.

V rámci stavebně-historického průzkumu zámku Jánský Vrch v Javorníku, který zde prováděli pracovníci Památkového ústavu v Olomouci, byl zahájen zjišťovací archeologický výzkum. V první fázi výzkumu bylo položeno pět sond vně zámeckého areálu. Sonda I/95 o rozměrech 2 x 4 m byla situována vně jižní zdi původního hradního paláce. V těchto místech se nachází pozdější boční vstup do zámku, dnes zazděný. V druhotném zásypu nad skalním podložím se nacházelo množství středověké a novověké keramiky. K nejzajímavějším nálezům patřil fragment ostruhy s vidlicovým bodcem a paprscitým kolečkem. Sonda II/95 byla položena v místech předpokládaného vjezdu do hradu. Skalní podloží se nacházelo v hloubce 280 cm, nad ním byla zjištěna nepříliš výrazná středověká vrstva (14. - 15. století). Závažným zjištěním byl objev odsazeného zdiva pod dnešní stavbou. Sonda III/95 byla položena po spádu na spáru původního bergfritu a pozdější budovy. Její délka byla protažena až na 11,5 m do míst předpokládaného příkopu. Převýšení činilo téměř 6 metrů, takže středověká vrstva byla splachy dislokována. Skalní zvětralé podloží se nacházelo v pouhých 60 cm.

Sonda IV/95 byla vytýčena na opačné straně věže (rozměry 2 x 8 m). Podloží bylo zjištěno v horní části až v hloubce 3 m. Nad ním se nacházela 1 m mocná vrstva destrukce středověkých cihel, která vznikla patrně jako vybouraný materiál při přestavbě bergfritu na koncertní sál v druhé pol. 18. století. Kulturní vrstva o mocnosti 5 cm přinesla nečetnou keramiku a železné předměty (šipky s tulejí, nůž, klíč). Poslední sonda V/95 byla položena vně zámecké brány. Nález novověké keramiky datuje kamennou zídku u okénka do 18. - 19. věku. V dalších letech je počítáno se sondáží v interiéru zámku. Již v červnu tohoto roku byl na obou vnitřních nádvořích realizován geofyzikální průzkum. I přes složitou technickou situaci (starý vodovodní řad) bude možno využít výsledků měření při vytýčení sond. Měření bylo zajištěno pracovníky katedry užitě geofyziky PřF-UK v Praze ve spolupráci s muzeem v Jeseníku.

Zdeněk Brachtl, OVM Šumperk - pracoviště Jeseník

Resumé:

Javorník (Bez. Šumperk). Schloss Jánský vrch. Mittelalter - Neuzeit. Vorläufige Sondierung.

JAVORNÍK (okr. Šumperk)

Tvrziště. 14.-15. stol. Zjišťovací výzkum.

K ověření výsledků geofyzikálního měření lokality v roce 1984 přistoupilo jesenické muzeum v letech 1989-1994 plošným zjišťovacím výzkumem. Výkopy bylo ročně získáno 1000-2500 artefaktů, převážně zlomků keramiky. Výsledky výzkumu jsou ve fázi závěrečného zpracování. V roce 1995 byly před zahrnutím zkoumané plochy a úpravou terénu tvrziště odstraněny kontrolní profily z předchozích let. Získaný materiál znamenal, až na výjimky, spíše jen kvantitativní přínos. Je možno se zmínit o nálezů několika zlomků dna se značkou (čtvrcený kruh), především o drobné plastice- koníčku (Brachtl 1996, 287 - 290). Tato dětská hračka byla získána při odstraňování kontrolního profilu mezi sondami B 2/92 a A 2/93 v hloubce kolem 200 cm od povrchu. Z bezprostřední blízkosti plastiky se podařilo získat několik fragmentů keramiky, které mohou pomoci při dataci. Při odstraňování profilu došlo k odlomení pravé zadní nožky koníka, avšak zlomek byl zpětně nalezen. Hlava koně je v profilu výrazně skloněna a v čelním pohledu asymetrická. Plastika je vytvořena ve volné ruce, což dokládá řada průvodních znaků na jejím povrchu. Šíje se hřívou je modelována prostým smáčknutím mezi dvěma prsty, přičemž se do vlhké hlíny otiskly papilární linie hrnčířova palce. Levá polovina hřivy je zdůrazněna šesti šikmými rýhami, které plasticky naznačují svazky žíní. Plastičnost anatomie těla koně je na levé straně zdůrazněna mělkým promáčknutím. Z válcového tělíčka byly vytaženy široce rozkročené nohy, ukončené naznačeným kopýtkem. Horní část zadních partií těla nese šiký ostrý vryp. V jeho blízkosti se po pravé straně nachází menší přehyb, který však nelze patrně interpretovat jako náznak lenůšku. Anonymní tvůrce hračky se na svém výrobku "podepsal" otisky prstů nejen na hřívě, ale i nad kopýtky. Plastika o rozměrech max. v. 63 mm a max. d. 54 mm je slabě pálena do světlejší béžové barvy a neglazována. S přihlédnutím k průvodní keramice a písemným zprávám je možno plastiku datovat do 14. - první čtvrtiny 15. století.

Zdeněk Brachtl, OVM Šumperk - pracoviště Jeseník

Literatura:

Brachtl, Zdeněk. 1996: Keramická středověká plastika koníčka z Javorníku - Vsi. Vlast. věstník moravský 3/1996, 287 - 290.

Resumé:

Javorník (Bez. Šumperk). Festungsstätte. 14. - 15. Jh. Vorläufige Sondierung.

JAVORNÍK - VES (okr. Šumperk)

U kostela sv. Kříže. Drobné opevněné sídlo. Středověk. Zjišťovací výzkum.

V letních měsících r. 1994 proběhla šestá (závěrečná) etapa zjišťovacího výzkumu drobného opevněného sídla v Javorníku-Vsi. V návaznosti na závěry jednání odborné komise bylo přistoupeno k položení sondy A1/94 o rozměrech 6 x 4 m. Kulturní vrstva o mocnosti 10-20 cm se nacházela až 180 cm od stávajícího terénu. Uprostřed sondy se podařilo objevit 4 m dlouhý pás základových kamenů. Dále bylo položeno několik mikrosond v místech starších fází výzkumu. V průběhu prací se podařilo získat kolem 1000 fragmentů keramiky. Železné artefakty jsou zcela amorfní, osteologický materiál nečetný. Paleobotanické vzorky byly předány RNDr. E. Opravilovi do Opavy. Rozborem byla zjištěna přítomnost jedle bělokoré, buku lesního, dubu, lípy, jasanu ztepilého a střemchy hroznovité.

Zdeněk Brachtl, OVM Šumperk-pracoviště Jeseník

Resumé:

Javorník - Ves (Bez. Šumperk). Bei der Kirche sv. Kříže. Kleine befestigte Siedlung. Mittelalter. Vorläufige Sondierung.

JIHLAVA (okr. Jihlava)

Ulice Křížová 14, parc.č. 188, 189 a 190. SMO 1:5000, rok vydání 1989, Jihlava 7-4, 185 mm od Z s.č., 38 mm od J s.č., nadmořská výška cca 521,00 m n.m. Sídliště, výrobní objekty. Vrcholný středověk. Záchraný výzkum.

Výzkum probíhal ve dnech 26.4.-2.7. 1993, soustředil se především na prostor mezi hlavní městskou hradbou a domem č. 12, což představuje plochu více než 580 m². Nejstarší horizont nad podložím tvořila černá tenká vrstvička uhlíkatého prachu, zřejmě pozůstatek po odlesnění parcely a spálení zbytků dřeva (keramikou předběžně datováno do 1. poloviny 13. století). Vrstva zabíhala i pod základy hlavní městské hradby, která se objevila již po skrytí ornice. Hradba probíhala v celém zkoumaném prostoru v délce asi 50m. Základ je kladen do mělkého žlábků nebo přímo na povrch terénu, který kopíruje a proto se výška založení velmi liší. Pro stavbu je použita navětralá žula a rula z povrchových sběrů. Od konce 13. století je prostor u vnitřní strany hradby intenzivně hospodářsky využíván a byly zde odkryty 2 hrnčířské pece, 2 sušárny a 3 pece potravinářské. V jejich okolí jsou zbytky četných kůlových jamek po lehčích stavbách či přístřešcích. Hrnčířská pec č. 927 zanikla při výpalu a obsahovala kompletní vsázku, datovanou na přelom 13./14.století. V polovině 17. století zde zanikla kamnářská dílna, zřejmě v souvislosti se švédskou okupací Jihlavy. Prostor se využíval vojensky a byla zvýšena hradba.

Nejdůležitější situaci tvoří superpozice tří objektů, polozemnice, hrnčířské pece a sušárny, postavených a zaniklých v rozmezí od poloviny 13. století do počátku 14. století. Nejstarší osídlení představuje nález SV rohu zahloubené zemnice č. 536. Byl vypreparován základový trámový věnec a podlaha se zbytky desek. Objekt nezanikl požárem, ale byl zasypán a do jeho zásypu vyhloubena předpeční jáma hrnčířské pece.

Parkánová hradba je stavěna podobně jako hlavní. Prostor parkánu neměl jiné využití než vojenské po celou dobu funkce hradeb.

Od 19. století je zkoumaný prostor zastavěn. Dům č.p. 14 do své S zdi pojal úsek hradby 20m dlouhý a 3m vysoký od současné úrovně terénu. Ještě před zahájením výzkumu bylo vše zdemolováno. Stavební činnost zde zanechala torza četných zdí, dnes již neinterpretovatelných.

V rámci výzkumu byly zdokumentovány také tři sklepní místnosti a na ně navazující asi 64m podzemních chodeb o výšce 1,2 - 1,6 m a šířce 0,8 - 1,2 m.

Ondrej Šedo - Richard Zatloukal, ÚAPP Brno

Resumé:

Jihlava (Bez. Jihlava). Křížová Str. 14. Parcelle Nr. 188 - 190. Siedlung, Werkstattobjekten. Hochmittelalter. Rettungsgrabung.

JIHLAVA (okr. Jihlava)

Ulice Křížová 4, parcela č. 168/1. SMO 1:5000, rok vydání 1989, list Jihlava 7-4, 187 mm od Z a 15 mm od J sekční čáry, nadmořská výška cca 520.70 m n.m. Kostel, pohřebiště. Vrcholný středověk, novověk. Záchranný výzkum.

Výzkum, vyvolaný celkovou rekonstrukcí presbytáře kostela Povýšení svatého Kříže v dominikánském klášteře, proběhl ve dnech 7.-18.2.1994 (Zatloukal 1994). Podařilo se zjistit, že kostel je vystavěn na svahu, přičemž východní část dnes základového zdiva byla stavěna jako nadzemní. Dokládá to i nález základu oltářní menzy, který je postaven na kamenité výplni. Výškový rozdíl svahu je dorovnan ostrohrannými úlomky biotitické žuly, které zřejmě pocházejí jako odpad stavební huti, pracující někde v areálu kláštera na jeho stavbě. Pro náročnější kamenické prvky (ostění, kružby) je použit právě tento materiál. Četné nálezy lidských skeletů dokládají intenzivní pohřbívání příslušníků řádu, popř. donátorů pod podlahu kostela po celou dobu jeho existence, tj. do reforem Josefa II. Zpod základů kostela se podařilo získat keramický materiál z poloviny 13. století, který plně odpovídá příchodu dominikánů do nově vznikajícího hornického města a s tím spojené stavby kláštera.

Richard Zatloukal, ÚAPP Brno

Literatura:

Zatloukal, R. 1994: Záchranný archeologický výzkum v presbytáři kostela Povýšení svatého Kříže v Jihlavě, Vlastivědný sborník Vysočiny IX, 205-213.

Resumé:

Jihlava (Bez.Jihlava). Křížová Str. 4. Parcelle Nr. 168/1. Kirche, Gräberfeld. Hochmittelalter, Neuzeit. Rettungsgrabung.

JIHLAVA (okr. Jihlava)

Ulice Divadelní 3, parc. č. 5909. SMO 1:5000, rok vydání 1989, 164mm od Z s.č., 34mm od J s.č., nadmořská výška 521.33m n.m. Sídliště-město. Vrcholný středověk. Záchranný výzkum.

Dne 17.5.1993 byl zdokumentován výkop kanalizace u Městského divadla, který prořal středověkou polozemnicí zaniklou požárem. V profilu se dochovala část J stěny do výšky 1m a JV roh se základovým trámem. Podlaha se zachovala v délce 3,95m, JZ roh zničen kamennou zdí.

Antonín Štrof - Richard Zatloukal, ÚAPP Brno

Resumé:

Jihlava (Bez. Jihlava). Divadelní Strasse 3. Parcelle Nr. 5909. Siedlung - Stadt. Hochmittelalter. Rettungsgrabung.

JIHLAVA (okr. Jihlava)

Ulice Divadelní, parcela č. 5909. SMO 1:5000, rok vydání 1989, list Jihlava 7 - 4, 175-179 mm od Z a 34 mm od J sekční čáry, nadmořská výška cca 520.20 m n.m. Sídliště - město. Vrcholný středověk. Záchranný výzkum.

Na jaře 1994 byl sledován výkop kanalizace ve vozovce, který navazoval na část, zdokumentovanou již v roce 1993 (Štrof a Zatloukal viz předcházející článek). Většina rýhy zachytila mohutné souvrství terénních úprav ulice od přelomu 15./16. století po současnost.

Na styku ulic Divadelní a Křížové se ve výkopu pod vrstvami dorovnávek objevila 110-140 cm mocná vrstva požárové destrukce, tvořené velkými kusy propálené mazanice a zuhelnatělého dřeva. Po vypreparování mohl být objekt interpretován jako severovýchodní roh domu smíšené hrázděné konstrukce, který zanikl na přelomu 13./14. století. Objekt byl patrný v trase výkopu v délce 6.60 m. Především mohutnost požárového souvrství a ve vlhku dobře zachované dřevěné konstrukční prvky umožňují konstatovat, že se nejednalo o jednodušší sídlištní objekt, např. zemnici. Situování domu mimo uliční čáru, utvářenou po roce 1270, vyhlášením městského stavebního řádu, napomáhá vročení jeho stavby do intervalu mezi 2. polovinou a koncem 13. století.

Richard Zatloukal, ÚAPP Brno

Resumé:

Jihlava (Bez. Jihlava). Divadelní Strasse. Parcelle Nr. 5909. Siedlung - Stadt. Hochmittelalter. Rettungsgrabung.

JIHLAVA (okr. Jihlava)

Ulice Palackého 46, parc.č. 3317. SMO 1:5000, rok vydání 1989, list Jihlava 7-4, 142 mm od Z a 26 mm od J sekční čáry, nadmořská výška cca 524.00 m n.m. Sídlíště - město. Vrcholný středověk. Záchranný výzkum.

Dostavba budovy Komerční banky v historické části města vyvolala výzkum, který proběhl na areálu 250m² ve dnech 5.-7.4., 22.6.-4.8.1994. Na severní straně zkoumanou plochu lemovala hlavní městská hradba v délce 15.m, která je zde vysoká 5.60 m a do doby přístavby banky představovala jedinečnou ukázkou středověkých opevňovacích prací, bez novodobých zásahů. Hradba je poměrně mělce (0.35m) zahlobena do podloží. Vykopáný materiál převrstvil starší kulturní horizonty z poloviny 13. století. Do výšky 0.80 m od úrovně základu (520.26 m n.m.) je zesílena o předzáklad, vystupující o 0.20 m do šířky. Předzáklad je stavěn přímo do výkopu, kameny jsou neuspořádané, nelicují. Nadzemní zdivo je pravidelně řádkované, jednotlivé "šáry" mají šířku cca 0.80 m. Pro stavbu je použit lomový kámen o různém stupni zvětrání. Převažují migmatitizované ruly, místy silně křemité, biotitické. Kámen byl těžen z některého lomu při západním okraji Jihlavy. Hradba porušovala starší objekt zahlobený do podloží. Zlomky keramiky z výplně jej umožňují datovat do 2.pol. 13. století, čímž by se posunul i časový údaj o výstavbě kamenné městské hradby nejdříve do tohoto období, pravděpodobněji však do poslední třetiny 13. století.

Koncem 14. století byla ve vzdálenosti 5.50 m od hradby vyhloubena rýha pro kamenný kanál. Boční stěny jsou stavěny ze zvětralé žuly (povrchový sběr) a migmatitů, na překlady je pro lepší plošnou odlučnost použita biotitická rula. Základ je v hloubce 519.71 m n.m., původní vnitřní světlost 0.50 x 0.40m, do současnosti zůstal kanálek průchodný. Z usazenin byl získán materiál ze 14.-15. století.

Ve vzdálenosti 3,5-4 m probíhá V-Z směrem paralelně s hradbou torzo kamenné zdi. Základ je zapuštěn do podloží v úrovni 520.47 m n.m., tedy je o 0.20 m výše než základ hradby. Nejen tato skutečnost, ale i nález stříbrného denáru Přemysla Otakara II. (1253-1278) ve vrstvě, stratigraficky jen o málo mladší než zeď, umožňuje stavbu datovat do poslední čtvrtiny 13. století. Datem vzniku se řadí k nejstarším kamenným stavbám v Jihlavě, neměla však dlouhého trvání, neboť nejpozději v 2.polovině 14. století zaniká požárem, jak o tom svědčí intenzivní opálení na jižní straně zdi, poté byla šířka zdi redukována v nadzemní části na polovinu a zbytek využíván snad jako hranice parcely. Zeď je

vystavěna ze světlé biotitické žuly (na jižní straně žárem zčernalé), méně je použita biotitická rula a ve spodní části migmatizovaná rula. Torzovitost nálezu nedává možnost přesného funkčního určení stavby, je pravděpodobné, že se jedná o pozůstatek obytného kamenného domu nebo spíše hrázdného domu na kamenné podezdívce, o čem by svědčily i četné nálezy propálené mazanice. Po zplanýrování stavby zde nastává krátké období intenzivní hospodářské činnosti, snad hutnictví železa, protože odtud pochází četné nálezy strusky i železných lup, které končí na přelomu 14./15.století. Vlastní pece však zachyceny nebyly. V tomto prostoru bylo vypreparováno 10 kúlových jamek, zřejmě pocházejících z několika fází rozsáhlejší kúlové stavby či několika staveb, které by se vztahovaly ke zmíněnému hospodářskému využití parcely. S rozvojem města se tato činnost přenesla do extravilánu obce poblíž některé z bran.

Ve vzdálenosti 10.5m od hradby byl zachycen severovýchodní roh blíže neurčitě stavby. Zeď je zahloubena do podloží na úrovni 520.51 m n.m. a vystavěna z navětralých migmatitů, šedé biotitické ruly a žuly, zdivo nese stopy po opálení. Jako pojivo je použit jíl, místy nekvalitní žlutá písčité malta. Zánik stavby můžeme předběžně datovat na přelom 14./15. století. Fundamentu této zdi bylo dále využito pro novověké terasy ze zahradní úpravy parcely. V okolí zdi bylo nejvíce nálezů železných strusek a zbytků po hutnické výrobě.

V rámci záchranného výzkumu na parcele 3317 se podařilo blíže objasnit vývoj osídlení na dotčeném území. Nejstarší fáze může spadat do 1. poloviny 13. století, tedy počátky středověké kolonizace oblasti Jihlavy. Do období lokace města je možno zařadit půdní podzolový horizont s výraznou příměsí uhlíků při povrchu a zřejmě představuje pozůstatek po odlesňování ostrožny pro budoucí město. Podobné vrstvy byly zachyceny i na jiných výzkumech v Jihlavě. Otevřenou otázkou zůstává přesnější datování stavby kamenné městské hradby. V tomto úseku by se mohlo jednat asi o poslední třetinu 13. století, což je relativně pozdní doba, ovšem nevylučuje se s možností staršího dřevěného opevnění, které však za současného stavu poznání není známo. Rychlý rozvoj hornického města se na konci 13. století projevuje četnými stavebními aktivitami. Strategický význam areálu se projevil ve způsobu využití, kdy zde záhy končí obytná funkce, která je nahrazena řemeslnou činností, zřejmě hutnictvím. Nepříliš vhodná poloha a možná bezpečnostní důvody ukončují na přelomu 14./15. století i tuto činnost a parcela je využívána jako zahrada až do počátku 20. století.

Největším přínosem výzkumu jsou nálezy keramických celků, datovaných mincemi ze 13. a 14. století.

Richard Zatloukal, ÚAPP Brno

Resumé:

Jihlava (Bez. Jihlava). Palackého Strasse 46. Parcellen Nr. 3317. Siedlung - Stadt. Hochmittelalter. Rettungsgrabung.

JIHLAVA (okr. Jihlava)

Ulice Palackého, parcela č. 5919 a č.6938. SMO 1:5000, rok vydání 1989, list Jihlava 7-4, 134 mm od Z a 23 mm od J sekční čáry a SMO 1:5000, rok vydání 1989, list Jihlava 7-5, 149 mm od Z a 367 mm od J sekční čáry, nadmořská výška 523.00-524.80 m n.m. Opevnění. Vrcholný středověk. Záchranný výzkum.

V měsících červenci a srpnu 1994 byl sledován výkop kanalizace ve vozovce. Palackého ulice ve středověku vyústovala svým severním koncem do prostoru hradeb,

kteře vřak neprotínala řádnou bránou. Kanalizační rýha hradební systém prořizla a podařilo se zdokumentovat jeho průběh v místech, kde dosud nebyl znám.

Z hlavní městské hradby se zachovalo poměrně malé torzo, vysoké asi 0,70 m. Koruna hradby se nachází 0,50 m pod úroveň současné vozovky. Souvrství na její severní straně (vně města) neposkytlo řádný datovatelný materiál a představuje několik horizontů především písčítých hlín zvyšujících a srovnávajících prostor parkánu, zřejmě z doby, kdy již ztratil svoji obrannou funkci. Vlastní těleso hradby je uloženo nad podlořím, přičemž ji podbývá podzolový půdní horizont. Hradba je do něj zahloubena pouze mělce nebo vůbec, podloří je její stavbou prakticky nenaruřeno.

Před parkánovou hradbou (vně města) byl patrný zásyp příkopu, bliřší rozměry (hloubka) se nepodařilo zjistit, neboť výkopová rýha nebyla vedena tak hluboko, aby zastihla základovou spáru založení parkánové zdi. Zjiřtřená vzdálenost mezi hlavní a parkánovou hradbou, 16 m, odpovídá řířce parkánu v Jihlavě, stejně jako charakter zdiva a použitý materiál. Prostor parkánu zůstal po dobu funkce obranného systému neosídlen, poměrně malá aktivita byla zjiřtřena i v nevelké vzdálenosti od hradeb uvnitř města.

Z bezpečnostních důvodů vřak nebylo možno zdokumentovat v tomto prostoru více, protože stěny výkopu se bortily a bylo nutno je okamžitě pažit.

Richard Zatloukal, ÚAPP Brno

Resumé:

Jihlava (Bez. Jihlava). Palackého Strasse. Parcelle Nr. 5919, 6938. Befestigung. Hochmittelalter. Rettungsgrabung.

JIHLAVA (okr. Jihlava)

Masarykovo náměstí 14, parc.č. 105. SMO 1:5000, rok vydání 1989, Jihlava 7-5, 200mm od Z s.č., 52mm od J s.č., nadmořská výřka cca 516,50m n.m. Sídliřtře-město. Vrcholný středověk. Záchranný výzkum.

Výzkum probíhal ve dnech 23.8.-30.9. 1993. Nejstarří objekt se objevil v Z části zkoumané lokality. Pro velký rozsah a četná naruření se jej nepodařilo vykopat celý, ale bylo nutno stanovit velikost objektu pomocí několika sond. Jedná se o zahloubenou stavbu dřevěné konstrukce s mazanicovými stěnamy, s největří pravděpodobností jde o zbytek domu se třemi stavebními fázemi. V nejstarřím období byla v domu suterénní prostora, rozměry vřak nelze bliřze stanovit, úroveň dna dosahovala 514,65 m n.m. Tato stavební fáze je ukončena požárem, objekt je zasypán požárovými destrukcemi - propálenou mazanicí a uhlíky. Hranici tvoří uřlapaný ztvrdlý povrch podlahy II. stavební fáze, která opět končí požárem a zasypáním požárovými destrukcemi. Vše je převrstveno hlinitými planýrkami o 2 m výře nad původním dnem sklepa. Z hlediska datování je významný nález mince Přemysla Otakara II.(1253-1270) v tomto zásypu. Planýrky pak tvoří podlahu obytného objektu v jeho III. fázi. Bohuřel se nadá stanovit do jaké míry se shodoval, popřípadě liřil půdorys stavby v jednotlivých stavebních obdobích, i poslední končí požárem a destrukce stavby sahají až k dneřní úrovni terénu. Stavba nebyla na tomto místě již obnovena a osídlení se přeneslo k uliřní čáře dneřního Masarykova náměstí na místo domu č. 14. Časově je možnou celou stavbu zařadit do období mezi roky 1238 (objev stříbra na Jihlavsku) a 1270 (udělení městského stavebního řádu), neboť dům je situován do zahradní části parcely, kde by po roce 1270 již neměl stát.

Dále byly odkryty zdi náleřící gotickému domu, jehož zadní trakt vybíhal do zahradní části parcely, zastavěná vřak byla pouze její JZ polovina. Počátek kamenné zástavby je možno

zařadit na přelom 13.-14. století. K domu se váže i obdélníková vydřevená jímka poblíž SZ štítové zdi. Snad zvyšování stavby nebo v souvislosti se zánikem odpadní jímky a propadáním jejího obsahu se narušila statika štítové zdi a proto k ní byl přistavěn opěrný pilíř. V litém základovém zdivu nebylo možno rozeznat stavební spáru, výškově však byl pilíř zahlouben o 0,40 m níže než zed'.

V renesanci došlo k propojení sousedících domů v dnešní č.p. 14 a srovnání jejich SV hranice, zadní trakt byl odbourán až na úroveň terénu.

V zahradní části parcely byly vybrány další dvě vydřevené odpadní jímky datované do 15. století.

Richard Zatloukal, ÚAPP Brno

Resumé:

Jihlava (Bez. Jihlava). Masarykovo Platz 14. Parceller Nr. 105. Siedlung - Stadt. Hochmittelalter. Rettungsgrabung.

JIHLAVA (okr. Jihlava)

Masarykovo náměstí 48, parc.č. 2648. SMO 1:5000, rok vydání 1989, Jihlava 7-5, 155mm od Z s.č., 21mm od J s.č., nadmořská výška cca 521,50m n.m. Sídliště-město. Vrcholný středověk. Záchranný výzkum.

Výzkum probíhal ve dnech 11.-20.10. 1993. Prakticky celá severní polovina zkoumané plochy je zničena sklepní místností s prolomenou klenbou. Do podlahy sklepa byla vykopána sonda, která pod betonovou podlahou zachytila starší cihlovou, kladenou na zarovnané podloží. Suterénní prostor byl přímo propojen s dalšími, dodnes funkčními sklepy pod domem č. 48. Rozměry místnosti : 8x3,20m, podélná osa orientovaná V - Z, dochovaná výška 2,10m. Pro stavbu je použita hrubě opracovaná lomová amfibolická rula. Suterén je vestavěn mezi základové zdi, dnes již neexistujícího zadního traktu domu č. 48. Pravděpodobně byl částečně využit prostor staršího sklepa, který byl prohlouben, neboť ve zdech byly odkryty tři výklenky, interpretovatelné jako osvětlovací niky. K přesnějšímu datování stavby by bylo potřeba provést důkladný stavebně historický průzkum, rámcově lze sklep zařadit na začátek 17. století.

V jižní polovině lokality se podařilo objevit poměrně nenarušené středověké souvrství a dvě kúlové jamky z keramikou ze 13. století.

Severní stranu zkoumané plochy ohraničovala zed' 9m dlouhá, 0,80m široká, dochovaná výška 1m a orientovaná SV-JZ. Základ, ve výšce 520.86m n.m., je kladen přímo na černou vrstvu uhlíkatého prachu nad podložím nebo je do ní pouze mírně zahlouben. Jedná se o základ domu, rámcově datovatelný na konec 13. století. Pro stavbu byla použita navětralá rula z povrchových sběrů s občasným výskytem migmatitů. Na dochovaném torzu lze rozlišit dva řádky zdiva, přičemž vyšší může být již nadzemní část. Uhlíkatá vrstva archeologicky potvrzuje historické prameny, že Jihlava byla zakládána tzv. na zeleném drnu, resp. na lesní půdě s minimální mocností půdního horizontu. Porost byl vykácen a odpad spálen, podobné vrstvy nad podložím jsou zaregistrovány i z dalších výzkumů v Jihlavě. Kúlové jamky jsou dokladem dřevěné stavby z poloviny 13. století, která byla i opravována. Kamenné zástavba zde začíná ke konci 13. století a plynule pokračuje až do současnosti.

Richard Zatloukal, ÚAPP Brno

Resumé:

Jihlava (Bez. Jihlava). Masarykovo Platz 48. Parceller Nr. 2648. Siedlung - Stadt. Hochmittelalter. Rettungsgrabung.

JIHLAVA (okr. Jihlava)

Ulice Matky Boží, parc.č 2443. SMO 1:5000, rok vydání 1989, list Jihlava 7-5, 122mm od Z s.č., 356mm od J s.č., nadmořská výška cca 518.50m n.m. Opevnění. Vrcholný středověk. Záchranný výzkum.

Dne 18.11.1993 byla při ražení štoly v hloubce 6m pod městskou bránou zachycena zeď, identifikovaná jako parkánová hradba. Zeď přepažovala plný profil raženého díla, tj. výška 2,30m a odkláněla se od svislé osy o 0,60m. Šířka se pohybovala od 0,90 do 1,10m. Pro stavbu jsou použité zhruba opracované bloky navětralé žuly z povrchových sběrů. Lícové strany jsou spojovány nekvalitní písčitou maltou, jádro zdi je tvořeno výplní z velkých kamenů kladených nasucho nebo spojených jílovitou hlínou. Vnější prostor před parkánem vyplňují subrecentní navážky, které tvoří zásyp příkopu. Vnitřní líc zdi je kladen na zkosené podloží, tvořené žlutou písčitou hlínou s četnými žulovými kameny z navětraleho skalního podloží. Bohužel se nepodařilo zjistit hloubku založení parkánu, nejnižší dosažená úroveň 518.20m n.m. Další ražba štoly pokračovala ve sterilním podloží. Pod tělesem věže nebyly zachyceny žádné architektonické prvky, protože brána je postavena na dvou základových patkách. Z důvodu havarijního stavu věže byla celá akce předčasně ukončena.

Richard Zatloukal, ÚAPP Brno

Resumé:

Jihlava (Bez. Jihlava). Matky Boží Strasse. Parceller Nr. 2443. Befestigung. Hochmittelalter. Rettungsgrabung.

JINDŘICHOVA NA MORAVĚ (okr. Šumperk)

Hrad Pleč. Středověk. Zjišťovací výzkum.

V letních měsících pokračoval výzkum hradu Pleče ve východní části sektoru A (sondy A-4 a A-5). Při začišťování terénu po předcházejícím odlesnění části areálu hradu byla získána početná kolekce keramiky a železných artefaktů. Po základní skartaci bylo předáno do sbírek šumperského muzea celkem 400 kusů keramiky ze 14.-15. století a 32 železných předmětů (podkova, šipky s trnem i tulejí, stavební kování, hřeby). K zajímavým nálezům patří rekonstruovaný pohár s otvorem ve dně a několikanásobným promáčknutím vrchní hrany okraje. Stopy původní zástavby hradu se nepodařilo prozatím spolehlivě ověřit. Při výzkumu bylo získáno větší množství osteologického a paleobotanického materiálu, který bude předmětem dalšího rozboru. V příštím roce je plánováno zahájení prací v sektoru B hradního areálu.

Milan Rychlý, Jindřichov na Moravě

Zdeněk Brachtl, OVM Šumperk, pracoviště Jeseník

Resumé:

Jindřichov na Moravě (Bez. Šumperk). Burg Pleč. Mittelalter. Vorläufige Sondierung.

JINDŘICHOV NA MORAVĚ (okr. Šumperk)

Hrad Pleč. Středověk. Zjišťovací výzkum.

Čtvrtá etapa výzkumu hradu se soustředila na sektor B v severní části hradního areálu. Bylo zde položeno osm sond o rozměrech 5 x 5 m. Podloží tvoří silně zvětralé skalní bloky, kryté místy jen 20 cm mocnou vrstvou lesního humusu. Sondy B 1/1 a B 1/2 bylo možno prozkoumat vzhledem k přítomnosti lesního porostu jen částečně. Při vybírání sondy B 2/1 byly objeveny kamenné základy původní zástavby. V hloubce do 40 cm byla nalezena kolekce keramického materiálu a železné předměty (šipky, hřeby, dva srpy). Sonda B 2/2 nebyla zcela prošetřena (prozatím do hloubky max. 80 cm). Kromě keramiky se podařilo získat několik železných předmětů: hřeby, šipky, dva zlomky podkov, stavební kování a petlici. Sonda B 3/1 byla položena v místech maximálního zvýšení s výchozem skalního podloží. Kromě keramických zlomků bylo získáno několik želez (hřeby, šipky). Sonda B 3/2 byla situována k vnitřní lícové straně hradby: kromě keramiky bylo objeveno několik železných předmětů. K nejvýznamnějším nálezům patří horní polovina červeně malovaného džbánu a zlomek dna se značkou. Sonda B 4/1 měla maximální hloubku 40 cm, kde se opět nacházelo skalní podloží. Při jejím vybírání bylo získáno větší množství keramiky (zlomky hrnců, mís, džbánů), zvláštní postavení zde zaujímá kulová nádoba s otvorem a bohatou výzdobou povrchu. Železné nálezy zastupují podkovy, hřeby, šipky a třmen. Sonda B 4/2 přinesla opět početné keramické a železné nálezy. Archeobotanické vzorky byly předány k určení RNDr. E. Opravilovi, CSc. do Opavy. V příštím roce bude výzkum pokračovat v sektoru A.

Milan Rychlý, Jindřichov na Moravě

Zdeněk Brachtl, ONV Šumperk - pracoviště Jeseník

Resumé:

Jindřichov na Moravě (Bez. Šumperk). Burg Pleč. Mittelalter. Vorläufige Sondierung.

KYJOV (okr. Hodonín)

Kaple sv. Josefa. Středověk, novověk. Záchraný výzkum.

V souvislosti s generální opravou kaple sv. Josefa, která leží v místech původního farního kostela sv. Martina zrušeného roku 1784 bylo zjištěno, že negativním pozůstatkem západní zdi uzavírající patrně již románskou kostelní loď z konce 12. stol. je suť vzniklá po vybrání originálního zdiva. Na západní straně byla k původní lodi připojena věž postavená na mohutných základech. V základové partii byly vnější rozměry věže 6.3 * 5.8 m. V určité době byl suterén věže využit jako kostnice. Věž byla zřejmě ze statických důvodů snesena a kostel byl koncem 17. stol. prodloužen západním směrem. Po zrušení kostela sloužila budova jako státní skladiště. Roku 1807 požár zničil bývalý kostel natolik, že se podařilo zachránit jen věž. K ní byla roku 1833 přistavěna kaple sv. Josefa dochovaná do dnešních dnů.

Josef Unger, ÚAPP Brno

Resumé:

Kyjov (Bez. Hodonín). Kapelle St. Joseph. Mittelalter, Neuzeit. Rettungsgrabung.

KUNOVICE (okr. Uherské Hradiště)

U kostela Sv. Petra a Pavla. Středověk, novověk (?) Zjišťovací výzkum.

V únoru 1994 byly zdokumentovány čtyři sondy u kostela Sv. Petra a Pavla v Kunovicích. Sondy byly položeny pro potřeby statického vyhodnocení kostelní stavby. Zjistilo se, že spodní vrstvy u základů kostela jsou tvořeny šterky s naprostou absencí archeologických nálezů. Ze severní strany byla zachycena kulturní vrstva s úlomky cihel a malty, která nasvědčuje dodatečným stavebním úpravám a následnému vyrovnání dnešního terénu, z jižní strany kostela překrýval spodní horizont homogenní zásyp, do něhož byly zapuštěny jednotlivé pohřby. V případě dvou sond ze severní i jižní strany se také podařilo odkrýt zdivo z lomového kamene, které patří buď ke starší fázi samotné stavby kostela a nebo je pozůstatkem další stavební aktivity, úzce související s chrámovou stavbou. Absence archeologických nálezů vylučuje jakékoli podstatnější závěry, ale lze soudit, že základy kostela Sv. Petra a Pavla jsou středověkého původu.

Jiří Kohoutek, ÚAPP Brno

Resumé:

Kunovice (Bez. Uherské Hradiště). Bei der Kirche St. Peters u. Pauls. Mittelalter, Neuzeit(?). Vorläufige Sondierung.

LAŽÁNKY (okr. Brno-venkov)

"U hráze", "U čertovy hráze". Opevněné výšinné sídliště raného středověku (střední doby hradištní), stopy dalšího raně středověkého osídlení (mladší doby hradištní) v předpolí. Povrchový průzkum.

V lednu roku 1993 paní Jana Prudková z Heroltic (č.p. 44, okr. Brno-venkov) ohlásila a předala pracovníkům Okresního muzea Brno-venkov v Předklášteří vlastní nálezy středo- a mladohradištní keramiky, v dubnu a květnu předechozího roku učiněné při výsadbě lesního porostu v lesní trati "U čertovy hráze" severovýchodně Lažánek. Za doprovodu nálezkyně byla 19. února roku 1993 místa nálezů referentem přesně lokalizována a ohledána, 22. dubna téhož roku byl na lokalitě uskutečněn komplexní povrchový průzkum, další dokumentační a průzkumné akce i za užití indukčního prospektoru kovů proběhly na místě ve dnech 2. února, 30. března, 10. srpna a 4. října roku 1994.

Nově objevené, dosud zcela neznámé slovanské hradisko s mladším (mladohradištním) osídlením ve svém západním předpolí zaujalo zvýšený konec strmě zalesněné ostrožny 333,7 m n.m., ze svrateckých biotitických žul a ortorul vytvořené nad soutokem Maršovského a Pejškovského potoka v členitém terénu Deblínské vrchoviny. Poloha se nalézá na severním okraji k.ú. obce Lažánky, 2,5 km SSV vlastní vsi a asi 1,5 km jihozápadně vsi Heroltice (St. mapa 1 : 5000 - odvozená, list Tišnov 4-3 z r. 1981: zkoumaný areál hradiska a jeho bezprostředního okolí vymezen body, od Z a J okrajové sekční čáry vzdálenými 58:119, 80:137, 77:144 a 53:130 mm; místo nálezů mladohradištní keramiky na témže mapovém listu situováno v okolí bodu 29 mm od Z a 121 mm od J okrajové sekční čáry). Oproti protáhlé, asi o 6 m snížené šíři byl zvýšený konec ostrožny opevněn čelní, zhruba 50 m dlouhou a 10 m širokou fortifikační linií, dnes dochovanou v podobě asi 1,2 - 1,7 m vysokého a maximálně 6 m širokého kamenitého valu s bermou či mělkým vnějším příkopem, nyní dosahujícím největší šíře 5 - 6 m a maximálního zahloubení 40 cm; oproti vnitřní ploše hradiska je pak asi 1 m široká koruna valu zvýšena pouze o 15 - 60 cm. Tato čelní fortifikace tak vydělila zhruba trojúhelníkovitý vnitřní areál o maximální délce 60 m a ploše přibližně 13 arů, 324 - 333,7 m n.m., s poměrně rovnou vrcholovou jihovýchodní částí a k severozápadu se svažující severní polovinou, bez zřetelnějších stop terasování (jediný

terasovitý útvar v severozápadním svahu může být recentního původu). Boční strany a opyš ostrožny zde byly opevněny na okrajích svahů zřejmě lehčím ohrazením, dnes patrným v podobě výrazné terénní hrany, dostatečnou záštitu jinak poskytovaly 50 - 55 m do údolí obou potoků prudce spadající skalnaté svahy ostrožny. Na severovýchodě pak zakončuje ostrožnu zužující se svažité hřeben, po zhruba 70 m přerušovaný skalnatým stupněm a poté velmi ostře klesající k soutoku obou vodotečí pod ostrožnou. Ve sníženém severozápadním cípu opevnění naznačuje přibližně 7 m široká volná proluka mezi končícím valem a okrajovou terénní hranou nad bočním srázem možný původní vstup do ohrazeného areálu.

Poměrně intenzivní osídlení opevněné plochy ve střední době hradištní dokládají relativně početné nálezy zlomků keramiky, hrudek mazanice i fragmentů železných a kamenných artefaktů, získané z povrchu, drobných porušení a mikrosond jak na vnitřní ploše fortifikace, tak na severním i jihovýchodním svahu ostrožny. Hodnotné nálezy poskytl však i jihozápadní svah snižujícího se hřebene na opyši ostrožny, nenavazující již bezprostředně na vlastní opevněný areál. Celkem 72 dosud shromážděných keramických fragmentů z hrncovitých nádob (z toho 6 okrajových a 27 s výzdobou na výduti) nedovoluje zatím více než rámcové zařazení objektu do středohradištního období, další chronologické upřesnění, popř. rozlišení více sídelních fází umožní zřejmě až plánovaná sondáž; celkově se však v souboru zdají převažovat spíše archaické složky (jednodušší typika okrajů, hřebenové vpichy, hrubší hmota i provedení). Ze železných předmětů je v nálezech zastoupen nůž obvyklého tvaru s trnem (celková délka 13,8 cm, délka čepele 11,5 cm) a další nezřetelný úlomek, dále se vyskytl kamenný brousek a zvířecí kosti. Nečetné hrudky vypálené mazanice dosvědčují existenci dřevohlinitých stavebních konstrukcí na vnitřní ploše opevnění. Z povrchových sběrů pochází již čtyři exempláře kamenných žernovů - z blíže dostupné horniny byl zhotoven jednak kompletně dochovaný ležák, nalezený na jihovýchodním svahu opyše ostrožny (průměr 41-46 cm, výška max. 6 cm, průměr provrtu 4,0 - 4,5 cm), jednak polovina běhounu, sebraná pod jihovýchodním nárožím ohrazení (průměr 44 cm, výška max. 7,5 cm, průměr otvoru 4,5 - 5,5 cm). Naopak pravděpodobně ze vzdálenějších výchozů odlišných typů hornin pochází další 4,6 cm vysoký fragment se středovým provrtem o průměru cca 2,6 cm, ležící v koruně čelního valu, i drobný jiný zlomek z vnitřní plochy fortifikace.

Hradiště, jehož určitější časové i funkční zařazení zůstává úkolem dalšího výzkumu, vcelku rozšiřuje typologickou škálu středohradištních fortifikací na území severně od středního Dunaje (např. Staňa 1985; Štefanovičová 1989) o další kategorii extrémně malých, dobře opevněných objektů na hranici soudobé sídelní oikumeny a spolu s nedávno ověřenou lokalitou Ústí u Hranic (Šmíd 1991) dokládá možnost dalších překvapivých objevů obdobného charakteru v moravském prostoru. Spíše než klasickým ostrožným fortifikacím mojmírovského státu 9. století se však hradiště u Lažánek blíží malým výšinným polohám konce 9. a 10. věku v oblasti horního Podyjí (Hornice - "Turecký kopec", Oberpfaffendorf - "Sand", Staré Hobzí, Vysočany - "Pallardiho hradisko" - srov. Nekuda 1964; Měřínský 1986, 42-45; Bors 1993; Poláček 1994, 244-255; Felgenhauer - Schmiedt 1986, 203-207). Obdobná, rozlohou velmi malá hradiště či výšinná sídliště se ovšem vyskytují v časném středověku například i v sousedních Čechách a obecně v celém západoslovanském sídelním prostoru (např. Hudčice, Jáma, Loučná, Nemětice - Sláma 1986, 63-97 s další literaturou; nověji ze západních Čech např. Všeruby - Bašťová 1984, 500, 503-506; Nadryby - "Nad Korečnickým mlýnem" - dle laskavého sdělení dr. D. Bašťové; širěji srov. např. Dabrowska 1978, 430, 432, 436-437). Evidentní je poloha lažáneckého hradiště ve skryté, izolované poloze těsně za hranicí starého sídelního území Tišnovské kotliny, nejbližší soudobé sídliště v intravilánu Sentic bylo situováno 4 km severovýchodně (nepublikovaný průzkum V. Růžičky). Vlastní členitá oblast Deblínské vrchoviny však zřejmě přitahovala již tehdy pozornost svými

bohatými ložisky železných rud, nalézajícími se i v prostoru mezi Lažánkami a Herolticemi (např. Kučera 1980, 138, 153-155), o počátcích jejich využívání již ve středohradištním období by mohl svědčit nález vyhřívací výhň železářské huti snad z 9. století přímo z lažáneckého katastru (Merta 1988). Překvapivé počátky osídlení regionu v časném středověku snad dokládají i keramické (hrobové?) nálezy z Deblína, možná již z 9. - 10. století (Michna - Unger 1964, obr. 6:1, 4). Spjatost nevelké komunity, obývající někdy ve střední době hradištní lažánecké hradiště se soudobou těžbou a zpracováním železných rud v okolí však zůstává bez dalšího ověření jen hypotetickou, k vybudování hradiště mohly vést i jiné společenské, politické a ekonomické důvody. V případě posunu datace objektu do mladších úseků středohradištního období by mohlo jít o další příklad částečného přesunu těžiště osídlení z neklidného jihomoravského prostoru dále k severu a severozápadu v 10. století (Měřínský 1986, 68), či o odraz změněné politicko - mocenské a společenské situace na Moravě v té době.

Překvapivé jsou rovněž stopy mladohradištního osídlení blíže nespecifikovaného charakteru, zjištěné v západním předpolí fortifikace, na protilehlé straně širokého sedla hradištní ostrožny. Několik zlomků tuhové keramiky 11. - 12. století (3 kusy, další materiál zde sebral V. Růžička) zde bylo získáno při výsadbě lesního porostu a z vývrátů při severní okrajové hraně svahu nad Pejškovským potokem, zhruba 160 m západně od čelního valu opevnění (322 - 324 m n.m.).

Jiří Doležel, AÚ AV ČR Brno

Literatura:

Baštová, D., 1984: Šipín a Všeruby - nové hradištní nálezy z Plzeňska, Archeologické rozhledy XXXVI, 498-511, 599-600.

Bors, K., 1993: KG Oberpfaffendorf, SG Raabs an der Thaya, Fundberichte aus Österreich 31, 1992, 521-524.

Dabrowska, E., 1978: Etapy kształtowania się osadnictwa grodowego i formowania się organizacji grodowych u Słowian zachodnich we wczesnym średniowieczu, Archeologia Polski XXIII-2, 425-444.

Felgenhauer-Schmiedt, S., 1996: Archäologische Beiträge zur mittelalterlichen Siedlungsgeschichte im nordwestlichen Waldviertel, Jahrbuch für Landeskunde von Niederösterreich, Neue Folge 62/1, 201-215.

Kučera, K., 1980: Železářství mezi Velkou Bíteší a Veverskou Bítýškou (předběžná zpráva o výzkumu). In: Sborník ze semináře Zkoumání výrobních objektů a technologií archeologickými metodami 12. prosince 1978, Technické muzeum Brno, 137-160. Brno.

Merta, J., 1988: Železářská pec z Lažánek u Veverské Bítýšky. In: Sborník ze semináře Zkoumání výrobních objektů a technologií archeologickými metodami, Technické muzeum Brno, 95-99. Brno.

Měřínský, Z., 1986: Morava v 10. století ve světle archeologických nálezů, Památky archeologické LXXVII, 18-80.

Michna, P. - Unger, J., 1964: Mladohradištní a středověké nálezy z Deblína (okres Brno-venkov), Sborník prací filosofické fakulty brněnské university XIII, řada archeologicko-klasická (E) č. 9, 192-195.

Nekuda, V., 1964: Příspěvek ke slovanskému osídlení Horního Podyjí, Časopis Moravského muzea - Vědy společenské XLIX, 61-68, tab. I-XIV.

Poláček, L., 1994: Zum Stand der Erkenntnis der frühmittelalterlichen Keramik aus dem 8. bis zur Mitte des 11. Jahrhunderts in Südwestmähren. In: Č. Staňa (Hrsg.), Slawische Keramik in Mitteleuropa vom 8. bis zum 11. Jahrhundert. Internationale Tagungen in Mikulčice I, 243-263.

Sláma, J., 1986: Střední Čechy v raném středověku II. Hradiště, příspěvky k jejich dějinám a významu. Praehistorica XI. Praha.

Staňa, Č., 1985: Mährische Burgwälle im 9. Jahrhundert. In: Die Bayern und ihre Nachbarn 2, 157-208. Wien.

Šmíd, M., 1991: Mittelburgwallzeitliches Material vom Burgwall bei Ústí (Bez. Písecko), Přehled výzkumů 1988, 52, obr. 17.

Štefanovičová, T., 1989: K niektorým problémom veľkomoravských hradísk na Slovensku, Časopis Moravského muzea - Vědy společenské LXXIV, 89-98.

Resumé:

"U hráze", "U čertovy hráze". Befestigte Höhensiedlung des frühen Mittelalters (Mittelburgwallzeit), Spuren der weiteren frühmittelalterlichen Besiedlung (jüngere Burgwallzeit) auf dem Vorfeld. Oberflächenuntersuchung des Kreismuseums Brno-venkov in Předklášteří und des Archäologischen Instituts der Akad. der Wissenschaften der Tsch. Republik in Brno.

Zufällige Funde der Keramik bei der Pflanzung des Waldbestandes führten im Jahre 1993 zur Entdeckung einer bisher ganz unbekanntenen Fortifikation. Das Objekt befindet sich am nördlichen Waldrand des Katasters der Gemeinde Lažánky; 2,5 km NOO von der eigenen Gemeinde. Die Burgstätte besetzte das erhöhte Ende des steilen Bergsporns 333,7 m ü. M., im gegliederten Terrain von Debliner Hochland über dem Zusammenfluß der Bäche Pejškovec und Maršovský. Gegen den Nacken wurde die Burgstätte mit einer Stirnfortifikation befestigt, die heute wie ein durchschnittlich 1,5 hoch steiniger Wall mit Außengraben und Berme, mit Gesamtlänge etwa 50 m und Breite 10 m, bewahrt ist. Der Umkreis wurde dann durch eine leichtere Schanze gesichert, die im Terrain wie markante Terrainkante erkennbar ist. Das dreieckförmige Innenareal mit Länge 60 m und Fläche 13 Ar war offensichtlich durch das Tor an der erniedrigten nordwestlichen Ecke zugänglich. Funde waren auch auf dem 70 m langen sinkenden Endkamm des Bergsporns.

Die Oberflächenuntersuchung in den Jahren 1993 - 1994 belegte relativ intensive Besiedlung der Burgstätte. Von Oberflächensammlungen und kleinen Ritzen wurden über 70 Bruchstücke der Keramik, ein Eisenmesser, Tierknochen, Lehmbojen, Schleifstein und schon 4 Exemplare der Mühlsteine (der erste ist ganz, aus dem zweiten ist nur eine Hälfte erhalten, 2 restliche sind nur Bruchstücke) gewonnen. Die Keramik gehört zum 9.-10. Jahrhundert, das weitere chronologische Präzisieren bringt vielleicht die geplante Sondierung. Wie Aufgabe der weiteren Untersuchung bleibt auch die funktionelle Einreihung der Burgstätte, die sich schon hinter der Grenze des alten Siedlungsraumes, im Waldbergland (die nächste zeitgemäße Siedlung ist 4 km nordöstlich entfernt) befindet. Nur ganz hypothetisch kann man z.B. Beziehung des Objekts zu reichen Erzlagern in der nächsten Umgebung bedenken, die vielleicht schon im 9.-10. Jahrhundert gefördert wurden (Fund des Eisenofofens etwa aus dieser Zeit direkt im Kataster Lažánky). Mit ihrer Größe und ihrem Charakter nähert sich die Lokalität am meisten den Höhenfortifikationen aus Ende des 9.-10. Jahrhunderts aus Horní Podyjí (Hornice, Oberpfaffendorf, Vysočany). Auf dem Vorfeld der Burgstätte etwa 160 m westlich von ihrem Stirnwall, wurde beim nördlichen Rand des Nackens des Bergsporns auch Besiedlung aus dem 11.-12. Jahrhundert gesichert.

LEDNICE (okr. Břeclav)

Intravilán obce. Mladší doba hradištní. Terénní průzkum.

V rámci budování kanalizace na katastru obce Lednice bylo při terénním průzkumu v severozápadní části intravilánu, po levé straně silnice Lednice - Podivín, zjištěno narušení zahloubeného objektu. Poloha je určena na mapě 1 : 10 000, list 34 - 23 - O8, 40 mm od Z s.č. a 147 mm od S s.č. Objekt se vyrýsoval po odstranění ornice v hloubce cca 40 až 50 cm pod dnešním povrchem tmavým zásypem téměř kruhového tvaru o průměru 115 až 125 cm. Výzkum nemohl být dokončen, neboť ještě nad úroveň podloží začala nastupovat spodní voda. Získaný střeptavý materiál možno datovat do mladší doby hradištní, která dosud nebyla na katastrálním území Lednice zastoupena.

Evžen Klaničová, Regionální muzeum Mikulov

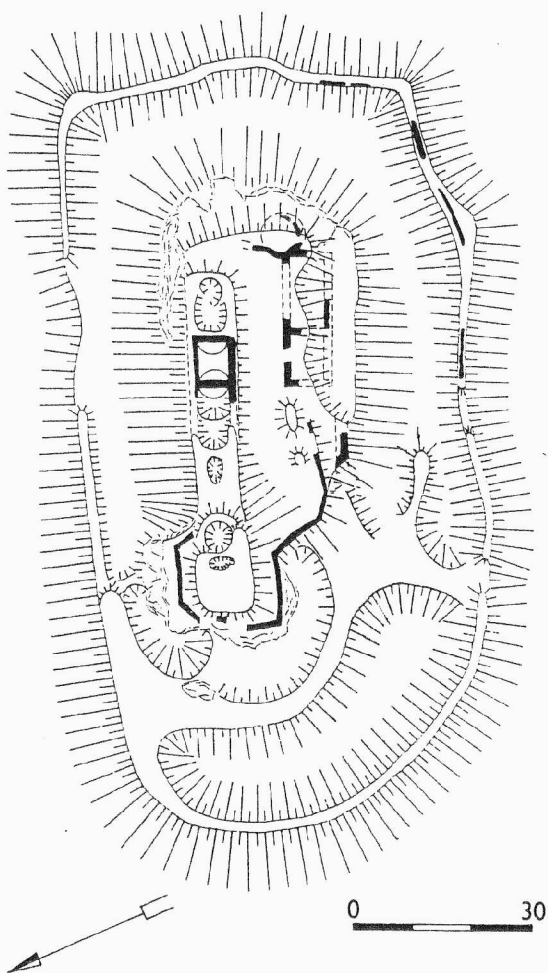
Resumé:

Lednice (Bez. Břeclav). Intravilan der Gemeinde. Jüngere Burgwallzeit. Terrainbegehung.

LOUKA (okr. Blansko)

Louka-Hrad. Středověk (13.-16. stol.). Povrchový průzkum.

V letních měsících r. 1994 byl na lokalitě středověkého hradu Louka u Olešnice na Moravě proveden podrobnější povrchový průzkum, zaměřený zejména na dokumentaci stávajících zbytků zdiva hradu a rekonstrukci jeho vývoje, spojený se sběrem keramického materiálu, nutného pro přesnější určení vzniku a zániku lokality.

Obr. 1. Louka. Středověký hrad. Celkový půdorys (zaměření a kresba J.Sadílek)

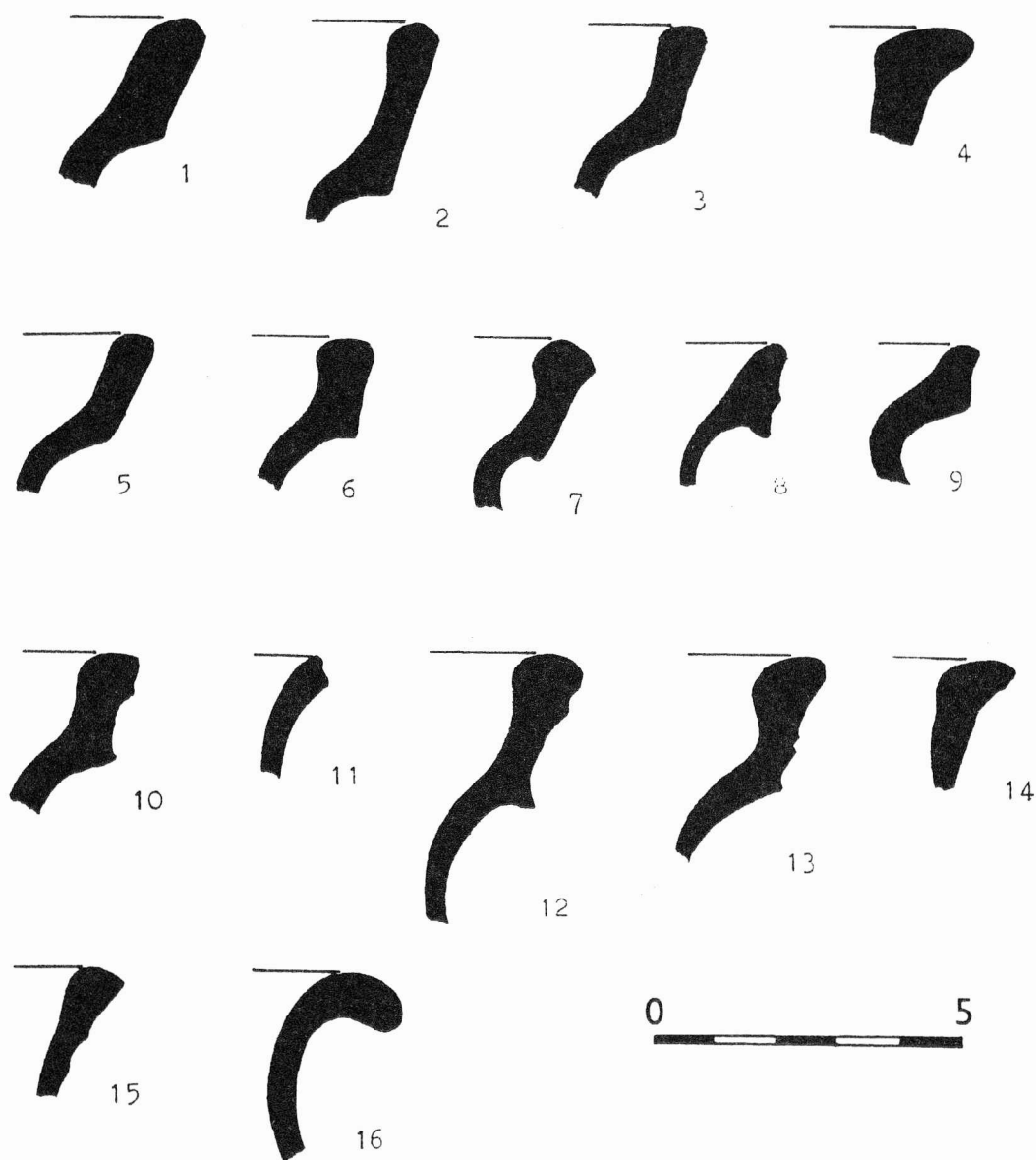
bloku, zejména vyvýšeniny s neznámou stavbou. Jižní strana hradu byla navíc chráněna ještě paškánem, jak dokládá blok zdiva ve svahu.

Celý areál hradu je obklopen širokým příkopem a okružním valem. Široký val pod vyvýšeným skaliskem, interpretovaný jako další stupeň opevnění hradu, je pouze zbytkem kamenolomu, kterým byla počátkem 19. století zničena vrcholová partie lokality.

Nepříliš objasněna je otázka komunikačního systému. Vzhledem k poloze válcové věže, jež je velkou částí svého objemu vysunuta do vnějšího prostoru hradu, a která díky výrazné flankovací schopnosti měla zřejmě úkol vstup do hradu chránit, jej lze umístit do jejího sousedství na východní konec jádra. Pokračování cesty vně opevnění vzhledem k likvidaci terénu lomem nelze dnes již rekonstruovat.

Jádro hradu (hrad Louka neobsahuje samostatně opevněné předhradí) je umístěno na výrazném skalním bloku o rozměrech 65 a 20 m. Na výše položené západní části byla situována stavba zřejmě věžovitěho charakteru a dosud nezjištěného půdorysu. Nižší, východněji situovaná plošina nese při severním i jižním okraji pozůstatky budov. Severní trojprostorová budova s pozůstatky dvou sklepů, z nichž jeden je dosud zaklenut, byla starším palácem. Stavba dosahuje délky asi 30 m a šířky 8 metrů. Mezi ní a stavbou na vyvýšenině jsou patrné stopy mělké prohlubně, patrně studny nebo cisterny. Zdivo paláce je ukryto v zásypu a je dodnes dochováno do výše asi 1,5 m. Na opačné, jižní straně nádvoří se nachází nejvýraznější zbytek zdiva z celého areálu hradu, a to zbytek vnitřní stěny dvoutraktové budovy, umístěné částečně na svahu hradního jádra. Tato budova, podle použitého zdiva zjevně mladšího původu, se svým severovýchodním nárožím připojovala na spáru ke štíhlé válcové věži, jejímž jediným zbytkem, patrným na povrchu, je část nízkého nádvořího líce, dovolujícího určit její průměr. Ten dosahoval asi 7 metrů. Všechny stavby na nádvoří byly zapojeny do obvodové hradby, která je patrná kromě skromných výběhů ve hmotě válcové věže pouze v podobě obezdění západní poloviny skalního

Písenné prameny připomínají existenci hradu poměrně pozdě. O Louce se zmiňují až zápisy v zemských deskách počínaje rokem 1360, kdy byl centrem Olešnického statku (ZDO I, 688), spravovaného rodem z Lomnice. V majetku tohoto rodu zůstal až do r. 1416, kdy jej získal Ozor z Boskovic (ZDO VIII, 555). Když byl r. 1496 připojen k rozsáhlému perštejnskému dominiu, znamenalo to jeho zkázu. Hrad přestal sloužit svému účelu a během perštejnské finanční krize ve 30. letech 16. století zaniká. Jako pustý se uvádí r. 1557 (SOA Litoměřice, sign. P 15/48).

Obr. 2. Louka. Keramické nálezy z povrchových sběrů. Kresba J.Sadílek

Povrchovým sběrem a mělkými vrypy v jihozápadní části areálu hradu poblíž původního vstupu bylo získáno vedle neurčitelného zlomku železného předmětu a pěti kusů železité strusky zřejmě recentního původu celkem 185 ks keramických zlomků. Jedná se o 21 ks okrajových zlomků, 36 ks fragmentů výdutí s dekorem, 5 ks z den nádob. Zbytek jsou výdutě bez výzdoby. Typologicky jsou zastoupeny hrnky a hrnce od drobných exemplářů až

po větší jedince (průměr okraje až 25 cm), džbán (?), mísy a zvonkovitá poklice. Složení souboru svědčí o tom, že průzkumem byla zachycena spíše starší souvrství, dlouhodobě se vytvářející v méně frekventovaných okrcích v době provozu hradu, většinou převládá hrnčina z počátků fortifikace, materiálu ze závěru osazení hradu v 15. a na počátku 16. věku je jen málo. Početná skupina keramiky s vysokým podílem uhlíku či tuhy ve střepu, s poměrně archaickými vzhůru vytaženými okraji a výzdobou hřebenovými vlnicemi shodně s dosavadními zjištěními. Další zlomky svědčí o pokračujícím životě lokality na přelomu 13. a 14. věku (skupina hrnčiny ostřené slídou, se seřezávanými okraji a výzdobou vývalkovou šroubovicí) a ve století 14. (zlomky světle šedé, pískem ostřené keramiky s okraji tvarů nepravých okružích). Specifickými nálezovými okolnostmi je dán nedostatek keramiky z období 15. - počátku 16. století, kdy jsme o existenci hradu zpraveni písemnými prameny, jen ojediněle jsou v souboru zastoupeny průkaznější odpovídající zlomky (radélkem zdobená výduť, výrazně přehnutý ovalený a podžlabený okraj) spíše z prvních dvou třetin 15. věku, prokázání předpokládaného závěrečného nálezového horizontu z konce 15. a počátku 16. století zůstává úkolem dalšího průzkumu.

Hrad Louka je možno zařadit mezi rozvinuté bergfritové dispozice s další věží poblíž vstupu. Objasnění stavební podoby objektu na vrcholu skaliska však může toto zařazení poněkud pozměnit.

Jaroslav Sadílek

Jiří Doležel, AÚ AV ČR Brno

Resumé:

Louka (Bez. Blansko). Burg Louka. Mittelalter (13.-16. Jh.). Terrainbegehung.

MALHOSTOVICE (okr. Brno-venkov)

Náves. Sídliště. Středověk. Povrchový průzkum.

V letních měsících roku 1993 byla podle možností sledována plynofikace obce, mělčí rýhy neporušily v kontrolovaných úsecích žádné zahlužené objekty. Z nadložních vrstev byly ojediněle keramické zlomky 14. a 15. věku získány 16. července 1993 pouze v prostoru návsi (ZM ČR 1 : 10 000, č. 24-32-03 z r. 1979; okolí bodu 270 mm od Z a 5 mm od J okrajové sekční čáry).

Jiří Doležel, AÚ AV ČR Brno

Resumé:

Dorfplatz. Mittelalterliche Besiedlung. Oberflächenuntersuchung des Kreismuseums Brno-venkov in Předklášteří.

Aus den Rillen der Gemeindegasifizierung im Jahre 1993 wurden nur vereinzelte keramische Funde des 14. und 15. Jahrhunderts aus den Firstschichten im Räume des Dorfplatzes gewonnen.

MORAVSKÝ KRUMLOV (okr. Znojmo)

Zámek. Středověk. Zjišťovací výzkum.

V rámci projektové přípravy rekonstrukce zámku v Moravském Krumlově byl proveden sondážní archeologický výzkum na ploše západního a východního nádvoří. Účelem výzkumu bylo zjištění archeologické situace na místech, která mají být zasažena výstavbou plánovaných podzemních objektů a kde lze přitom předpokládat pozůstatky středověké zástavby. Sondáž zachytila dvě prozatím časově neurčitelné fáze opevnění východního průčelí

dnešní zámecké stavby, stojící na místě původního hradu ze 13. stol. Dalšími doklady osídlení východního předhradí je zejména suterén objektu s dřevohlinitou konstrukcí z 13. stol. a část základů pravoúhlé kamenné stavby zatím neznámého stáří a funkce.

Zdeňka Himmelová, ÚAPP Brno

Resumé:

Man stellte zwei vorläufig undatierbare Phasen der Befestigung, sowie die Verbauung der östlichen Vorburg fest, welche mit der ältesten Bauform dieser Anlage (einer Burg aus dem 13. Jhd.) in Zusammenhang stand.

MOSTIŠTĚ (okr. Žďár nad Sázavou)

Kostel sv. Marka. Středověk. Záchranný výzkum.

Při archeologickém výzkumu souvisejícím s výměnou dlažby bylo zjištěno, že na ostrožně nad Mostišťemi byl postaven kostel v místech předtím neosídlených, protože do vrstev vyrovnávajících nerovnosti terénu se nedostaly žádné artefakty svědčící o předchozím osídlení lokality. Původní kostel sestával z podkovovitého kněžiště a obdélné lodi oddělené vítězným obloukem. V druhé stavební fázi byl zbourán západní uzávěr kostelní lodi a loď byla prodloužena západním směrem. V třetí stavební fázi byla na západní straně přistavěna věž. Vzhledem k tomu, že dochovaný zvon vážící 112 kg je datován letopočtem 1419, lze počítat s třetí stavební fází na počátku 15. stol. Žádné nálezy nenavštěvují stavbě kostela před polovinou 13. stol.

Josef Unger, ÚAPP Brno

Resumé:

Mostišť (Bez. Žďár n. Sázavou). St. Mark Kirche. Mittelalter. Rettungsgrabung.

NOVÁ VES U POHOŘELIC (okr. Břeclav)

Zaniklá středověká ves Lenovice. Středověk. Záchranný výzkum.

V souvislosti se stavbou silnice byla zkoumána část zaniklé středověké vsi Lenovice známé z písemných pramenů 14. stol. Přesná lokalizace zaniklé vsi byla provedena až roku 1993 v souvislosti s povrchovým průzkumem a leteckou dokumentací.

Nálezy dokládají nevýrazné stopy osídlení v mladší době hradištní (11.- 12. stol.) a pak především v druhé polovině 13. až počátku 15. stol. Archeologickým výzkumem byly zjištěny jednak blíže těžko interpretovatelné pozůstatky sídlištních zahloubených objektů, jednak žlabu interpretovatelného jako zbytek úvozové cesty a nakonec i pozůstatky zaplněné erozní rýhy.

Antonín Štrof - Josef Unger, ÚAPP Brno

Resumé:

Nová Ves u Pohorelic (Bez. Břeclav). Wüstes mittelalterliche Dorf Lenovice. Mittelalter. Rettungsgrabung.

NOVÝ SVĚTLOV (k.ú. Bojkovice, okr. Uherské Hradiště)

Zámek (pův. pozdně středověký hrad). Pozdní středověk (pravěk - eneolit?). Záchranný sondážní průzkum.

Původní hrad zde byl postaven někdy v poslední čtvrtině jako náhrada za předchozí sídlo Starý Světlov ve Vizovské vrchovině (Kohoutek 1986, 207-212). První písemná zpráva o existenci Nového Světlova pochází snad již z roku 1481, tehdy však jeho výstavba ještě nemohla být dokončena. Po bočkajovském vpádu na začátku 17. stol. zde došlo k dalším stavebním úpravám a kolem 17. století zde nechali jeho tehdejší držitelé, Serenyiové, postavit nové opevnění. Jeho konečná přestavba proběhla v polovině 19. století a jejím výsledkem je jedna z nejlépe provedených romantických staveb v pseudo - gotickém slohu na území Moravy.

V roce 1993 došlo při provádění celkové rekonstrukce zámeckého areálu při zemních pracích k narušení terénu jak v prostoru jihovýchodně od původní věže, tak na přístupové šíji k lokalitě. V jednotlivých vyhloubených sondách se jednak podařilo zachytit pozůstatky kruhové bašty - rondelu (v zámeckém inventáři z počátku 18. stol. se tato věž objevuje pod názvem "rundel"). Bašta byla součástí opevnění zbudovaného kolem poloviny 17. století (hrozba ze strany osmanské říše) a pobořena byla někdy na počátku 19. století. S touto fortifikací zřejmě souvisí i základy dalšího zdíva, zachyceného v ostatních sondách. Zásyp terénu byl tvořen jednak destrukcí již zmíněné fortifikace, jednak recentními navážkami z doby romantických úprav areálu. Z nevýrazné vrstvy pod základovou spárou rondelu se podařilo získat zlomky pravěké keramiky, předběžně datovatelné do období eneolitu.

Jiří Kohoutek, ÚAPP Brno-pobočka Zlín

Literatura:

Kohoutek, J., 1986: Výzkum středověkých hradů v oblasti Vizovských vrchů, *Archaeologia Historica* 11, 201-219

Resumé:

Bei der Sondierung im Areal des Schlosses Nový Světlov stieß man auf die Überreste eines Rondells, das hier gegen Mitte des 17. Jhdts. zur Abwehr der türkischen Einfälle errichtet worden war. Auf dem Schloßhügel verzeichnete man zugleich Spuren äneolithischer Besiedlung.

NÝROV (okr. Blansko)

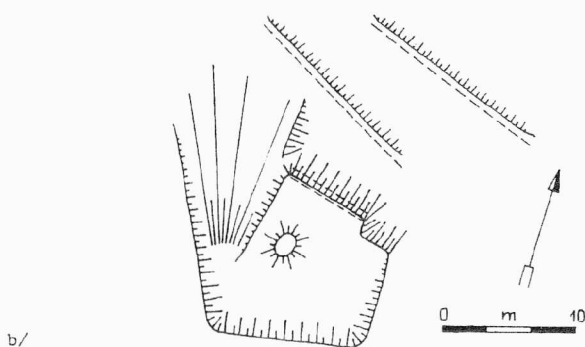
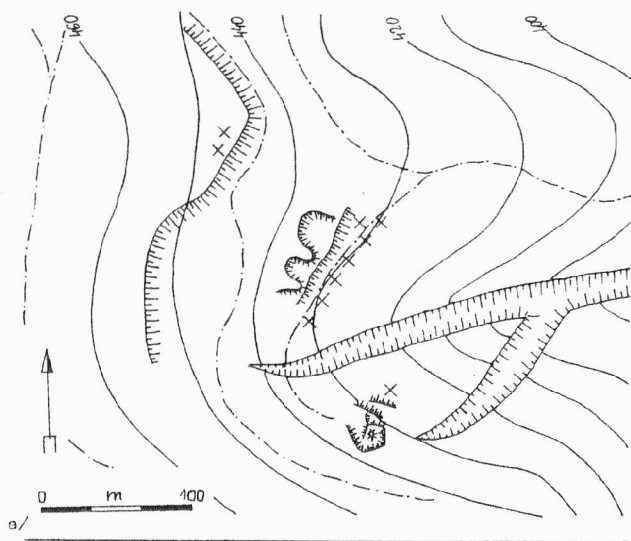
"Habrov", "Habrův žleb". Zaniklá středověká ves. Vrcholný středověk, novověk. Povrchový průzkum.

Zaniklá středověká ves Habrov byla dosud ve vlastivědné literatuře lokalizována do prostoru mezi Újezd u Kunštátu, Nýrov a Sasinu, kde je lesní trať "Na Habrově" (např. Tenora 1895, 330; 1903, 8; Nekuda 1961, 144). Přestože v sousedním Klevetově dosud existuje poměrně živá tradice, místo zaniklé vsi nebylo přesně známo.

Ves byla lokalizována na základě informací klevetovských obyvatel 1. září 1994 a ve dnech 6. a 10. září byl proveden její povrchový průzkum areálu ZSV a pořízen náčrt půdorysné situace vsi. Habrov je situován do východní části územního katastru obce Nýrov, 2000 m východně od jejího středu. Na Základní mapě 1 : 10 000, listu 24-14-04 z r. 1987 je jádro ZSV určeno body od J a V okraj. sekční čáry vzdálenými 243 : 194 mm.

Zaniklá ves Habrov leží po obou stranách zaniklého pramene, který ve svažitém terénu vytvořil prohlubující se strž. Usedlosti byly situovány v nadmořské výšce 430 - 440 m n.m. na

hraně zmiňované rokliny. Jejich přesný počet, a tím také velikost vsi, není dnes možné přesně určit, neboť z vesnice se dochoval pouze jeden relikv na jižní straně pramene. Zde je terén rozbrázděn zářezy po zaniklých vodotečích a není zde místo pro více usedlostí. Severně od strže jsou patrné pouze stopy po vyrovnávání terénu pro 2-3 objekty. Relikt v jižní části je dochován v podobě asi 2 m vysoké vyvýšeniny, částečně zahloubené do svahu, o půdoryse nepravidelného lichoběžníka o rozměrech 12-18 x 10-15 m. Při ověřovacím vrypu na severním svahu reliktu bylo zjištěno asi 1 m vysoké základové zdivo, téměř neporušené, v drobné sondě na povrchu destrukce se nacházela pouze červená železitá hlinitá vrstva, typická pro oblast Nýrova a Rudky. Severně od objektu jsou patrné dvě řady základového zdiva, jdoucí téměř rovnoběžně ve vzdálenosti 6-7 m.

Obr.1. Habrov (k.ú. Nýrov) - zaniklá středověká ves. a/ terénní náčrt lokality, b/ náčrt zachovaného reliktu. Přerušovanou čarou zjištěné zbytky zdiva, křížky označují místa nálezů keramiky

(Hosák 1931, 213). Zánik vsi zapříčinily nevhodné přírodní podmínky pro rozvoj zemědělství, nemalý vliv měl rovněž vysychající zdroj vody. Z těchto příčin došlo k přeložení sídliště na okraj blízkého údolí řeky Svitavy, kde bylo obnoveno pod novým jménem Klevetov.

Stopy po pluzině se dochovaly jen v podobě několika kratších mezních pásů, volně roztroušených v okolním, silně členitém terénu. Jedná se zde o pluzinu rozptýlenou (Černý 1992, 121).

Povrchovým sběrem na lesní cestě pod severní řadou objektů a v těsném sousedství dochovaného destruovaného domu byly získány zlomky středověké keramiky, které je možno datovat převážně do století 16., tedy do samého závěru existence ZSV. Pouze malá část nalezené keramiky odpovídá době založení vsi v 2. polovině 13. století.

Ves Habrov se v písemných pramenech poprvé připomíná r. 1368, kdy byla součástí sebranického dominia (ZDO I, 975). Později se uvádí ještě v letech 1407-1593 (ZDO VII, 381; X, 83, 536; XXV, 59; XXVII, 38; XXX, 138), vždy jako příslušenství sebranického statku. Poslední zpráva o osedlé vsi je z r. 1594, kdy Jan hr. z Hardeka prodal panství kunštátské Johanně Evě z Lichtenštejna (ZDO XXX, 152). Již r. 1631 při odhadu kunštátského panství se Habrov uvádí jako pustý

Jaroslav Sadílek

Literatura:

Černý, E. 1992: Výsledky výzkumu zaniklých středověkých osad a jejich plužin. Brno.

Hosák, L. 1931: Odhad statku Kunštátského r. 1631. Od Horácka k Podyjí VIII.

Nekuda, V. 1961: Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu. Brno.

Tenora, J. 1895: Zaniklé osady v okrese Kunštátském a Bystřickém nad Pernštýnem. Časopis Matice moravské XIX.

Tenora, J. 1903: Vlastivěda moravská II. Místopis. Kunštátský okres. Brno.

Resumé:

Nýrov (Bez.Blansko). „Habrov“, „Habrův žleb“. Wüstes mittelalterliche Dorf. Hochmittelalter, Neuzeit. Oberflächenuntersuchung.

OLOMOUC (okr. Olomouc)

Třída Svobody. Vrcholný středověk (13.-15.stol.). Předstihový výzkum.

Na ploše již dříve částečně zkoumané proluky (dr. Michna) mezi hotelem Gemo a Moravským divadlem jsme odkryli plochu 200 m².

Nejvýznamnějším nálezem je část základu dřevěné srubové stavby, jejíž jedna odkrytá strana dosahuje délky 5,3 m. Interiér tvoří propálená dusaná podlaha a exteriér je vysypán zelenošedým štětem. Na něm byl nalezen drobný peníz Václava II., který datuje dobu jeho zániku do prvních let 14. stol. Stavba byla zanedlouho obnovena v podobné dispozici a pro odtok dešťové vody byl vybudován kamenný kanálek. Do nejstarší fáze středověkého osídlení zkoumané plochy patří také studna s bedněním dřevěnými deskami. V horní části jejího zásypu, který vznikl pravděpodobně jednorázově, se našlo torzo koníčka z bílé kaolínové hlíny. V mladší fázi, v 15. století, vzniklo v místě několik hospodářských objektů. Předně se jedná o kamennou pec a pozůstatky dvou pecí cihlových, jedné z cihel z pálené a druhé z nepálené hlíny a dalších několik kruhových pecí postavených z hlíny. S kamennou pecí pravděpodobně souvisel objekt s dřevěnou prkennou podlahou a další studna kruhového tvaru, vyzděná z na sucho kladených kamenů. Z výzkumu pochází množství zlomků keramiky, skla a další kovové a kostěné předměty. (Podrobněji: Tomáš Drobný, Předstihový archeologický výzkum na třídě Svobody in: Ročenka státního okresního archivu v Olomouci, 257,3 (22), 1994, Olomouc, 1995)

Tomáš Drobný, PÚ Olomouc

Resumé:

Olomouc (Bez. Olomouc). Třída Svobody. Hochmittelalter (13.-15. Jh.). Vorläufige Sondierung.

OLOMOUC (okr. Olomouc)

Mahlerova č. 6 parc.č. 249. Odpadní jáma. Vrcholný středověk. Záchraný výzkum

V Mahlerově ulici proběhl záchraný archeologický výzkum v souvislosti s odbagrováním třímetrového souvrství pro stavbu nového domu. Při tom byla odkryta odpadní jáma, vyzděná na hlinu lomovým kamenem. Měla rozměry 120x160x150x165 cm a ve spodních partiích byla vytesána do zvětřalého skalního podloží v hloubce 395 cm od úrovně původního povrchu dvora. Kamenná vyzdívka spočívala na skalním podloží v hloubce 270 cm

a její koruna v nejvyšší zachované výšce dosahovala výšky 90 cm pod úroveň dvora. Stratigrafii uvnitř jámy bylo možno korelovat s vnějšími vrstvami na dvoře. V nejspodnější části jímky jsme našli tři celé hrnce, džbánky, keramickou pokladničku, nádobkový a komorový kachel dva celé a jeden téměř kompletní kus loštických pohárů, drobnou hrnčířskou plastiku kohoutka a celý kameninový pohár s plastickým ženským obličejem označovaný za kameninu tzv. Falkeho skupiny. Nad touto vrstvou označenou č. 10 jsme zaznamenali požárový horizont, který podle našeho názoru vznikl při ohni v roce 1492. Další vrstvy obsahovaly množství zlomků keramiky, objeven byl jeden neporušený zeleně glazovaný renesanční kachel s figurální výzdobou. (Podrobně: Josef Bláha, Tomáš Drobný: Dva pozoruhodné keramické nálezy z Olomouce-Mahlerovy ul.č.6 In: Památkový ústav v Olomouci výroční zpráva 1994 , v tisku.)

Josef Bláha - Tomáš Drobný, PÚ Olomouc

Resumé:

Olomouc (Bez. Olomouc). Mahlerova Strasse 6. Parcelle Nr. 249. Abfallgrube. Hochmittelalter. Rettungsgrabung.

OPAVA (okr. Opava)

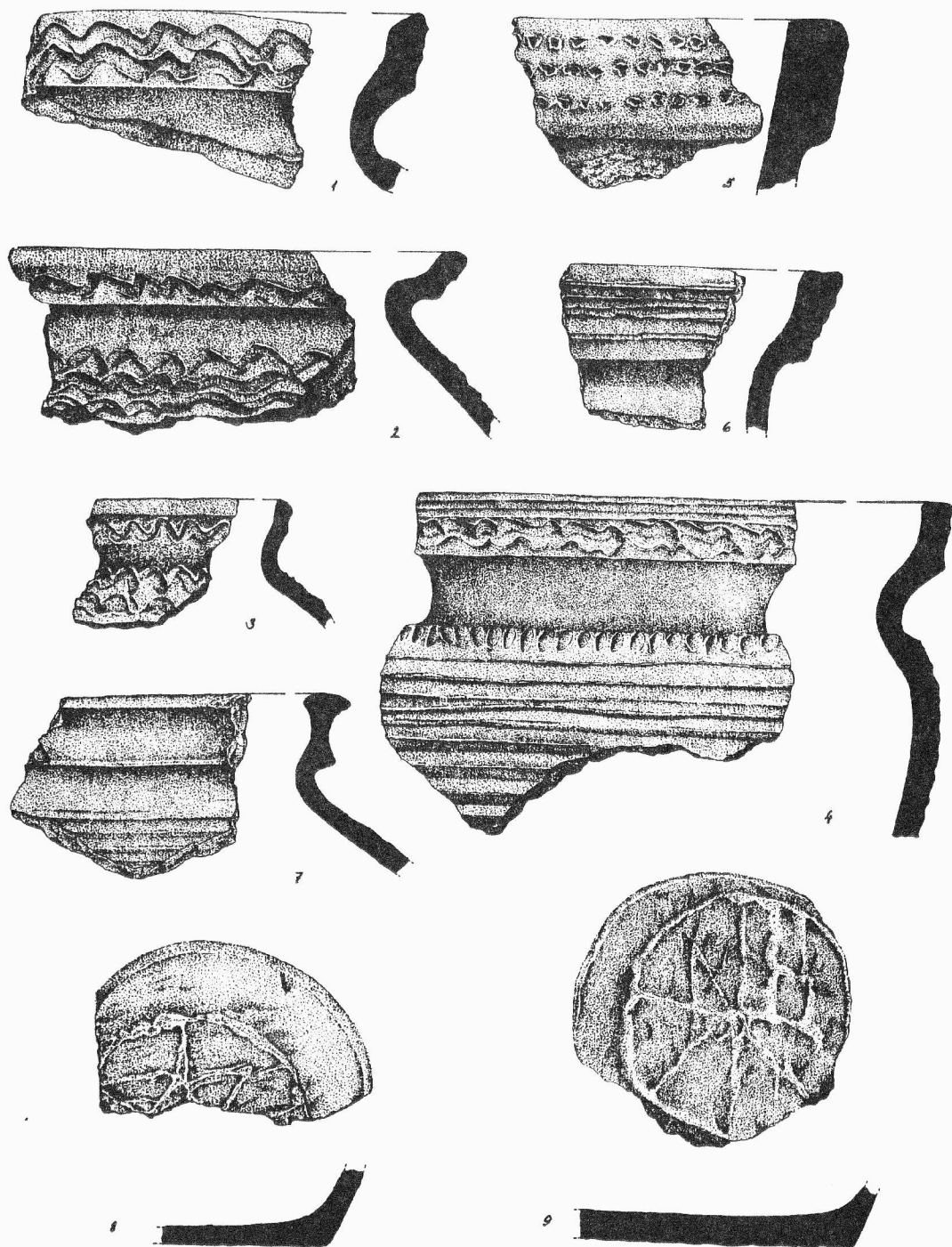
Ostrožná ul. č. 10, čp. 211 (parc. č. 250) - I. etapa. Sídliště - město. Středověk (13.-14. st.). Záchraný výzkum.

Záchraný archeologický výzkum zde trval od konce roku 1992 do února 1993. Dům je kulturní památkou, zařazenou ve státním seznamu pod č. 3179 a charakterizovanou jako "renesanční dům z konce 16. století." Objekt je zhruba z poloviny podsklepen (čelní a střední část), obvodové zdivo sklepů bylo zbudováno z lomového kamene na hliněnou maltu, doplňovanou místy maltou vápennou, klenby jsou cihlové, valené, event. valené s lunetami a patří renesančnímu období, stejně jako přední a část střední dispozice přízemí. Toto nejstarší jádro domu zůstane jako jediné zachováno, zbytek je určen k demolici a na jeho místě vyroste bankovní dům. Součástí stavby bude i vybudování bankovního trezoru v nepodsklepené dvorní části.

Vlastnímu archeologickému výzkumu předcházela geologický průzkum, který zmapoval složení vrstev až do hloubky cca 6 m. Jím bylo zjištěno, že geologické podmínky v místě stavby jsou složité. Navážky sahají místy do 4 m, pod nimi jsou hlíny nebo jíly, jinde pak bahnitě náplavy. V hloubce 6-7 m pod terénem se objevily štěrky nebo písky, v hloubce zhruba 6,5 m začala prosakovat spodní voda. Voda však byla zastižena i na bázi navážek, v tomto případě se však jednalo o vodu srážkovou, zachycenou na nepropustném podloží z jílu.

V sondách po geologickém průzkumu (jámy hluboké 2-4 m) se jasně rýsovala tmavá kulturní vrstva ve zhruba dvoumetrové hloubce. V I. etapě výzkumu byly položeny 2 sondy v nepodsklepených partiích domu a 1 ve sklepě, přičemž bylo využito stávajících geologických sond. Při jejich rozšiřování a prohlubování bylo z tmavé kulturní vrstvy vyzdvíženo značné množství keramického kuchyňského materiálu, z něhož nejstarší s vysokými římsovitými okraji náleží 2. polovině 13. století, ale i mladších tvarů ze století 14., kosti domácích zvířat, opracované dřevo, kousky kůží; z kovových předmětů stojí za zmínku nález koňského udidla. Je však třeba dodat, že díky předchozí činnosti geologů nebyl terén intaktní a tudíž není možno spolehlivě určit původní a druhotné uložení nálezů. Sondy v nepodsklepené části domu zachytily zbytky cihelných klenebních útvarů starých suterénů, event. základů předchozí

dvorní dispozice a lomové zdivo na hliněnou malturu některých obvodových zdí pod úrovní terénu.

Obr. 1. Opava, Ostrožná ul. 10. Výběr keramiky

Na rozdíl od zmiňovaných vydala sonda vykopaná v suterénních prostorách do hloubky 0,75 - 1 m (níže jílovité žluté podloží) pouze recentní nálezy - novověkou keramiku, sklo, kosti, obsažené v navážkové vrstvě pod dnešní podlahou. V této fázi předstihový výzkum skončil s tím, že jeho pokračování bude probíhat až po provedení demoličních prací.

Hana Teryngerová, PÚ Ostrava - pracoviště Opava

Resumé:

Opava (Bez. Opava). Ostrožná Strasse 10. Parcelle Nr. 250. Siedlung - Stadt. Mittelalter (13. - 14. Jh.). Rettungsgrabung.

OPAVA (okr. Opava)

Ostrožná ul. 10 - II. etapa. Sídliště - město. Středověk (13.-14. stol.). Záchraný výzkum.

II. etapa výzkumu na této lokalitě byla realizována v období duben až červen 1993, po provedení plánované demolice takřka celého nadzemního objektu. Odkrytá plocha zabírala nepodsklepenou polovinu bývalé stavby, tedy zadní, dvorní část; tvořil ji prostor ve tvaru lichoběžníku o rozměrech cca 12,7 x 7,2 m, lichoběžníkový tvar má i půdorys celého objektu (šířka 6,4-8,8 m a délka 27 m) - rozšiřuje se směrem do dvora. Na této ploše byla podle plánu hloubena jáma pro bankovní trezor, jehož dno leží v hloubce 4 m. Za pomoci mechanických prostředků byly nejprve odstraněny vrstvy mladších navážek do hloubky přibližně 2 m, vybagrována byla i západní obvodová zeď domu. Z původního objektu zůstala zachována severní a jižní zeď, opírající se o stěny sousedních budov a východní zeď, oddělující podsklepenou partii od dvorní. Východní a severní obvodové zdi byly pod úroveň dnešního terénu tvořeny lomovým zdivem na hliněnou maltu, zatímco jižní byla průkazně z lomového zdiva pouze v části přiléhající ke vstupu do suterénu, zbytek byl směsicí zdiva cihlového, místy kombinovaného s kamenem.

Po začištění celé odkryté plochy a jižní stěny výkopu se objevilo několik výraznějších objektů. V jihovýchodním rohu byla zjištěna část hnojiště s hojným obsahem keramiky, kostí i kostěných předmětů (hřeben, hrací kostka), odkrojky kůží, drobné železné předměty a množstvím organických zbytků (pecky, žaludy, lískové oříšky, sláma, mech, větvičky i opracované dřevo - zbytky vědérek). Hnojiště pokračovalo v západním směru, kam zemní práce nezasáhly. Další hnojištní vrstvy byly objeveny při jižní obvodové zdi, zhruba v její polovině. Tento objekt měl přibližně tvar obdélníka a vymezovaly jej silnější dřevěné fošny. Bohužel byl narušen, jako ostatně celý prostor při obvodových zdech, předchozí pilotáží (nutné k zamezení rozdílného sedání vnitřních a obvodových konstrukcí nové budovy). Obsah hnojiště byl obdobný s předchozím co do materiálu, v keramice se objevilo více zlomků tavicích tyglík, hojně byly dýhy z dřevěných vědérek, vyskytlo se několik částí soustružených mís. Co se týče plodů, výrazně dominovaly třešňové pecky. Z objektu pochází i kousek provazu a pozůstatky proutěné pleteniny, zřejmě zbytky košíku.

V jižním profilu, prakticky mezi oběma popsány hnojišti, byla objevena odpadní jímka, vlastně výdřeva jedné z jejích stěn, neboť objekt zabíhal pod jižní profil jámy. Zemina v okolí byla velmi intenzivně zelenošedě zbarvena splachy z jímky. Z profilu v její těsné blízkosti bylo vyjmuto opracované dřevo, při bližším zkoumání se ukázalo, že jde o náboj kola.

Další hnojiště, tentokrát v severozápadním rohu jámy, nebylo rovněž prokopáno v úplnosti, neboť pokračovalo mimo odkrytou plochu. Kromě toho bylo zčásti prozkoumáno v I. etapě výzkumu (sonda II). Do něho se kdysi patrně zřítila stěna nějakého, snad lehčího

hospodářského objektu, tvořená dřevěnými trámy, takže na úrovni cca 3 m hloubky působila dojmem dřevěné podlahy.

Mimořádně důležitým vodítkem pro eventuální archeologický výzkum v případě zemních prací v prostoru za objektem č. 10 je západní profil výkopu. Pod novějšími navážkami je zde patrná mocná kulturní vrstva, skrývají se zde neprozkoumané části hnojišť, vývod jednoho ze žlabů (viz níže), zachycen byl také lehký proplétaný proutěný plot.

V dalším průběhu skrývky se v hloubce cca 3,5 m objevily dřevěné žlaby. Nejdelší vycházel ze západního profilu, mířil vodorovně k východu, po asi 2 m se však stáčil a povlovně směřoval k severní stěně jámy, kde byl však výrazně poškozen soklem jednoho z pilotů. Přibližně v místech ohybu se na něj takřka napojoval další žlab, který byl nasměrován k jihu, kde procházel hnojištěm. Zřejmě pokračoval dále pod sousedním domem. Konstrukčně byly žlaby budovány shodně. Mírně vzhůru se rozevírající boky tvořila dlouhá, silná, kolem 40 cm široká prkna, která v zemi přidržovaly z obou stran svislé kolíky. Dno žlabů nebylo dřevěné, nýbrž v podstatě jím bylo jílovité, šedě probarvené podloží. Nahoře žlaby překrývala další dlouhá prkna. Jednotlivé části žlabů na sebe přesně navazovaly, pouze jižní rameno, jak se zdá, podbíhalo pod hlavní tah. Torzo dalšího žlabu, velmi špatně dochovaného v délce cca 1 m, se vyrýsovalo i v severní části jámy, kolmo k severní stěně. Systém žlabů neležel v ideální rovině, místy měl sklon, těžko však dnes rozhodnout, zda byl takto záměrně vybudován, nebo zda k jeho "zvlnění" došlo až později v důsledku terénních změn. Vzhledem k tomu, že nelze určit, odkud a kam směřoval - jeho pokračování se zřejmě nachází pod okolní zástavbou a mimo stávající výkop, můžeme jeho původní účel jen odhadovat (zachycování dešťové vody, odvod splašků, přívod vody potřebné k řemeslné činnosti apod.).

V jihozápadním a severozápadním rohu jámy se v hloubce cca 3,7 m vyrýsovala dvě pravoúhlá nároží, zbudovaná z lomového kamene na maltu. Jihozápadní bylo podstatně zachovalejší a bylo zapuštěno v prostoru hnojiště.

Ve východní polovině zkoumané plochy bylo nálezů méně. Kromě dvou zřetelně mladších zídek z kamene a cihel byl v severovýchodním rohu jámy zkoumán objekt blíže neurčené funkce, v němž a kolem něhož se kumulovalo množství keramiky, mazanice, uhlíků, struskovité hmoty i drobných zkorodovaných železných předmětů. V hloubce asi 2-2,5 m se jevil jako půlkruhový, se zbytky mazanice a cihel, místy dost přepálenými, hlouběji dostával pravidelnější obdélníkový tvar.

Keramický materiál získaný výzkumem náleží období kolem poloviny a 2. poloviny 13. století a století následujícím. Mimo to byl nalezen i jeden střep dobrodzienské skupiny.

Hana Teryngerová, PÚ Ostrava - pracoviště Opava

Resumé:

Opava (Bez. Opava). Ostrožná Strasse 10. Siedlung - Stadt. Mittelalter (13. - 14. Jh.). Rettungsgrabung.

OPAVA (okr. Opava)

Ostrožná ul. č. 31, čp. 242 (parc. č. 478). Sídliště - město. Středověk, novověk. Předstihový výzkum.

Předstihový archeologický výzkum tohoto objektu (kulturní památka č. 3180) byl krátkodobý (únor 1993), neboť se týkal pouze dvou suterénních místností ve střední části domu, kde majitel hodlal o 0,5 m snížit úroveň podlah. Podsklepena je jen uliční polovina, sklepy jsou renesanční, klenuté z cihel a jak ukázaly sondy, základová spára obvodového

zdíva ležela pouze 0,2 m pod podlahou dnešního sklepa, tj. necelé 3 m pod úrovní terénu. Pod podlahou z udusané hlíny pokračovala vrstva navážky o mocnosti cca 0,25 m, která obsahovala jen sporadicky zlomky recentní keramiky a kachlů. Zdá se tedy, že v období 16. století, kdy byla tato renesanční stavba zbudována (zřejmě na úzké středověké parcele), došlo k úplnému vybrání starších sídelních vrstev, jak napovídají analogie z jiných opavských objektů. K ověření této domněnky by ale bylo zapotřebí prozkoumat dvorní části budovy.

Resumé:

Opava (Bez. Opava). Ostrožná Strasse 31. Parcelle Nr. 478. Siedlung - Stadt. Mittelalter, Neuzeit. Vorläufige Sondierung.

OPAVA (okr. Opava)

Dolní nám. 22, čp. 304 (parc. č. 387/1 st.). Sídliště - město. Středověk (13.-14. stol.). Záchranný výzkum.

V případě tohoto objektu se mělo jednat o dokončení výzkumu z července až srpna roku 1992, při němž byly zkoumány suterénní prostory a rýhy po bagrování při západní stěně stavby, jejíž majitel nechal svévolně zahájit zemní práce před nástupem pracovníků PÚ.

Šlo o vůbec první dům na Dolním náměstí, který mohl být podroben archeologickému výzkumu. Ve státním seznamu kulturních památek (č. 1293) jako renesanční, vybudovaný na protáhlé gotické parcele. Celá stavba je podsklepena a všechny suterénní prostory jsou dodnes přístupné, což nebývá vždy pravidlem.

V roce 1992 se podařilo položit sondy (v počtu 11) ve dvou velkých sklepních místnostech, spojující chodbičce a mimo dům, ve dvoře. Nejstarší nálezy (kuchyňská keramika, osteologický materiál, úlomky drobných železných předmětů atp.) byly nalezeny ve dvorním traktu domu a ve dvoře. Keramika se hlásí do 2. poloviny 13. a do 14. století. Zcela jiná situace byla ve velké renesanční místnosti se středovým pilířem, obracející se na sever, tedy do náměstí. Nepříliš mocné vrstvy navážky nad žlutým podložním jílem vydaly pouze novověké nálezy. Střední partie sklepa, tzv. "gotická" (klenby, zdivo), se jevila z hlediska archeologického velmi slibně, k jejímu výzkumu však mohlo dojít až o rok později, tj. v srpnu 1993.

Střední část sklepa tvoří dvě místnosti o rozměrech 7x2,5 m a 8 x 2,8 m. V nich byly vykopány tři sondy, situaci ale komplikovala přítomnost spodní vody (objevovala se v celém objektu) i chování majitele nemovitosti. Podle všech předpokladů se asi v hloubce 1 m pod vrstvami novověkých navážek objevila tmavá kulturní vrstva s obsahem keramiky z 2. poloviny 13. století, kostí, uhlíků, úlomků dřeva atp. Spodní hranice vrstvy nebylo dosaženo ani sondážní geologickou tyčí (délka 1,2 m). Na základě zkušeností z loňského roku lze předpokládat pokračování této vrstvy do hloubky nejméně 4 m. Sonda v jižní části místnosti 1 prokázala přítomnost hnojivní vrstvy charakteristického obsahu i zápachu. Bohužel výzkum těchto prostor nemohl být, pro nemožnost dohody s majitelem, ani tentokrát doveden k závěru a jeho dokončení závisí na výsledku jednání příslušných úředních orgánů.

Hana Teryngerová, PÚ Ostrava - pracoviště Opava

Resumé:

Opava (Bez. Opava). Dolní Platz 22. Parcelle Nr. 387/1. Siedlung - Stadt. Mittelalter (13.-14. Jh.). Rettungsgrabung.

OPAVA (okr. Opava)

Dolní nám. 18, čp. 308 (parc. č. 392 st.). Sídliště - město. Mittelalter, Neuzeit. Rettungsgrabung.

Záchranný archeologický výzkum byl realizován v září 1993 ve sklepech domu. Tento měšťanský dům vznikl na dvou úzkých středověkých parcelách, prozkoumány mohly být pouze toho času přístupné suterénní prostory (tj. asi tři čtvrtiny celkové plochy domu). Vesměs jde o místnosti v přední části objektu a o střední partie sklepů, neboť přídvořní trakty jsou dnes zasypány. O jejich existenci není v současnosti žádný doklad, snad kromě skutečnosti, že v jižní frontě Dolního náměstí, jejíž součástí dům č. 18 je, byly objeveny zatím v každém zkoumaném objektu (č. 22, 21, 20). V domě č. 22 zůstaly sklepy přístupné, domy sousední 21 a 20 byly považovány za podsklepené pouze z poloviny, zasypané prostory byly zjištěny při archeologických výzkumech, doprovázejících zemní práce - vždy šlo o zadní části objektů.

V průběhu výzkumu bylo založeno celkem 8 sond v různých částech sklepa, jediným výsledkem bylo však zjištění, že pod cca půlmetrovou vrstvou recentních navážek s obsahem novověké keramiky a kachlů se rýsuje žluté jílovité podloží.

Hana Teryngerová, PÚ Ostrava - pracoviště Opava

Resumé:

Opava (Bez. Opava). Dolní Platz 18. Parceller Nr. 392. Siedlung - Stadt. Mittelalter, Neuzeit. Rettungsgrabung.

OSIKY (okr. Blansko).

Zaniklá středověká ves Přibyslavice. Středověk (14. stol.). Povrchový průzkum.

Při povrchovém průzkumu v místech zaniklé vsi získali manželé Culkovi z Lelekovic kolekci keramiky svědčící o osídlení ve 14. stol.

Josef Unger, ÚAPP Brno

Resumé:

Osiky (Bez. Blansko). Wüstes mittelalterliche Dorf Přibyslavice. Mittelalter (14. Jh.). Oberflächensammlung.

PETROVICE (okr. Blansko)

Pozemky na okraji intravilánu obce, západně kostela sv. Petra a Pavla a přilehlého hřbitova. Sídlištní plocha. Vrcholný středověk. Povrchový průzkum.

Povrchovým sběrem 31. října 1994 byl získán další archeologický materiál z plochy sídlištního areálu 13. století, lokalizovaného již při soustavné povrchové prospekci vsi v západní části Dražanské vrchoviny v dubnu a květnu roku 1988 (nepublikováno). Plocha zaujímá polní parcely na jihozápadním okraji jádra vsi, asi 55 m JZZ západního průčelí farního kostela, na mírnějším, k jihozápadu orientovaném svahu potočního údolí, 535 - 540 m n.m. (kyselé hnědé půdy na granodioritech; St. mapa 1 : 5 000 - odvozená, list Boskovice 5-8 z r. 1983: okolí bodu 190 mm od Z a 76 mm od J okrajové sekční čáry).

Vedle kamenného brousku a zlomku železného nástroje (kování rýče?) bylo sebráno celkem 46 keramických fragmentů (z toho 9 z okrajů a 29 ze zdobených výdutí), patřících zejména tuhové keramice 3. čtvrtiny 13. století (hrnky, hrnce, zásobnice; z netuhové hmoty plochá kotoučovitá poklice a naběračka), ojediněle i hrnčině mladší, 14. - 15. věku (mísa). Sběrem znovu ověřená nálezová koncentrace vykazuje nepochybné prostorové a snad i

funkční vazby k areálu šlechtického sídla a přilehlého farního kostela na jižním okraji původní návěsovky, bohatě dokumentovaným písemnými prameny 14. a 15. století, zvláště úzká je souvislost nálezové plochy s dosud částečně zachovaným opevněným sídlem typu motte, situovaným jen asi 25 m dále k jihovýchodu.

Jiří Doležal, AÚ AV ČR Brno

Resumé:

Grundstücke am Rande des Intravilans der Gemeinde, westlich von der Kirche St. Peter und Paul und dem anliegenden Friedhof. Siedlungsfläche. Hochmittelalter. Oberflächenuntersuchung des Archäologischen Instituts der Akad. der Wissenschaften der Tschech. Republik Brno.

Durch die Oberflächenuntersuchung wurde im Jahre 1994 die mittelalterliche Siedlungsfläche erforscht, die etwa 55 m SWW der westlichen Stirnwand der Pfarrkirche in der Gemeinde situiert ist, und an das Areal des befestigten Sitzes vom Typ "Motte" und die anliegende Kirche am südlichen Rande des Gemeindegernes eng gebunden ist. Die Keramikfunde der Oberflächenuntersuchung datieren die Besiedlung der Fläche im dritten Viertel des 13. Jahrhunderts.

POLEŠOVICE (okr. Uherské Hradiště)

Kostel sv. Petra a Pavla. Středověk, novověk. Dokumentace geologických sond.

Na základě dokumentace pěti geologických sond na vnějším obvodu stojícího kostela lze stanovit, že zde stával patrně již románský kostel, z něhož pochází záklenek okna nalezený v druhotné poloze. Kostel byl později goticky upraven, o čemž svědčí druhotně použité kamenicky opracované články a snad i zeď objevená na jižní straně kostela pod dnešní věží. Základy dnešního kostela zasahují až do hloubky 4.2 až 5 m a jsou barokního stáří z 18. stol.

Josef Unger, ÚAPP Brno

Resumé:

Polešovice (Bez. Uherské Hradiště). Kirche St. Peter u. Paul. Mittelalter, Neuzeit. Dokumentation geologischen Sonden.

POHOŘELICE (okr. Břeclav)

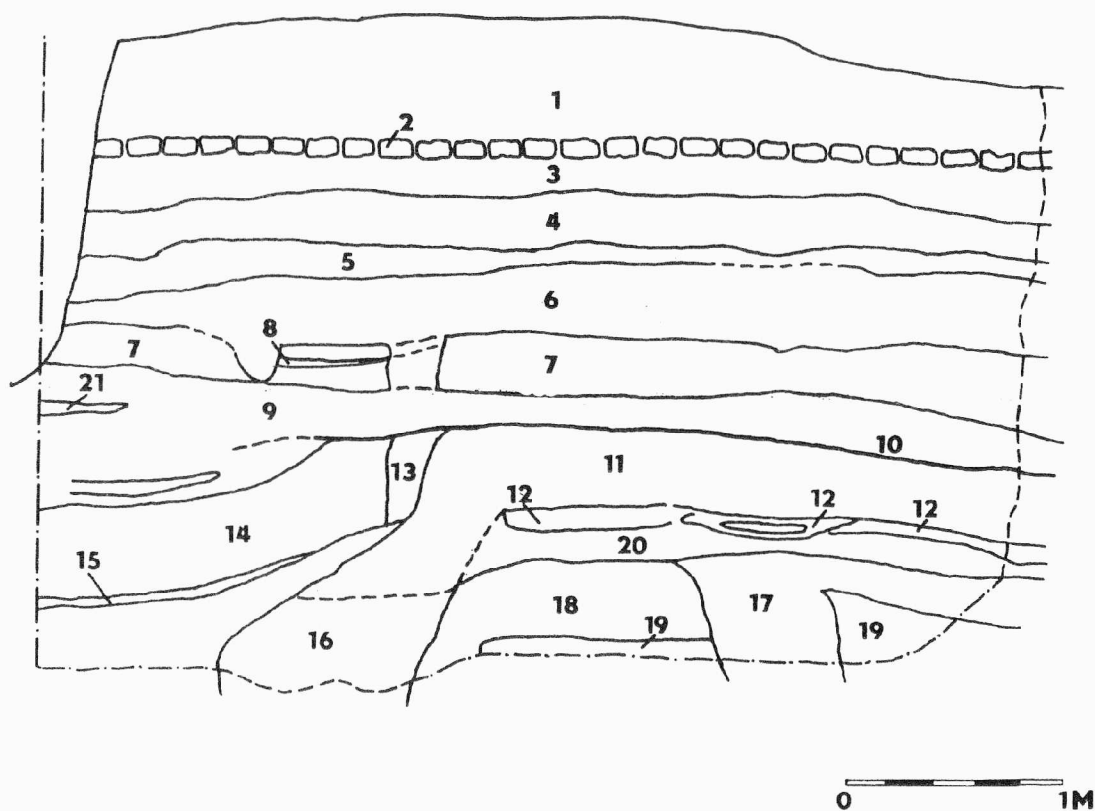
Intravilán obce - vedle fary. Středověk. Dokumentace profilu.

Při stavbě domu na hlavním náměstí v Pohořelicích byl sledován profil kulturních vrstev. Lokalita se nachází v exponované poloze ve středu města, přímo proti trojlodnímu kostelu sv. Jakuba Většího (parc.č. 955/1).

Obnažený profil byl zacištěn v délce pěti metrů a řádně zdokumentován, jeho hloubka dosahovala 280 cm od současného povrchu až k žlutému písčitému podloží. Pod sutí a zavážkou probíhala v hloubce 200 až 215 cm souvislá uhlíkovitá vrstva, která shora sedala na požárovou destrukci, do oranžova propálený jíl s mazanicí a uhlíky, propadající se do výplně staršího zahloubeného objektu. Směrem ke dnu následovala ještě vrstva planýrky a pohřbený půdní horizont. Z jednotlivých vrstev se podařilo získat jen nemnoho datovatelného materiálu, nicméně keramika v požárové destrukci spadá do 3. čtvrtiny 13. století a z rezavě hnědé výplně objektu s kousky uhlíků a mazanice pochází hrací kostka.

Jak vyplývá z nálezové situace, nacházely se předlokační Pohořelice v nejbližším okolí kostela, který je v písemných pramenech připomínán i s farou k roku 1222, a datování požárové destrukce koresponduje s událostmi po bitvě na Moravském poli.

Evženie Klanicová, Regionální muzeum Mikulov

Obr. 1 Dokumentace profilu na náměstí v Pohořelicích (okr. Břeclav)

1: suť, 2: cihlová podlaha, 3: žlutá písčité pod podlahou, 4: černý půdní horizont, 5,6,7,9: zavážkové vrstvy, 8: ohniště, 10: vrstva uhlíků, 11: požárová destrukce, 12,13,14: dorovnávací žluté vrstvy, 15: uhlíky, 16: druhotná výplň zahloubeného objektu, 17: výplň objektu, 18: pohřbený půdní horizont, 19: podloží, 20: vrstva planýrky, 21 maltová čočka

Resumé:

Pohořelice (Bez. Břeclav). Intravilan der Gemeinde. Mittelalter. Dokumentation des Profils.

POHOŘELICE (okr. Břeclav).

Mlýnská ulice. Středověk. Záchraný výzkum.

Při hloubení rýhy pro kanalizaci hluboké 3 m u školy na Mlýnské ulici byly prořaty kulturní vrstvy a kruhová jáma o průměru 3.1 m zasahující do větší hloubky. Nálezy datují osídlení do 14. až 15. stol.

Josef Unger, ÚAPP Brno

Resumé:

Pohořelice (Bez. Břeclav). Mlýnská Strasse. Mittelalter. Rettungsgrabung.

POHOŘELICE (okr. Břeclav)

Němčické pole. Novověk. Zjišťovací výzkum.

Leteckou prospekci byl již roku 1992 zjištěn v trati "Němčické pole" 2 km jihozápadně od Pohořelice útvar lichoběžníkovitého půdorysu o rozměrech 110 * 60-80 m. Řezem provedeným roku 1994 byla prokázána existence příkopu širokého 2.1 m a zahloubeného 1.2 m do písčitého podloží. Ojedinelé nálezy v zásypu jsou novověkého stáří. Na listu mapy číslo 102 prvního vojenského mapování z let 1764-1768 je v těchto místech vyznačeno uprostřed polí zalesněné místo na obdélníkovém půdorysu s nápisem "Remisz".

Miroslav Bálek - Josef Unger, ÚAPP Brno

Resumé:

Pohořelice (Bez. Břeclav). „Němčické pole“. Neuzeit. Vorläufige Sondierung.

PROSETÍN (okr. Žďár nad Sázavou)

Dům čp. 25. Tvrz. Povrchový průzkum.

Přestože bývá prosetínská tvrz často uváděna v odborné a vlastivědné literatuře, její poloha nebyla dosud známa. Není o ní zmínka ani v příslušném díle Vlastivědy moravské, ačkoliv pozůstatky se dosud dochovaly a také tradice je mezi lidmi dosud živá.

V písemných pramenech se sídlo připomíná až r. 1610 spolu s dvorem, pivovarem, mlýnem, rybníkem, sady a chmelnicemi (ZDO III, 571). V uvedeném roce ji získal Bedřich Drahanovský z Pěnčína. Avšak již r. 1631 při odhadu zkonfiskovaného kunštátského panství se uvádí jako pustá a "zkažená" (Hosák 1931, 216), stejně jako r. 1635 při prodeji kunštátského panství Jindřichu Šlikovi (ZDB III, 409). Později o ní nejsou zprávy. Již r. 1406 se sice po Prosetíně píše příslušník nižší šlechty Blažej řečený Racek z Prasetína a v r. 1486 Jan Černý z Prosetína a Čtyř Dvorů, jejich sídlo je však nutno hledat jinde.

Zbytky tvrze se v podobě dvou valeně zaklenutých sklepních prostor dochovaly pod JV nárožím domu čp. 25. Její další, dnes nepřístupné části jsou situovány mimo současnou zástavbu pod asfaltovou cestou k evangelickému kostelu z r. 1781. Od uvedených prostor jsou odděleny na sucho kladenou kamennou zídka. V jižním sklepe jsou zachovány zbytky nízké, segmentem zaklenuté chodby, asi 2 m od ústí zasypané. Zřejmě pozůstatek tradované podzemní únikové chodby. Dvůr a pivovar situuje místní tradice do míst sousedních domů čp. 23 a 22. Za uvedenými domy vedle hřbitova je dosud zbytek mohutné hráze. Sem je umístován rybník, citovaný v zápise z r. 1610.

Celkově se tvrz svým charakterem a těsným zapojením do organismu hospodářského dvora blíží sídlům z období přelomu 16. a 17. století, sloužících převážně jako obydlí správy dvora, v našem případě si uchovávala částečně svou residenční funkci. Její vznik je možno datovat do r. 1590, kdy postoupila majitelka kunštátského panství Johanna Eva z Lichtenštejna Prosetín jako zvláštní statek Mikuláši Matyášovskému z Matyášovic. Již r. 1622 však Prosetín opět náležel ke kunštátskému dominiu a tehdy ztratila tvrz své opodstatnění. Její zbytky zřejmě zanikly při výstavbě kostela a budování přístupové komunikace k němu. Jak napovídají dnes zapomenuté názvy tratí, známé ještě v polovině 18. stol. (Tenora 1903, 140) a

částečně dochovaná tradice, nepůjde zřejmě o jediné feudální sídlo v Prosetíně, lokalizace starší tvrze je však úkolem dalšího průzkumu.

Jaroslav Sadílek

Literatura:

Hosák, L. 1931: Odhad statku Kunštátského r. 1631. Od Horácka k Podyjí VII.

Tenora, J. 1903: Vlastivěda moravská II. Místopis. Kunštátský okres. Brno.

Resumé:

Prosetín (Bez. Žďár nad Sázavou). Haus Nr. 25. Festung. Oberflächenuntersuchung.

PŘEROV (okr. Přerov)

Opevnění Horního města. Starší doba bronzová, raný a vrcholný středověk. Záchranný výzkum.

V říjnu roku 1994 proběhly dílčí archeologické sondáže v severovýchodním úseku parkánu opevnění Horního města v Přerově. Výzkum probíhal v souvislosti s rozsáhlou rekonstrukcí městských hradeb. Výzkum zachytil torzo válcové bašty o vnějším průměru přes 8 m z doby výstavby opevnění, tedy z přelomu 15. a 16. století, kdy Přerov patřil pánům z Pernštejna. Zároveň byla ověřena stratigrafie zásypu parkánu, kde byly pod recentními navážkami zachyceny vrstvy z počátku 16. století, z nichž byly vyzvednuty zlomky pozdněgotických architektonických článků. Pod středověkým horizontem byla zjištěna vrstva s nálezy mladohradištního období, související s výstavbou mohutné pevnosti na počátku 11. století a století následujícího, kdy byl Přerov jedním z hlavních center hradebských obvodů na Moravě. Na podloží, tvořené v těchto místech rozpadajícím se travertinem, dosedala vrstva s nálezy pravěké keramiky z konce starší doby bronzové (kultura věteřovská).

Jiří Kohoutek, ÚAPP Brno

Resumé:

Přerov (Bez. Přerov). Stadtbefestigung. Ältere Bronzezeit. Frühmittelalter, Hochmittelalter. Rettungsgrabung.

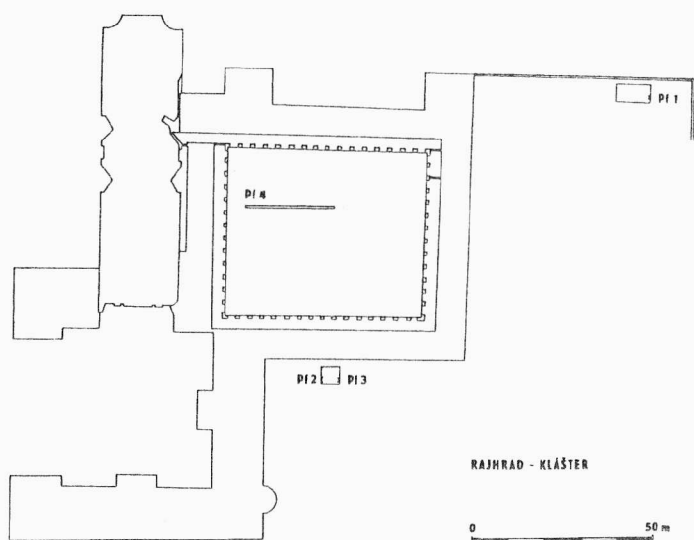
RAJHRAD (okr. Brno-venkov)

Benediktinský klášter. Středověk. Zjišťovací výzkum.

Po uvolnění rajhradského kláštera armádou byly zpřístupněny dlouhou dobu uzavřené části, takže zde bylo možno sledovat a dokumentovat výkopové práce a provést zde i archeologický výzkum. V dubnu 1993 byly dokumentovány dva výkopy v klášterní zahradě (obr. 1). V obou případech byl na profilech (Pf 1, 2, 3) v hloubce asi 2,3 m (nv. 184,5 až 184,6 m) objeven povrch naplavených hlín. Na tuto vrstvu nasedá kulturní souvrství. Jeho spodní část je datována keramikou do první poloviny 13. stol.

V říjnu 1993, na základě požadavku investora, byla na rajském dvoře vyhloubena sonda 26 m dlouhá a 1,5 m široká (obr. 1). Sondou bylo proříznuto souvrství do hloubky 3 až 4 m od povrchu. Dále zde bylo objeveno 8 zdí. Východní profil (Pf 4) tohoto souvrství byl dokumentován (obr. 2). Také v této sondě byl v nv. 184,5 m zjištěn povrch hnědavých nivních hlín majících mocnost větší než 2 m (A). Na tyto hlíny nasedalo souvrství B sestávající z vrstvy s maltou a úlomky hornin, které nesou stopy po pálení vápna (určil J. Dvořák). V jejím

nadloží, oddělena tenkou vrstvičkou s kousky mazanice a zlomkem keramiky, se nachází další vrstva malty s úlomky hornin (B). Na předchozí vrstvu nasedá černá kulturní vrstva (C). Do této vrstvy bylo založeno zdivo III, V a VII. Zdi V a VII jsou rovnoběžné a svým charakterem jsou si velmi podobné. Zeď III má oproti předchozím odlišnou orientaci. V jihovýchodní části sondy byla zachycena zřejmě vnitřní strana příkopu, jehož dna nebylo dosaženo. Tento příkop narušil kulturní vrstvu C a byl vyplněn hlínou s úlomky keramiky (D). S další stavební činností na lokalitě souvisí zeď I. Zeď VI byla postavena ze smíšeného cihlového a kamenného materiálu. Velmi důležitá je kulturní vrstva E v jihovýchodní části profilu, na jejímž povrchu bylo nalezeno několik kamenicky opracovaných článků. Do mohutného souvrství suti (F), které v jihovýchodní části dokumentovaného profilu je jen místy odlišeno od zásypu G, byly založeny tři nejmladší zdi (II, IV, VIII) postavené na pilotách. Suti (G) byla celá situace vyrovnána až na úroveň, v níž byla zachycena dlažba (H). Dnešní povrch rajského dvora se nachází ještě asi 1 m nad horním okrajem dokumentovaného profilu.

Obr. 1. Rajhrad-klášter. Situace dokumentovaných profilů

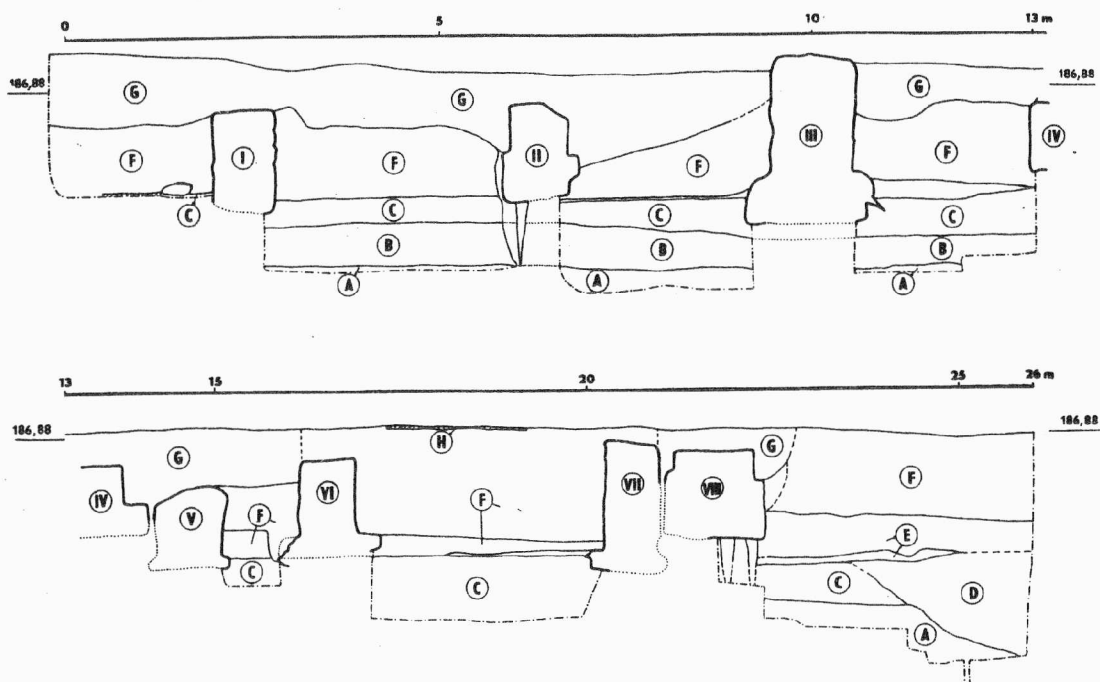
této době doloženým celou řadou písemných pramenů (Hájek 1966; Vilímková-Preiss 1989). Nejstarší objevené zdi (V, VII) můžeme přiřadit ke stavební činnosti po polovině 13. stol. související s obnovou kostela doloženou i uměleckohistoricky (Kudělka 1984, 88). K bohaté stavební činnosti docházelo i později. Někdy kolem poloviny 14. stol. byla postavena patrně i křížová chodba, z níž při výzkumu bylo získáno několik článků. Kulturní vrstva E obsahující keramiky z 15. stol. potvrzuje osídlení kláštera v tomto období. Nejmladší zdi postavené na dřevěných pilotách souvisejí zřejmě s opravami v druhé polovině 17. stol. (Vilímková-Preiss 1989, 116). Teprve v souvislosti s úplnou přestavbou kláštera ve 20. a 30. letech 18. stol. byl celý areál uvnitř nového rajského dvora vyrovnán a upraven tak, že zbytky původního zdiva se dostaly pod povrch a úroveň povrchu určuje patrně zbytek dlažby H v nv. 186,9 m.

Poměrně malý rozsah sond neumožňuje samozřejmě vyřešit složitý vývoj klášterního areálu a v mnohém navozuje další problémy a otázky. Za jednu z nich považují skutečnost, že při výzkumu nebyla objevena středohradištní kulturní vrstva, která by dokládala význam místa v období Velkomoravské říše. Přesto ale v okolí velkomoravské osídlení zachyceno bylo (Staňa 1961; Unger 1994). Souvislost valů, které jsou patrné na plánech z 18. stol. s velkomoravským hradiskem je velmi problematičtá. Zatím není archeologicky potvrzena ani existence kláštera v 11. a 12. stol. doložená písemnými prameny různé hodnoty (Vilímková-

Z archeologických výzkumů v areálu rajhradského kláštera roku 1993 vyplývá několik poznatků. Nad úrovní nivních hlín v nv. 184,5 m (A) jsou vrstvy se stopami nejstarší archeologicky doložené stavební aktivity na tomto místě (B). Blíže datovat tuto činnost nedovedeme, protože není provázána dostatečným datovacím materiálem. Z nálezového kontextu však vyplývá, že je nejpozději z počátku 13. stol. Nejstarší kulturní vrstva (C) je datována do první poloviny 13. stol. a souvisí se životem kláštera v

Preiss 1989, 115). Také pro objasnění této otázky bude nutno sledovat všechny výkopové práce v širším areálu kláštera i jeho okolí.

Josef Unger, ÚAPP Brno

Obr. 2. Rajhrad-klášter. Profil Pf 4

Literatura:

Hájek, V. 1966: Pohled do minulosti Rajhradu, Rajhrad.

Staňa, Č. 1961: Zjišťovací výzkum na slovanském hradišti v Rajhradě, PV 1960, Brno, 92-93.

Unger, J. 1994: Archeologický výzkum církevní architektury v jižní části okresu Brno-venkov, Jižní Morava 30, 25-32.

Vilímková, M.-Preiss, P. 1989: Ve znamení břevna a růží, Vyšehrad.

Resumé:

Rajhrad (Bez. Brno-venkov). Benediktinerkloster. Mittelalter. Vorläufige Sondierung.

ROŽNÁ (okr. Žďár nad Sázavou)

"Hradisko". Drobné středověké opevnění. Vrcholný středověk (13. století). Povrchový průzkum.

Při informativním průzkumu 21. května 1994 bylo referentem zjištěno výrazné porušení na ploše hradního jádra. Areál hrádku je zároveň významnou mineralogickou lokalitou, jeho plocha je proto velice porušena četnými výkopy sběratelů.

Lokalita, položená na ostrožně nad vsí na levém břehu Nedvědičky, byla v minulosti téměř z poloviny zničena lomem. Hradní jádro s nižším stupněm na západní straně, zřejmě pozůstatkem paláce, obklopoval okružní příkop a val. Ve výkopu na plošině byla pod asi 10

cm silnou vrstvou zeminy a drobného šterku zjištěna asi 3 cm silná vrstva keramiky. Drobným začištěním bylo získáno 105 kusů keramických zlomků, převážně nezdobených výdutí. Soubor obsahoval 18 kusů okrajů, jejichž typologie a výzdoba se téměř nelišila od střepového materiálu, publikovaného L. Poláčkem (1990, 408-9). V získaném souboru převažují okraje vytažené, v jednom případě s plastickou lištou a se stopami radélka. Výzdobu tvoří převážně obvodové žlábký a vlnice. Značná část materiálu obsahuje tuhu, v menším množství také písek a jemnou slídu.

Celkově lze keramický soubor datovat do období od poloviny 13. století do jeho závěru. Pozdně hradištní složku zde zastupuje uvedený okraj s plastickou lištou a radélkem, materiál s příměsí písku a slídy je možno zařadit na konec 13. století, kdy feudální sídlo zaniklo z důvodu připojení Rožné k perněštejnskému dominiu.

Jaroslav Sadílek

Literatura:

Poláček, L. 1990: Feudální sídla v povodí Bystřice, Nedvědičky a Bobrůvky ve světle archeologických nálezů. In: *Pravěké a slovanské osídlení Moravy. Sborník k 80. narozeninám Josefa Poulíka. Brno. 407-425.*

Resumé:

Rožná (Bez. Žďár nad Sázavou). „Hradisko“. Kleine befestigte Höhsiedlung. Hochmittelalter (13. Jh.). Terrainbegehung.

SKRYJE, TIŠNOVSKÁ NOVÁ VES (okr. Žďár nad Sázavou)

"Rysov". Středověký hrad Rysov. Povrchový průzkum.

Dne 3. června 1993 bylo při informativní návštěvě známého objektu (ZM ČR 1 : 10 000, č. 24-13-25 z r. 1995 : bod 320 mm od Z a 249 mm od J okrajové sekční čáry) v prostoru jádra hradu a na severozápadním svahu hradní ostrožny sebráno vedle části silně přepálené kosti celkem 12 zlomků keramiky (z toho 1 okrajový a 2 zdobené zlomky výdutí). Jejich časové zařazení do konce 13. a starších úseků 14. století neodporuje dosavadním poznatkům o době osazení hradu (srov. Plaček 1987, 248-249, 251; Poláček 1990, 412, 422).

Jiří Doležel, AÚ AV ČR Brno

Literatura:

Plaček, M., 1987: Sídlištní struktura a hrady v povodí Loučky (Bobrůvky). In: XVI. mikulovské sympozium. Vývoj obydlí, sídlišť a sídlištní struktury na jižní Moravě, 245-255. Praha.

Poláček, L., 1990: Feudální sídla v povodí Bystřice, Nedvědičky a Bobrůvky ve světle archeologických nálezů. In: Nekuda, V., Unger, J., Čižmář, M. (ed.), *Pravěké a slovanské osídlení Moravy. Sborník k 80. narozeninám Josefa Poulíka, 407-425. Brno.*

Resumé:

"Rysov". Mittelalterliche Burg Rysov. Oberflächenuntersuchung des Kreismuseums Brno-venkov in Předklášteří. Bei dem Informativbesuch der Burg im Jahre 1993 wurde im Kern der Burg und auf dem nordwestlichen Abhang des Bergspornes eine kleine Kollektion der Keramikbruchstücken (12 St.) gesammelt, die sich nach den bisherigen Erkenntnissen über die Lokalität bis Ende des 13. und ältere Abschnitte des 14. Jahrhunderts einreihen kann.

SLAVKOV (okr. Vyškov)

Palackého nám. čp. 125. Starší doba bronzová. Středověk, novověk. Záchranný výzkum.

Ve vybagrované stavební jámě v dvorní části parcely byly dokumentovány sídlištní jámy ze starší doby bronzové, z četných dalších jam pouze jednu se podařilo jednoznačně zařadit do vrcholného středověku. Výrazně byly zastoupeny novověké odpadní vrstvy.

Rudolf Procházka, ÚAPP Brno

Resumé:

Slavkov (Bez. Vyškov). Palackého Platz 125. Ältere Bronzezeit. Mittelalter, Neuzeit. Rettungsgrabung.

SMOLÍN (okr. Břeclav)

Studýnková. Sídlíště. Eneolit, doba bronzová, doba stěhování národů, mladší doba hradištní, středověk, novověk. Záchranný výzkum.

V souvislosti se stavbou silnice bylo v trati "Studýnková" zkoumáno sídlíště z několika období pravěku a mladší doby hradištní zjištěné při letecké dokumentaci již roku 1993. Výrazně je zde doloženo osídlení v době bronzové reprezentované desítkami sídlištních objektů a především zbytky dlouhého domu děleného příčkami. Důležitý je i objev zemnice z doby stěhování národů. Několik desítek zahloubených jam, jeden čtvercový objekt s rampovitým vstupem a pece patří sídlíšti z mladší doby hradištní (11.- 12. stol.). Rovnoběžné příkopové žlábký zatím nejasné interpretace jsou ze středověku. Zahloubený objekt vyzděný cihlami je novověký.

Josef Unger, ÚAPP Brno

Resumé:

Smolín (Bez. Břeclav). „Studýnková“. Siedlung. Äneolithikum, Bronzezeit, Völkerwanderungszeit, jüngere Burgwallzeit, Mittelalter, Neuzeit. Rettungsgrabung.

SOVINEC (okr. Bruntál)

Hrad Sovinec. Středověk, novověk (15. 17. stol.). Zjišťovací výzkum.

Na podzim roku 1994 proběhla druhá etapa výzkumu středověkého hradu Sovince, která navázala na předchozí průzkum v roce 1991. Dílčí sondáží bylo zkoumáno tzv.V. nádvoří hradu a vnitřní prostor původního jádra hradu.

Na V.nádvoří byla zjištěna pískovcová dlažba z období úprav po třicetileté válce, překrývající destrukční horizont související s dobytím hradu Švédy v roce 1643. Zároveň zde proběhl průzkum dvou hradních cisteren, obě byly vyhloubeny do hloubky kolem 8 m. Jedna měla dno vyložené cihlami, druhá pískovcovými plotnami. Z nálezů, které byly získány ze zásypu obou objektů, byly nejzajímavější architektonické zlomky pozdněgotických portálových ostění a soubor zbraní z období druhé světové války.

V prostoru vnitřního hradního jádra odkryl výzkum pozůstatky suterénního prostoru, jehož funkce také zanikla v průběhu třicetileté války, ale který byl zbudován při přestavbě hradu v 16.století a bylo přitom využito reliktní starší vnitřní zástavby hradu ze 14.století. Ze zásypu suterénu byla získána početná kolekce barokních glazovaných kachlů.

Jiří Kohoutek, ÚAPP Brno

Resumé:

Sovinec (Bez. Bruntál). Burg Sovinec. Mittelalter, Neuzeit (15., 17. Jh.). Vorläufige Sondierung.

ŠTĚPÁNOV NAD SVRATKOU (okr. Žďár nad Sázavou)

"Havírna". Sídliště. Vrcholný středověk (13. stol.). Povrchový průzkum.

Nálezy středověké keramiky v lesní trati "Havírna" v severovýchodní části územního katastru Štěpánova nad Svratkou zadaly příčinu k povrchovému průzkumu lokality. Ten byl proveden referentem v podzimních měsících r. 1993. Stopy osídlení jsou soustředěny v území s četnými pozůstatky hornické činnosti, účelem průzkumu proto bylo zjistit možný vztah sídliště k uvedeným montanistickým objektům.

Zkoumaná oblast se nachází na prudkém svahu obráceném k severu, který klesá do výrazného údolí Zásalského potoka, 2000 m SV od centra Štěpánova. Na Základní mapě 1 : 10 000, listu 24-14.01 z r. 1987 je plocha sídliště vymezena body od J a Z okraj. sekční čáry vzdálenými 151 : 201, 132 : 209, 118 : 253, 145 : 260 mm, největší koncentrace keramických nálezů je v západní části vyznačeného území. Stopy exploatační činnosti se rozkládají na ploše asi 16 ha a jsou dochovány v podobě mělkých pinek, soustředěných do řad, sledujících směry SSZ-JJV, SV-JZ a Z-V. Osídlení se soustřeďovalo podél prvně uvedeného směru pinek. V jižní části areálu na mírně svažité ploše se zachovalo v podobě mělce zahloubených jam, zřejmě zemnic nebo polozemnic. V severní svažitéjší části byly sídelní objekty umístěny na uměle vytvořených terasách, položených ve třech řadách pod sebou. Na jejich povrchu se místy dochovaly mělké vklesliny. V těsném sousedství teras byly zjištěny zbytky dvou tavicích pecí, porušených dnes lesní cestou. Tyto se v terénu projevují tmavým zbarvením půdy, četnými uhlíky, zlomky keramiky a zejména velkým množstvím kovové strusky.

Povrchovým sběrem, mělkými vropy a kontrolou terénních porušení, vzniklých lidskou činností, bylo získáno asi 250 zlomků středověké keramiky. V souboru převažují nezdobené výdutě, dále jsou zde zastoupeny výdutě zdobené obvodovými rýhami a vlnicemi. Soubor dále obsahuje stejně zdobené vzhůru vytažené okraje a malé množství zlomků den se stopami podsýpky. Ve hmotě nalezené keramiky převládá tuha, méně je jako ostřívo zastoupen pisek. Povrch keramických zlomků je pokryt hnědou engobou. Od uvedeného souboru se výrazně odlišuje zlomek menší nádoby, vyrobené z jemně plavené hlíny jasně bílé barvy, která zřejmě představuje importované zboží. Ze stejného materiálu je vyroben menší přeslen o průměru 24 mm.

O lokalitě nejsou dochovány zmínky ani v lidové tradici, ani v písemných pramenech. Porovnáním archivních pramenů, týkajících se středověkého dolování v této oblasti, je možno ztotožnit lokalitu se stříbrnými doly doubravnického kláštera, které v 50. letech 13. století prodal Jimram z Medlova brněnským měšťanům (CDB IV/1, 293). Jim náležely ještě v r. 1352, kdy se uvádí dědičná štola, sloužící k odvodňování starých dolů nad vsí Švařcem (AMB Rkp. č. 39, fol. 223 b). Jelikož nalezenou keramiku je možno datovat do 2. poloviny 13. století, lze v tomto případě uvažovat o přenesení sídliště před závěrem tohoto století mimo vlastní exploatační plochu do údolí řeky Svratky.

Jaroslav Sadílek

Resumé:

Štěpánov nad Svratkou (Bez. Žďár nad Sázavou). Siedlung. Hochmittelalter (13. Jh.). Oberflächenuntersuchung.

ŠUMPERK (okr. Šumperk)

Kostel Zvěstování Panny Marie. Středověk. Záchraný výzkum.

Na žádost Městského úřadu v Šumperku provedl OVM záchraný archeologický výzkum v kostele Zvěstování Panny Marie, jenž je součástí komplexu dominikánského kláštera. Klášter je v písemných pramenech prvně uváděn k roku 1293, kostel se začal stavět počátkem 14. století a jeho generální rekonstrukce prakticky do dnešní podoby proběhla po rozsáhlém požáru v roce 1669. Řád dominikánů byl v Šumperku zrušen v roce 1784 a kostel se dostal do majetku města.

Při výzkumu byla odkryta pod základy kostela jáma kotlovitého tvaru o průměru 2,5 m a hloubce 0,9 m, jež obsahovala keramiku náležející do 2. pol. 13. století, tedy do doby po vzniku města a před založením kláštera. Jednalo se o typické produkty severomoravského výrobního okruhu, tedy hrnce s římsovíty okraji, zhotovené z tuhé hlíny do šedohněda vypálené.

V presbyteriu kostela byla obrovská barokní krypta o rozměrech 11,3 x 6,5 m, jež zničila starší vrstvy. Výzkum tedy nemohl upřesnit počátky stavby kostela. V západní části při generální přestavbě kostela byly vybrány původní vrstvy a vznikla zde velká stavební jáma, jež byla později vyplněna stavební sutí. Ve východní části se dochovaly původní vrstvy kostela, v nich bylo uloženo několik pohřbů. V kyselé půdě se překvapivě dochovaly organické látky, mezi nimi musíme jmenovat na prvním místě boty.

Výzkum dále probíhal v boční kapli sv. Jana Nepomuckého, jež byla ke kostelu přistavěna počátkem 18. století. Pod dlažbou byly odkryty zbytky dvou přístaveb ze 16.-17. století.

Vladimír Goš, OVM Šumperk

Resumé:

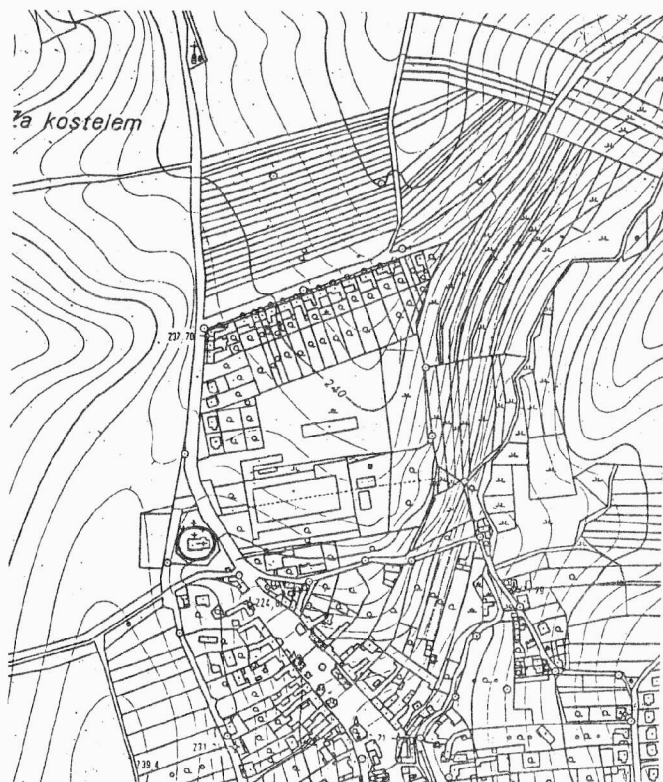
Šumperk (Bez. Šumperk). Kirche. Mittelalter. Rettungsgrabung.

TEČOVICE (okr. Zlín)

Kostel sv. Jakuba Většího. Základy starší sakrální stavby. Středověk (1. pol. 13. století). Zjišťovací výzkum.

V průběhu měsíce ledna a července 1993 došlo k dílčímu zjišťovacímu průzkumu v prostoru kostela sv. Jakuba Většího v Tečovicích, okr. Zlín. Bezprostředním důvodem k výzkumu byla výměna dlažby v kostelní lodi a presbytáři. Lokalita se nachází na území, které je součástí račanské stratigraficko-tektonické jednotky magurské flyšové skupiny ve střední části zlínského synklinálního pásma. Samotný kostel je poměrně jednoduchá jednolodní stavba s kvadratickým presbytářem a ze severní strany přistavěnou sakristií. Rozměry kostelní lodi jsou přibližně 14 x 11 m, presbytář je čtvercového půdorysu o délce strany 8 m (sakristie má obdélníkový půdorys o rozměrech 4,9 x 3,6 m). Hlavní loď kostela je opatřena rovným trámovým stropem, presbytář a sakristie jsou zaklenuty křížovou klenbou s poměrně masivními žebry s přechodem k hruškovitému profilu, žebra jsou ukončena jednoduchými konzolami. Na svornících presbytáře je motiv beránka s praporem (symbol cisterciáckého řádu) a znak donátora stavby - vladyků z Tečovic (jednoduchá ostruha s bodcem). Na jižní straně presbytáře jsou zachována sedile ve tvaru sdruženého raněgotického okna, portál

hlavního vchodu lodi ze západní strany má profilované ostění, na jehož základové patce se dochovala kamenická značka stavební huti.

Obr.1. Tečovice. Poloha kostela sv. Jakuba Většího, výřez z kat. mapy 1:5000

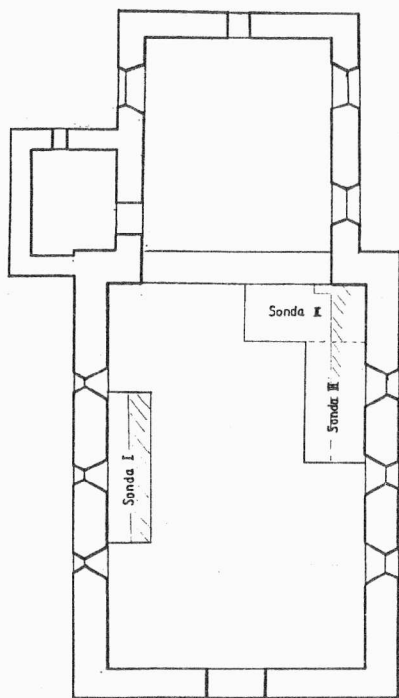
dlažbou se objevila starší podlaha ze šamotových dlaždic z počátku 20. století, která překrývala barokní pískovcovou dlažbu z velkých nepravidelných ploten, uložených na šterkopískovém podkladu. Teprve pod touto dlažbou se objevil zásyp tvořený černě zbarvenou písčitojílovitou hlinou, promísený drobnými úlomky cihel, malty a zuhelnatělých dřev, v jehož spodní partii se objevovaly druhotně přemístěné kosterní pozůstatky. Pod touto vrstvou se podařilo objevit základové zdivo, orientované delší osou ve směru Z - V (dochováno v délce 2,3 m, zjištěná šířka - 0,6 m, dochovaná výška základu - 0,45 m, koruna zdiva v hloubce - 1,5 m od úrovně současného povrchu). Zdivo bylo z lomového kamene (pískovec), bez použití malty jako pojiva. Toto zdivo bylo založeno již na původním podloží (hnědošedý jíl), jeho vnější líc byl vzdálen od vnitřní stěny základu stojící stavby asi 0,6 m. Byly zde také zachyceny čtyři pohřby bez doprovodných nálezů, vesměs orientované hlavou k západu, přičemž dva z nich ležely přímo na koruně nově objeveného zdiva (podle antropologického určení dr. Jany Langové se jednalo ve třech případech o dětské pohřby v rozmezí od 1 do 8 - 12 let a v jednom případě o jedince ženského pohlaví neurčitelného stáří.

V červenci 1993 byly provedeny další dvě sondy v jihovýchodním rohu kostelní lodi (sondy II a III), obě obdélného tvaru o rozměrech 4 x 2 m, přičemž jedna byla orientována ve směru S - J (II) a druhá ve směru Z - V (III). Zde se pod barokní pískovcovou dlažbou podařilo objevit zbytky další dlažby z cihelných dlaždic, která překrývala požárový horizont (tato dlažba, kterou se nepodařilo prokázat v prostoru sondy I, se ve fragmentech objevila pak i při rekonstrukci podlahy v presbytáři). S úrovní barokní dlažby se zde podařilo objevit zbytky dvou objektů zděných na maltu, z nichž jeden lze interpretovat jako dosti poškozenou hrobku a druhý byl zjevně základem barokního bočního oltáře. Také v těchto sondách se

Na základě rozboru stavebních znaků lze předpokládat, že stojící stavba je výsledkem jedné stavební etapy realizované po polovině 13. století, pravděpodobně někdy v sedmdesátých letech 13. století. S největší pravděpodobností byl postaven rodem, který se po lokalitě psal (z Tečovic) a doloženým v písemných pramenech až ve 14. století. Za zmínku stojí, že z tohoto rodu s největší pravděpodobností pocházel známý husitský reformátor Jan Milíč z Kroměříže, který se snad narodil na nedaleké tvrzi (Kohoutek 1993, 172). Na jeho stavbě se podílela stavební huť cisterciáckého kláštera z Velehradu.

První sondáž byla provedena při severní zdi kostelní lodi (leden 1993), sonda I měla rozměry 5 x 2 m (přičemž východní čelo sondy bylo ve vzdálenosti 3,7 m od východního závěru kostelní lodi). Pod současnou

podarilo zachytit zbytky základového zdiva z lomového kamene, bez použití malty. V dochovaném úseku v sondě II dosahovala jeho výška 0,6 m, šířka zdiva se pohybovala mezi 0,8 - 0,9 m. Také toto zdivo bylo založeno již na původním podloží. Pro jeho možnou dataci je důležitý nálezy pohřbu č. 202 v sondě II, kde byly nalezeny in situ dvě železné kruhové přezky s trnem, obdobně jako v případě pohřbu č. 207, kde byly nalezeny fragmenty keramiky, zdobené horizontálním rýhováním s vysokým obsahem tuhy v keramické hmotě, povrch je pokryt tmavohnědou engobou. Jedná se vesměs o nálezy z doby kolem a po polovině 13. století.

Obr. 2. Tečovice. Kostel sv. Jakuba Většího s vyznačením jednotlivých sond, šrafováně starší fáze

Nelze pochybovat, že zjišťovací průzkum, byť omezeného rozsahu, prokázal existenci staršího předchůdce dodnes stojícího kostela sv. Jakuba Většího v Tečovicích. S největší pravděpodobností se jednalo o kostel obdobného půdorysu jaký má zachovaná stavba, ovšem menších rozměrů. Srovnáním všech zjištěných údajů lze konstatovat, že loď nově objeveného kostela by měla šířku nepřesahující v žádném případě 7 m, původní délka staršího kostela je dosud nezjištěna. Také tato původní stavba již měla presbytář, ovšem opět menších rozměrů než dnešní kostel. Vznik této starší kostelní stavby lze podle všech zjištěných známek datovat do doby kolem či spíše před polovinu 13. století a jednalo by se tak zatím o jednu z nejstarších sakrálních staveb na území zlínského okresu.

Rozměrově by se nově objevený kostel v Tečovicích blížil ještě charakteru mladohradištních sakrálních objektů např. Strachotín, Spytihněv? (Novotný 1978, 186-187) a nebo stavbám z doby první poloviny 13. století, např. starší fáze kostela na ZSO Divice (Unger 1992, 10-11).

Jiří Kohoutek, ÚAPP Brno

Resumé:

Bei der archäologischen Untersuchung unter der dem heil. Jakob dem Größeren geweihten Ortskirche, die nach der kunsthistorischen Analyse in die 2. Hälfte des 13. Jhdts. datiert wird, entdeckte man 1993 die Fundamentreste ihres älteren Vorgängers. Dieses ältere Gotteshaus, das kleiner war als das heutige, kann im Hinblick auf archäologische Feststellungen in die erste Hälfte des 13. Jhdts. angesetzt werden.

TELEČ (okr. Jihlava).

Nám. Zachariáše z Hradce. Sídliště. Středověk, raný novověk (13. - 16. stol.). Záchraný výzkum.

V další etapě výzkumu plynofikačních byly dokumentovány výsekové profily (celkem 34) v S a V části nám. Zachariáše z Hradce v ul. U masných krámů.

V JV části náměstí před č. 39 zachycena jáma 504, kterou lze ztotožnit se zemnicí 500 zkoumanou r. 1992/1993. Byla zahloubena cca 1 m do podložních hlinitých písků, vespod dokonce do skály a v jeho těsné blízkosti chybí současná či starší sídlištní vrstva. Nálezy potvrdily zánik objektu, který lze interpretovat jako obytné provizorium prvních osídlenců, ještě ve 13. stol. V S části náměstí se na povrchu podloží projevila důležitá sídlištní

(komunikační?) vrstva 166, která byla sledována v podstatě v celém hlavním výkopu až cca 0,6 m S profilu P29. Poskytla nálezy datovatelné do 2.pol. 13. - 14. stol.

V P43 těsně před č. 42 se pod novodobou úpravou 233 projevilo členité souvrství, jehož báze nebyla výkopem zachycena. Na povrchu byla doložena vrstva vypálené mazanice drtě 235, tedy pozůstatek dřevohlinité stavby zničené požárem (planýrka). neposkytla však nálezy. Nejnižší vrstvu 238 lze na základě keramiky klást do 13. stol., celé souvrství porušuje základ pilíře loubí č.43. Nelze vyloučit, že souvrství představuje výplň zahluobeného objektu nebo deprese. V profilu P44 se podařilo zejména doložit jámu 509 s výplní 242 datovatelnou ještě do 13., eventuálně 1. pol. 14. stol., která patrně porušovala vrstvu 166 opět kopírující podloží. Vr. 166 směrem k SZ lokálně sílí až na 0,40 m ve výplni poklesu nejasného původu. Lze ji dále k SV sledovat k P26, kde evidentně překrývá výplň další zemnice 505 alespoň v její SZ části. Obdobně jako zemnice 500 (504) je i objekt 505 zapuštěn do podloží a představuje nejstarší sídlištní aktivitu. Vr. 173 a 174 poskytly keramiku z 13. stol. Je důležité, že výplň jámy 505 byla pravděpodobně porušena jámou 510, doloženou v P45 již blíže č.p. 43. Další okraje tohoto velmi rozsáhlého objektu, který byl dále zachycen v P44 a patrně i v P46 nebyly zachyceny. Jáma zjevně zaujímá celý plácek mezi č.p. 43 - 46. Jak dokládá zejména P44a, měla velmi členitý zásyp, který se v průběhu klikatého výkopu přípojky neustále měnil. Nálezy, které poskytly vr. 261, 258 dovolují soudit, že objekt časově není daleko od zemnic 500 a 505. Je zjevné, že sídlištní aktivity z 13. stol. náleží starší fázi zástavby (raná lokace?) před stabilizací půdorysu města.

V profilech přípojek před č.p. 47 - 64 byla dokumentována souvrství z 2.pol. 13. -14. stol. Objevovala se zde požárové planýrky dřevohlinitých staveb, před č.p. 55 též jáma s nálezy keramiky 15./16. stol. V hlavní trase plynovodu podél S strany náměstí byla před domy č.p. 46 až 55 zjištěna jednoduchá stratifikace s vrstvou č. 166 přímo na podloží. Místy byly též zachyceny mělké prohlubně, vyplněné vrstvičkami blízkými vr. č. 166. Díky starším výkopům pro inženýrské sítě, které probíhají paralelně mezi hlavní rýhou plynovodu a S frontou náměstí, se nepodařilo dostatečně objasnit vztah poměrně členitých stratifikací v přípojkách k podstatně jednodušší situaci v náměstí. Je však evidentní, že vrstvičky před stávajícími domy mají již vztah k zástavbě S strany náměstí. Je sporné, jaký vztah měla její nejstarší fáze k zemnicím na V a SV straně v ploše tržiště.

Při sledování trasy plynofikace v ul. Hradební se ukázalo, že pod dlažbou a recentními úpravami se nachází jen navážka 283, 285 zjevně renesančního stáří, aniž by bylo dosaženo podloží.

Rudolf Procházka, ÚAPP Brno

Resumé:

Telč - Kommunikationen (Kr. Jihlava). Siedlung. Mittelalter. In der folgenden Etappe der archäologischen Untersuchungen, die sich in Telč auf die Arbeiten am Gasversorgungsnetz konzentrierten, wurde insgesamt an 34 Abschnitten der Gasleitungsrille ihr Profil dokumentiert, und zwar im nördlichen und östlichen Teil des Zachariáš-z-Hradce-Platzes, in der U-masných-kramů-Gasse. Im östlichen Teil des Platzes stellte man zwei eingetieft Objekte (Grubenhäuser ?) aus dem 13. Jhd. und eine weiträumige, offensichtlich ein wenig spätere Grube fest. Diese Objekte gehören zusammen mit einigen Schichten zur Besiedlung aus der Zeit, die der Vermessung der Ausdehnung des heutigen Platzes voranging. Mit der Verbauung an der nördlichen Seite des Marktplatzes dürften die Schichtenabfolgen aus der Zeitspanne zwischen dem 13./14. und dem 16. Jhd. in Zusammenhang stehen, an die man beim Aushub einzelner Gasleitungsanschlüsse stieß.

TELČ (okr. Jihlava)

Ulice Hradecká, parcela č. 583/1. SMO 1:5000, rok vydání 1990, list Třešť 2-6, 77 mm od Z a 305 mm od J sekční čáry, nadmořská výška cca 519.50 m n.m. Město. Novověk. Záchranný výzkum.

Ve dnech 19., 22., 29.9.1994 byl sledován výkop kanalizace pro budovu gymnázia a ZŠ, který míjel na východní a severní straně ve vzdálenosti asi 25m historický objekt "Lanerův dům", čímž se měla ověřit možnost středověkého osídlení v této části Telče.

V podloží tvořeného kvartérní sprašovou hlínou byl v hloubce 140 cm od současného povrchu zachycen kamenný kanálek vedený ve směru JZ-SV. Pro stavbu bočních stěn jsou použité pravděpodobně místní zhruba osekané žuly. Jako pojivo sloužila zřejmě jílovitá hlína, popřípadě byly boční kameny kladeny na sucho a teprve v průběhu používání došlo k zanesení spár mezi kameny hlínou. Velikost užitých kamenů se pohybuje mezi 30-45 cm, výška kolem 10 cm. Vnitřní světlost kanálku je 42 cm výška a 20 cm šířka. Na překlady jsou použity pro dobrou štěpnost ruly o šířce kolem 70 cm a výšce do 10 cm. Dno kanálku leželo v hloubce 180 cm od současného povrchu. V usazeném kalu převládala zcela novověký, většinou současný spotřební odpad, svědčící o stálé funkci. Bohužel se nepodařilo získat žádný materiál zpod základů stavby, který by pomohl k datování této konstrukčně zajímavé inženýrské stavby.

Další sledování trasy výkopu bylo z archeologického hlediska negativní, profily jsou tvořeny černou humusovou vrstvou a sprašovou hlínou, občas narušené současnými inženýrskými sítěmi a proto výzkum dále nepokračoval.

Richard Zatloukal, ÚAPP Brno

Resumé:

Telč (Bez. Jihlava). Hradecká Strasse. Parcelle Nr. 583/1. Stadt. Neuzeit. Rettungsgrabung.

TELČ (okr. Jihlava)

Na Baště. Sídliště. Novověk (16. stol.). Záchranný výzkum.

Výkop pro kanalizaci porušil v okraj vyústění renesanční mostní konstrukce, jejíž zachycený oblouk byl zřejmě bezprostředně po výstavbě překryt vrstvou navážky s množstvím zlomků mazanice ze shořelých dřevohlinitých domů.

Rudolf Procházka, ÚAPP Brno

Resumé:

Telč (Bez. Jihlava). „Na Baště“ Siedlung. Neuzeit (16. Jh.). Rettungsgrabung.

TIŠNOV (okr. Brno-venkov)

Historické jádro města. Neolit (MMK), mladší až pozdní doba bronzová či halštatské období (BD - HD), mladší doba hradištní (?), středověk, novověk. Záchranné výzkumy a dokumentační akce Okresního muzea Brno-venkov v Předklášteří.

1. Brněnská ulice, Dolní (Komenského) náměstí. V průběhu roku 1993 (duben - srpen, říjen - listopad) byly soustavně kontrolovány a dokumentovány zemní práce při komplexní rekonstrukci celé plochy Dolního (Komenského) náměstí a z něj na jihovýchod vyúsťující Brněnské ulice až po její křížení s ulicí Dvořákovou (St. mapa 1 : 5 000 odvozená, list Tišnov

3-1 z r. 1989: plocha Dolního náměstí dána body, od Z a J okrajové sekční čáry vzdálenými 32:354; 38:353,5; 54:344,5 a 46:338 mm; zkoumanou trasu Brněnské ulice vytyčují body s distancemi od Z a J okrajové sekční čáry 101:244, 77:274, 71:301 a 47:338 mm). Celá tato asi 650 m dlouhá trasa byla prořazena až 4 m hlubokými a 1,2 m širokými rýhami pro kanalizační, vodovodní, plynová a kabelová potrubí, jižní třetina plochy Dolního náměstí pak byla při úpravách terénu plošně skryta až na sprašové podloží. Vedle průběžného dozorování výkopů, vzorkování jednotlivých souvrství a sběru dalších nálezů bylo na rekonstruované trase podrobněji zaměřeno 9 půdních profilů, při průzkumných akcích bylo shromážděno celkem 94 keramických fragmentů (z toho 14 okrajových a 26 zdobených zlomků) i další nálezy (železné a bronzové artefakty, struska, mazanice, zvířecí kosti, archeobotanický materiál).

Průzkum indikoval především nepatrné reliktů prehistorického a snad mladohradištního osídlení zvýšeného svahu Dolního náměstí (260 - 266 m n.m.), při své archaické trojúhelníkovité dispozici na vidlici základních komunikačních směrů předpokládaného zárodečného prvku středověkého městského organismu. V nevysokých, cca 0,5 m mocných horizontech nadložních vrstev se zde ojediněle vyskytly jednak zlomky keramiky pravděpodobně z doby bronzové, související zřejmě s doloženým osídlením v prostoru Horního náměstí (viz akce č. 3), jednak oxidačně do červena vypálené a biotitem ostřené hrnčiny snad 10. - 12. věku. Absence jakýchkoliv zjištěných stop starších zahloubených obytných či hospodářských objektů na celé ploše náměstí a uličního prostoru Brněnské ulice nasvědčuje rovněž značné stabilitě základního půdorysného utváření a parcelace náměstí i napojující se předměstské ulice na důležité komunikační trase, s počátky již v 1. polovině 13. století. Osazení území Dolního náměstí i navazujícího, asi 280 m dlouhého úseku ulice Brněnské až po dnešní č.p. 3 na jihovýchodě již v 1. polovině či nejpozději 3. čtvrtině 13. věku totiž dokládají vcelku četné nálezy horizontu radělkem zdobené i pozdní vyznívající tuhové keramiky z nadložních vrstev, porušených při rekonstrukci před domy č. 105, 106, 122 - 124 na Dolním náměstí a č. 3, 4, 6, 7, 17 a 136 na ulici Brněnské (typově hrnky, hrnce, plochá kotoučovitá poklice, zásobnice). V nálezech zde nechyběly ani doklady mladšího vývoje 14. - 16. století, obsáhlejší soubor keramiky 15. věku získal z požárových vrstev před jihozápadním průčelím hotelu "Květnice" spolupracovník na průzkumu, pan V. Růžička z Lipůvky. Před severní frontou domů Dolního náměstí výkopy porušily i původní trasu staré městské kanalizace, z cihel vyzděný a valeně zaklenutý kanál 105 cm vysoký a 70- 75 cm široký, s dnem vydlážděným plochými kameny. Naproti tomu jihovýchodní část ulice Brněnské v prostoru vyústění Cáhlovské ulice a v okolí dnes již zaniklého sídelního útvaru "Humpolka" poskytla oproti očekávání podstatně méně dokladů o starším osídlení. Výraznější středověká kulturní vrstva v úrovni 115 - 190 cm pod povrchem, obsahující i mazanici, drobné zlomky zuhelnatělých dřev a keramiku 13. století se vyskytla pouze v jihovýchodním závěru zkoumané trasy, před domy č.p. 320 a 352, směrem k severozápadu pak přecházela v již světlejší hlinitou vrstvu bez dalších nálezů, jen s ojedinělými uhlíky. V prostoru vlastní "Humpolky" již tento horizont v úrovni 95 - 155 cm hluboko porušovaly mladší zásahy s kuchyňskou, kamnářskou i stavební keramikou 18. - 19. století (polévané zboží, kachle, cihly, dlaždice), dále k severozápadu až po dům č. p. 3 byla výkopy porušená souvrství již kulturně sterilní či pouze recentního původu.

Sledované zemní práce rovněž umožnily podrobněji sledovat změny terénního reliéfu na zkoumané trase. Na celé ploše Dolního náměstí a ve zvýšené, k jihovýchodu se svažující části Brněnské ulice zhruba po niveletu 252 m n. m. v úrovni domu č. p. 7 nevykazovala středověká úroveň terénu oproti dnešnímu stavu podstatnější odlišnosti, na sprašové podloží zde nasedaly pouze 50 - 60 cm silné nadložní, tmavě zbarvené vrstvy se středověkými i novověkými nálezy, překryté novodobými kamennými štěty. Naproti tomu ve sníženém úseku

ulice Brněnské, ve svratecké nivě mezi č. p. 7 a 196 bylo možné zaznamenat původní úroveň komunikační trasy s keramikou 13. století nad sterilními nivními uloženinami až v hloubce 150 - 190 cm od současného povrchu. Tehdejší zbahnělý a podmáčený terén byl zde zpevňován ve vrstvách částečně dodnes zachovanými dřevěnými hatěmi z napříč kladených kmenů až 2m dlouhých a 20 cm silných, prken a nařezaného proutí, vyskytly se i kolmo zaražené, až 40 cm široké kusy kulatiny. Takto byla uliční trasa upravena zvláště před dnešními domy č. p. 4-6, kde navíc do údolní nivy ze svahu vyústovala ulicí napříč probíhající úžlabina. Tento původní zbahnělý středověký terén byl podle ojedinělých nálezů (keramika, železné předměty) překryt někdy v 17. - 18. století stále se zvyšujícími vrstvami kamenných štětů. Zbývající, opět poněkud zvýšený úsek Brněnské ulice v prostoru "Humpolky" na jihovýchodě (252 - 256 m n.m.) vystoupil z nivy na hluboké horizonty svahových hlín na šterkopiscích, i zde však středověkou úroveň terénu překryly 60 - 120 cm mocné recentní hlinité navážky, šterky a kamenné štěty.

Sledovaná akce tak vcelku potvrdila počátky osídlení Dolního náměstí i napojující se ulice Brněnské a současně i kontinuitu půdorysného uspořádání této části městského organismu již od 1. poloviny 13. století. Z prostoru dolního náměstí byly navíc poprvé získány i doklady, naznačující snad místo původního slovanského osídlení před 13. stoletím, očekávané staré nálezy naopak nepřineslo okolí bývalého humpoleckého dvora. Výzkum doložil také zajímavé detaily středověkých úprav komunikačního prostoru Brněnské ulice, i důkazy o lokálních změnách terénního utváření její snížené jihovýchodní části.

2. Brněnská ulice, č. p. 6. Ve dnech 26. října a 1. listopadu 1993 byl nejprve sledován průběh budované vnější kanalizace domu, vedené od jeho jižního nároží při uliční čáře asi 1,2 m hlubokou rýhou podél jihovýchodní štítové stěny objektu, a poté pak v hloubce cca 70 cm bočním vjezdem ke sběrači ve dvoře domu, zhruba 10 m severovýchodně jeho nádvořího průčelí (St. mapa 1 : 5 000 - odvozená, list Tišnov 3-1 z r. 1989: trasa kanalizační rýhy vymezena body, od Z a J okrajové sekční čáry vzdálenými 72:302, 74:302,5 a 74,5:306 mm; přibližně 251,5 až 253 m n. m.). Rýha zde zasáhla svrchnější horizonty kulturních vrstev s poměrně četnou keramikou 2. poloviny 13., 14. a 15. století (celkem 55 zlomků, z toho 6 okrajových a 20 s výzdobou). V souboru se objevuje především nejmladší tuhová keramika 13. věku, již bez radélkem provedeného dekoru (zásobnice, hrnky, hrnce), překvapivě bohatě je zastoupena i hrnčina konce 13. a 14. století (konvice, hrncovité nádoby). Ojediněle se vyskytly i nálezy 15. století (obloučkovým radélkem zdobený hrnec) a mladší (komorový kachel), z nekeramických pak železná struska.

Rekonstrukční práce na budově poté pokračovaly na počátku roku 1994, kdy byla na ploše cca 68 m² snížena podlaha suterénu domu (na výše uvedeném mapovém listu okolí bodu 72 mm do Z a 304 mm od J okrajové sekční čáry). Odtěženo bylo zhruba 45 cm zeminy v severních dvou třetinách sklepení a asi 30 cm v jeho jižní třetině, přibližně tedy bylo dosaženo výškové hladiny 250,7 m n.m., asi 100 cm pod dnešní úroveň ulice. Ve dnech 24. února a 2. března dokumentované výkopy zde opět narušily různorodé kulturní vrstvy na ploše původní středověké parcely při předměstské ulici. Zasaženy byly homogenní černé hlinité vrstvy, objevily se i partie se spíše popelovitě šedou výplní, nepodařilo se však rozlišit žádné obrysy do vrstev případně zahloubených objektů. Ze souvrství byl získán mimořádně bohatý archeologický materiál, vedle 2 kusů železných strusek, úlomku vypálené mazanice, části kamenné lící formy a 5 železných předmětů (mj. reparační svorky ze zásobnic) šlo především o 252 zlomků středověké keramiky, z toho 33 okrajových a 99 ze zdobených částí výdutí. Typologicky pestrá, předběžně již zčásti publikovaná kolekce (hrnky, hrnce, snad láhev, džbány, miskovité kónické a zvoncovité poklice, zásobnice - viz Doležel 1995, 209, obr. 8) obsahuje hrnčinu celého průběhu 13. století, počínaje skupinou pozdně hradištní tuhové

radélkované keramiky 1. poloviny. Větší část souboru pak patří především poslední třetině 13. a 1. polovině 14. století, kdy nastoupilo pískem nebo slídou ostřené netuhové zboží, keramické nálezy 15. století se vyskytly již jen ojediněle.

Nálezy ze sledovaných výkopových prací při č. p. 6 na Brněnské ulici tak celkově v široké míře opět prokázaly osazení ulice již v samotných počátcích dnešního města ve 13. věku i jeho další kontinuální vývoj hluboko do 14. století. Vznik silných kulturních souvrství s množstvím soudobých nálezů v těchto místech ovlivnilo zřejmě i mělké úžlabí, právě zde členící svah údolí a ve zvýšené míře zaplňované sídelními vrstvami.

3. Horní náměstí (nám. Míru), náměstí 28. října, ulice Květnická. Cenné poznatky k počátkům města i pravěkému osídlení městského jádra přineslo sledování asi 300 m dlouhého úseku rýhy pro telefonní kabel, hloubené od budovy pošty na Horním náměstí do severněji položené nové zástavby pod úbočím Květnice a dokumentované ve dnech 8. a 12. července roku 1993. Rýha, cca 0,7 - 0,8 m široká a až 1,2 m hluboká byla od jihozápadního průčelí pošty vedena severozápadním směrem napříč náměstím před frontu domů č. p. 113 - 116, poté v severovýchodním směru přešla ulici Dvořáčkovu a podél svažité severozápadní strany náměstí 28. října pokračovala dále do ulice Květnické (na St. mapě 1 : 5 000 - odvozené, listu Tišnov 3-1 z r. 1989 je sledovaná trasa rýhy dána pětici bodů, od Z a J okrajové sekční čáry vzdálených 72:351, 66:355, 78:369, 85:388 a 79:393 mm, cca 273,5 - 286 m n. m.).

V počátečním úseku asi 8 m před jihozápadním průčelím pošty a v distanci 0,8 - 1,0 m před č. p. 115 na Horním náměstí rýha bezprostředně pod dlažbou protínala černě zbarvenou kulturní vrstvu zřejmě již pravěkého původu, dosahující nad sprašovým podložím proměnlivé úrovně 10 - 50 cm od povrchu, před budovou pošty bylo možné zaznamenat úsek až 110 cm zahloubený, snad fragment plynatého objektu. Již dřívějšími nálezy indikovanému pravěkému osídlení tohoto svažitého prostoru pod jihovýchodním úpatím Květnice náleželo celkem 11 kusů v obou místech získané keramiky, patřící jednak zřejmě neolitické moravské malované keramice, jednak mladší a pozdní době bronzové, popř. halštatskému období (vedle tuhovaných výdutí i zlomek silně přepáleného, svisle žlábkovaného osudí). Zvláště před č. p. 115 se ve vrstvě vyskytla i četná vrcholně středověká keramika. Před dalšími domy na Horním náměstí, č. p. 113 a 114, již tato výrazná homogenní vrstva nad podložím prořata nebyla, rýha zde porušila v horizontu 8 - 28 cm hluboko mladší souvrství s novověkou hrnčinou, v úrovni 28 - 85 cm od dnešního povrchu pak sérii zčásti zřejmě požárových vrstev, obsahujících velmi početnou vrcholně středověkou keramiku, hojnou železnou strusku (sebráno 12 kusů), vypálené zlomky mazanice, drobné železné předměty a zlomky zvířecích kostí. Nálezy nepřinesl výkop před č. p. 116, kde rýha sledovala starší kabelové vedení, rovněž v úseku severně od č. p. 113 již trasa telefonního kabelu odkryla jen hlinité nadložní vrstvy s nepříliš bohatými středověkými artefakty.

V bohatém nálezovém souboru středověké keramiky z celého sledovaného úseku rýhy (celkem 232 zlomků, z toho 45 okrajových a 78 ze zdobených výdutí) zcela převažuje charakteristická tuhová keramika 1. i 2. poloviny 13. století, z doby počátků města (hrnky, hrnce, zásobnice; radélkový dekor, značky na dnech). Poměrně častá byla i netuhová hrnčina 2. poloviny 13. a počátku 14. věku s bělavým či hnědým střepem, ostřená slídou a již tvarově rozmanitější (hrnky, hrnce, zvoncovité poklice, džbány, ucho malého hrnku či ploché poklice; okraje šikmo vyhnuté, seříznuté a podsekuté či vytažené vzhůru). Méně bylo nálezů z rozvinutého 14. století, ve svrchních vrstvách se objevovalo keramické zboží i 15. a 16. století (loštický pohár, mísa, komorové kachle aj.). S vyjímkou plochy severně od č. p. 113, kde rýha prořala interiéry nedávno strženého domu, nebyly nikde porušeny objekty středověké zástavby. Odpadový charakter souvrství 13. století svědčil spíše o jejich postupném vzniku na

volné ploše zřejmě již tehdy vysazeného náměstí, v těsné blízkosti čel jednotlivých parcel i s některými řemeslnými provozy (existenci dílny zpracovávající někde v okolí železo dosvědčuje vysoká četnost železných strusek před č. p. 113). Erozní činnost a mladší úpravy na svažité ploše Horního náměstí zapříčinily také poměrně mělké uložení středověkých a pravěkých vrstev pod povrchem.

4. Děkanský kostel sv. Václava. Dne 20. května 1993 byla zdokumentována statická sonda, vyhloubená při středu vnější stěny prvního jižního pole pětibokého závěru kostelního presbyteria (St. mapa 1 : 5 000 - odvozená, list Tišnov 3-1 z r. 1989: bod 87 mm od Z a 330 mm od J okrajové sekční čáry, cca 274,8 m n. m.). V půdoryse mírně lichoběžníkovitý výkop (170 x 160 x 150 x 130 cm, hloubka až 185 cm) zde v délce 170 cm odkryl základové zdivo presbyteria, od nadzemního, 85 cm vysokého soklu již dále nerozšířené a zakončené základovou spárou v hloubce 145 - 150 cm od dnešního povrchu. Základové zdivo bylo vrstveno z lomového, horizontálně na maltu kladeného kamene značných rozměrů (40 - 50 x 15 - 20 cm), převážně z místních krystalických hornin, objevovaly se i menší zlomky drásovských permských pískovců. Do hloubky 15 až 17 cm byly místy zachovány snad i vícevrstevné původní nadzemní omítky stavby, do úrovně 50 cm hluboko bylo zdivo ještě pečlivěji lícováno, poté již počínal vlastní, v době stavby do vyhloubené rýhy kladený základ s již zběžněji upravovaným lícem a s vyhřezávající a vyteklou maltou. Základová spára nebyla nijak zvlášť upravena, pod ní byla zaznamenána pouze 2 - 3 cm silná splachová vrstva, naplavená v době mezi hloubením rýhy a kladením základového zdiva přímo na sprašové podloží. Na žádné ze stěn sondy se nezachoval původní sled vrstev z doby vzniku dnešního kostela, profily byly v celé výšce tvořeny sypkou hnědošedou hlinitou vrstvou, vytvořenou v průběhu několika staletí trvajících pohřbívání na kostelním hřbitově neustálým překopáváním terénu a promísenou tak zlomky lidských kostí, kameny, fragmenty cihel, tašek, prežců, většinou novověké keramiky a skla.

Z jednodílné nadložní vrstvy bylo vybráno celkem 7 keramických zlomků, až na část tuhové zásobnice snad ze 13. století jinak novověkého stáří od 16. století výše, dále dva železné hřeby z rakví a jeden fragment okenního skleněného terče. Určitý význam pro dataci stavby samotné má pouze další zlomek keramické výdutě, získaný přímo ze dna základové rýhy, zpod první vrstvy základových kamenů, zařaditelný rámcově do 15. století. Do 2. poloviny 15. věku totiž souhlasně kladou dnes dochovaný presbytář a přilehlý díl lodi na stavbě zachované architektonické detaily, celkový její charakter i písemné prameny (Oharek 1923, 122; Moravský zemský archiv Brno, fond E 10, sign. F 1, F 2). Zřejmě právě tehdy byl starší kostel s počátky již v 1. polovině 13. století nahrazen (či zčásti využit) rozlehlou, architektonicky nenáročnou novostavbou s pětibocím uzavřeným presbytářem a podélnou plochostropou lodí, k jejímu západnímu štítovému průčelí byla do 40. let 16. století přistavěna masivní zvonice, zčásti ještě rovněž s pozdněgotickým tvaroslovím a již renesanční zděnou helmicí.

Jiří Doležel, AÚ AV ČR Brno

Literatura:

Oharek, V., 1923: Vlastivěda moravská. II. Místopis. Tišnovský okres. Brno.

Resumé:

Historischer Stadtkern. Neolith (mährische bemalte Keramik), jüngere und späte Bronzezeit oder Hallstattzeit (BD-HB₃), jüngere Burgwallzeit (?), Mittelalter, Neuzeit. Rettungsuntersuchungen und Dokumentierungsaktion des Kreismuseums Brno-venkov in Předklášteří.

In den Saisons 1993 und 1994 wurden im historischen Stadtkern vor allem Ausgrabungsarbeiten bei der komplexen Rekonstruktion der Fahrwege des unteren (Komenského) Platzes und der Straße Brněnská, respektive beim Legen des Telefonkabels auf dem oberen Platz (Mír-Platz, 28. října - Platz) dokumentiert. Die Erkenntnisse aus diesen Untersuchungen ergänzte das Verfolgen der weiteren kleineren Bauaktionen (Erniedrigung der Böden im Souterrain des Hauses Nr. 6 in der Brněnská - Straße und zugehörige Kanalisationanschlüsse; statistische Sicherung des Presbyteriums der St. Wenzels Dekankirche). Die Untersuchungen erwiesen vor allem beträchtliche Stabilität der Dispositionsordnung des Stadtorganismus schon seit seiner Urphase in der 1. Hälfte des 13. Jahrhunderts. Absenz beliebiger Wohn- oder Betriebsobjekte in der Trasse der Brněnská-Straße und auf der Fläche der beiden Plätze bezeugte nur minimale Änderungen in der Grundparzellierung. Das archäologische Material belegte die Besiedlung des Abhanges des oberen und unteren Platzes (260-274 m ü.M.) schon in Urzeit (neolithischer Lengyel-Komplex, Zeitabschnitt BD-III). Aus dem Raum des unteren Platzes - dem vorausgesetzten Keimelement des Stadtorganismus - wurden zum erstmalig Merkmale der slawischen Besiedlung des 10. - 12. Jahrhunderts, der Vorlokationphase, gewonnen. Relativ zahlreiche Funde aus den Firstschichten sowohl auf den beiden Plätzen als auch im anknüpfenden 300m langen Abschnitt der Brněnská-Straße, die in der wichtigen Kommunikationsrichtung entstand, auch erwiesen die Besiedlung der anliegenden Grundstücke kontinuierlich seit der 1. Hälfte des 13. Jahrhunderts. Neben der Keramik konnte man auch Spuren der Tätigkeit weiterer spezialisierten Produktionsbetriebe (Eisenschlacken, steinerne Gießform) bemerken. Am Ort, wo die Brněnská-Straße durch die Talflur des Flusses Svratka (252 m ü. M.) läuft, wurden auch zeitgemäße Oberflächenbearbeitungen der Kommunikationstrasse mit Holzkonstruktionen gebunden, die in den wäßrigen Schichten teils erhalten bleiben. Diese Erkenntnisse über das mittelalterliche untertänige Städtchen des Klosters "Porta coeli" ergänzte die archäologische Beglaubigung der Datierung des heute stehenden Presbyteriums der St. Wenzels Stadtkirche in Zustimmung mit den schriftlichen Quellen in der 2. Hälfte des 15. Jahrhunderts (Funde aus Grundrille).

TOVAČOV (okr. Přerov)

Ulice kpt. Jaroše, Široká, Cimburkova. Neolit, eneolit, doba bronzová, pozdní středověk, novověk. Záchranný výzkum.

Záchranný výzkum probíhal od května do října dle postupu prací při plynofikaci obce. Nejbohatší nálezy pocházejí z ulic kpt. Jaroše a Široké. Ulice kpt. Jaroše je orientována zhruba východ západ. Severně od ní na jejím západním konci se nachází Hradecký rybník. Jak vyplynulo z nálezů, jedná se o polohu osídlenou již od pravěku. Před domem č.p. 67 byla z výkopku posbírána keramika náležející především do konce středověku. Jedná se jmenovitě o zlomek rezného komorového kachle, zvoncovitou poklici, okraj hrnce s uchem ze žluté keramické hmoty, ostřené jemným pískem a s malým množstvím slídy. Na výdutí byl zdoben mnohonásobnou šroubovicí. Drobnější zlomky červeně, zeleně nebo červenožlutě glazované keramiky náleží do mladšího období. Hojně zastoupen byl i pravěk, a to jednak jedním zlomkem lineární keramiky s notovými značkami a další keramikou patřící do neolitu a kultury moravské malované. Před domem č.p. 311 jsme zachytili 180 cm hlubokou jámu, která zasahovala do pravěké vrstvy. V ní se našlo několik střepů na povrchu zdrsňených slámováním a uvnitř leštěných, jež pocházejí z eneolitu a ze starší doby bronzové, stejně jako tenký okraj nahoru vytaženého hrnku. V mladším zásypu jsme našli černošedý hrubý římsovitý okraj, zdobený dvojnásobnou horizontální rýhou, patřící do 13. stol. Před domem č.p.302 se nám podařilo zachytit profil jdoucí až na podloží. Bohužel byl chudý na nálezy. V horní části se objevil zlomek ornamentálně zdobeného zeleně glazovaného komorového kachle. Naproti rybníku, před domem č.p. 560 se nám podařilo zdokumentovat zbytky sídlištního objektu v délce výkopu 330 cm. Jeho součástí byla kulová jamka o průměru 31 cm.

Podle keramických nálezů, především okraje nízké misky, jej datujeme do doby kultury s Moravskou malovanou keramikou (za určení děkují dr. P. Košťáříkovi). Sběr na ulici Široké poskytl různorodý materiál od věteřovského střepu až po novověkou keramiku, zastoupenou nožkou a držákem z trojnožky, střepy z hnědě glazovaných talířů. Výkop na ulici Cimburkova odkryl pozůstatky řemeslné činnosti z předhradí dnešního zámku. Bylo nalezeno

velké množství kovářské strusky. Kvůli nebezpečí požáru byla řemesla pracující s ohněm vytěsněna do nejbližšího okolí. Tak kovářská dílna našla své umístění za příkopem, blízko hlavního vstupu. Protože jsme našli jen jediný střep, a to ve výkopku, můžeme se jen domnívat, že zmíněná řemeslná činnost probíhala v době jeho používání. Pak bychom ji přiřkli do 16. stol., období největšího rozkvětu renesančního zámku.

Tomáš Drobný, PÚ Olomouc

Resumé:

Tovačov (Bez. Přerov). Kpt. Jaroše, Široká und Cimburkova Strasse. Neolithikum, Äneolithikum, Bronzezeit, Spätmittelalter, Neuzeit. Rettungsgrabung.

UHERSKÝ BROD (okr. Uherské Hradiště)

Dominikánský klášter. Středověk, novověk (13.-17. stol.). Zjišťovací výzkum.

V srpnu a v září 1994 byl proveden sondážní archeologický průzkum severně od baziliky Nanebevzetí P.Marie v Uherském Brodě. Podařilo se zde prokázat několik fází vývoje samotné lokality. Nejstarší horizont představují pozůstatky středověkého hřbitova, který má svůj původ patrně již v počátcích existence dominikánského kláštera, tedy po polovině 13.století (nález hrobu s kruhovými železnými přezkami). Konec pohřbívání na lokalitě lze podle stratigrafického pozorování klást do doby první čtvrtiny 15.století a souvisel zřejmě s obsazením Uherského Brodu sirotčím vojskem ve třicátých letech 15.století.

Na konci 15.století byl v těchto místech (archeologická sondáž) zbudován klášterní ambit, výzkumem bylo zachyceno jeho západní křídlo. Třetí a konečnou fázi představuje výstavba větší budovy (průzkumem byla zachycena pouze její východní obvodová zeď), kterou lze snad označit za novou budovu klášterního konventu a jejíž výstavba ukončila existenci původního klášterního ambitu. Tato stavba byla vystavěna snad někdy v průběhu 16. století (?) a zanikla při velkolepé přestavbě celého areálu dominikánského kláštera za Kouniců ve druhé polovině 17.století (není vyloučeno, že její zánik lze klást do souvislosti s dobytím Uherského Brodu kuruckým vojskem v roce 1683).

Jiří Kohoutek, ÚAPP Brno

Resumé:

Uherský Brod (Bez. Uherské Hradiště). Dominikanerkloster. Mittellalter, Neuzeit (13. - 17. Jh.). Sondierung.

UHERSKÝ BROD (okr.Uh.Hradiště)

Kostel M. Jana Husa. Sídliště. Středověk-novověk (14.-15.stol.). Záchranný výzkum.

Kostel M.Jana Husa (dříve Sv. Jana Křtitele) byl považován za nejstarší sakrální stavbu na území města. Vzhledem ke stoupající vlhkosti zdiva došlo u kostela k provedení zabezpečovacích prací , přičemž byla okolo celého obvodu kostelní stavby vykopána rýha, dosahující místy až na základovou spáru stavby (hloubka 1,8 m).

Ukázalo se, že původní základové zdivo ne vždy respektovalo nynější stojící stavbu, původní půdorys byl delší osou přímo ve směru východ - západ. Z jižní i severní strany kostelní lodi byly zachyceny reliktly dalších základových zdí, které umožňují předpokládat

větší rozsah původní stavby (např.ještě jedna boční loď ze severní strany). Vzhledem k naprostému minimu archeologických nálezů se nepodařilo datovat vznik kostela, pouze na základě předběžné historicko-stavební analýzy lze předpokládat vznik kostela M.Jana Husa někdy ve 14.století.

Jiří Kohoutek, ÚAPP Brno

Resumé:

Uherský Brod (Bez. Uherské Hradiště). Jan Hus Kirche. Siedlung. Mittelalter, Neuzeit (14.-15. Jh). Rettungsgrabung.

UHERSKÝ BROD (okr. Uherské Hradiště)

Mariánské náměstí 13. Středověk, novověk. Záchranný výzkum.

Na základě Smlouvy o dílo provedl v srpnu 1993 ÚAPP Brno záchranný archeologický výzkum na stavbě Domova sester NPPM v Uherském Brodě na Mariánském náměstí 13. Po dobu jednoho týdne byly sledovány zemní práce, v jejichž průběhu stavbaři snížili původní terén na ploše zhruba 20 x 13 m o téměř 4 m. Při snižování nebyly uvnitř plochy zjištěny žádné zahloubené objekty kromě jednoho, zachyceného v profilu. Autor ve spolupráci s M. Peškou postupně zdokumentovali, zaměřili a ověřovali profily o celkové délce 21,5 m.

Výzkum přinesl následující zjištění. Podloží zde tvořila mocná vrstva jílu terciárního stáří, překrytá místy poměrně tenkou, zřejmě již kvartérní jílovitohlinitou vrstvou. Na podloží nasedaly buď jednotlivé vrstvy, nebo nepříliš mocná souvrství ze 13. a 14. stol. Do průběhu 14. stol. lze datovat i nevýrazný požárový horizont, tvořený silně propálenou vrstvou. Následující mocné souvrství již dokumentovalo poměrně rozsáhlou stavební činnost a terénní úpravy v novověku. Zde se podařilo rozlišit dva časové horizonty. První spadl do 17. stol. a druhý do 18. až 19. stol. Nejspíše na přelomu těchto horizontů plnil funkci prakticky jediný zjištěný zahloubený objekt (odpadní jímka). Do 18. a případně 19. stol. lze datovat pozůstatky základového zdiva, dokumentující různé stavební fáze a přístavby kláštera. Nejmladší stavbou byla převážně cihlová zaklenutá chodba či sklípek, v jejímž zdivu byly zakomponovány druhotně použité kamenné architektonické články z období gotiky a renesance.

Petr Vitula, ÚAPP Brno

Resumé:

Uherský Brod (Bez. Uherské Hradiště). Mariánské Platz 13. Mittelalter, Neuzeit. Rettungsgrabung.

UHERSKÝ BROD (okr. Uherské Hradiště)

Komenského ulice. Sídliště. Středověk (13.-14. stol.). Záchranný výzkum.

Při výstavbě nové cukrárny na Komenského ulici (parc.č.140/2) byl zachycen zahloubený objekt o šířce kolem 2 m (délka nezjištěna, hloubka kolem 1,2 m), obsahující zlomky keramiky z přelomu 13. a 14.století. Interpretace objektu je nejasná (zemnice ?), ale lze předpokládat, že jej lze přiřadit k sídlištní aktivitě z doby po založení města Přemyslem Otakarem II.

Jiří Kohoutek, ÚAPP Brno

Resumé:

Uherský Brod (Bez. Uherské Hradiště). Komenského Strasse. Siedlung. Mittelalter (13.-14. Jh.). Rettungsgrabung.

UHERSKÉ HRADIŠTĚ (okr. Uherské Hradiště)

Velehradská ul., p.č. 206, 128, 193. Sídlištní souvrství, fortifikace. Raný středověk (9.-10. st.), vrcholný středověk (13.-14. st.). Záchraný výzkum.

Při stavbě hotelu Inpost situovaného na nároží vymezené ulicemi Františkánská, Krátká a Velehradská (p.č. 206, 128, 193) byl proveden záchraný výzkum, při němž byl zachycen jednak průběh městské kamenné hradby, jednak mohutné souvrství, zkoumané plošně především v návaznosti na vnitřní líc hradby. Hradba dosahovala ve výkopu výšky až 5 m a podle posudku J. Dvořáka byla zbudována z glaukonitických pískovců, získávaných v jihovýchodním okolí města.

Po odstranění recentních navážek pokrývala plochu výzkumu kompaktní černá hlinitá vrstva, na níž byla založena městská hradba. Totožná vrstva byla zjištěna i ve všech sondách položených vně hradby. Do ní byl kromě mladších výkopů zahlouben i základový žlab pravoúhlé stavby zaniklé požárem ve druhé polovině třináctého století.

Následné souvrství o mocnosti až 140 cm bylo členěné několika zřejmě povodňovými horizonty a uzavřené K123 obsahujícím pouze nahodile drobné skvrnky uhlíků a představujícím nejnižší "zkulturněnou" vrstvu. V tomto souvrství se projevovala sídlištní aktivita z období 9. a počátku 10. st. n.l. reprezentována propálenými dny ohnišť, kúlovými jamkami a žlaby zjištěnými ve dvou horizontech.

Relativně malý počet artefaktů (na rozdíl od zvířecích kostí) nalezený ve velkomoravském souvrství je patrně daný tím, že prostor staveniště zachytil zřejmě periferii velkomoravského osídlení při okraji bývalého ostrova Sv. Jiří, postihovaného častými záplavami. Významný je však nález bronzového (?) křížku, hlásícího se svým výzdobným stylem jednoznačně do tohoto období s vyobrazením Krista na aversu i reversu.

Martin Geisler, ÚAPP Brno

Resumé:

Uherské Hradiště (Bez. Uherské Hradiště). Velehradská Strasse, Nr. 206, 128, 193. Siedlung, Befestigung. Frühmittelalter (9.-10. Jh.), Hochmittelalter (13.-14. Jh.). Rettungsgrabung.

UHERSKÉ HRADIŠTĚ (okr. Uherské Hradiště)

Prostřední ul. Sídlištní vrstvy. Vrcholný středověk. Sondáž.

Při hloubení jam pro betonové piloty, na nichž byla založena dvorní přístavba Staré radnice, byla zjištěna následující stratigrafie. Od současného povrchu v úrovni nivelety 178,5 m n.m. do hloubky cca -0,6 m zasahovala vrstva tvořená stavební sutí, úlomky cihel, kamene a místy žlutošedého jílu. Po ní následovala do hloubky cca -3,0 m tmavě hnědá hlinitá se značnou příměsí organických látek, především dřeva, kůže a zvířecích kostí. Mezi zlomky dřeva se vyskytovaly jak neopracované kusy, tak zlomky opracované i zlomky výrobků, jako např. loubky a dna dřevěných misek. Rovněž mezi nalezenými koženými zlomky se vyskytovaly jak odřezky, tak části výrobků. Poměrně sporadicky se vyskytoval i keramický

materiál. Od spodní úrovně této vrstvy narážel drapák místy na zbytky dřevěné středověké pilotáže. V hloubce -3,0 až -6,0 m bylo složení výplně obdobné, podíl organických příměsí se však zdál menší a naopak se v ní objevoval šedá, písčitojilovitá složka. I v této vrstvě se sporadicky vyskytoval keramický materiál. Přibližně v hloubce 173 až 172 m n.m. se objevovaly šterkovité vrstvy a nastupovala hladina spodní vody. Veškerý keramický materiál lze datovat až do období po založení města.

Ve výkopu pro kanalizaci vedenou vstupní místností prodejny 1 (po pravé straně průjezdu Staré radnice) byl zdokumentován profil s výraznou požárovou vrstvou datovanou keramickými nálezy do 14. století.

Martin Geisler, ÚAPP Brno

Resumé:

Uherské Hradiště (Bez. Uherské Hradiště). Prostřední Strasse. Siedlung. Hochmittelalter. Sondierung.

UHERSKÉ HRADIŠTĚ (okr. Uherské Hradiště)

Kollárova ul., parc.č. 163/1. Sídliště. Středověk, novověk. Zjišťovací, záchranný výzkum.

Před plánovanou výstavbou "Domu penzion" vně linie barokního opevnění v jižní části města byla provedena zjišťovací sondáž, která prokázala pouze sled povodňových vrstev nad časně středověkou úrovní říčního břehu vedlejšího ramene Moravy.

Rudolf Procházka, ÚAPP Brno

Resumé:

Uherské Hradiště (Bez. Uherské Hradiště). Kollarova Strasse, Parcelle Nr. 163/1. Siedlung. Mittelalter, Neuzeit. Sondierung, Rettungsgrabung.

UHERSKÉ HRADIŠTĚ (okr. Uherské Hradiště)

Průchova ul. Sídliště. Raný a vrcholný středověk (9., 13.-14. stol.). Záchranný výzkum.

V rámci sledování trasy výkopu vodovodu se podařilo drobnou sondou zachytit celý profil výkopu, na jehož bázi se nacházely vrstvy rámcově středohradištního stáří, následované vrcholně středověkými uloženinami z doby po založení města. Vrcholně středověké souvrství bylo dokumentováno i v dalším výsekovém profilu.

Rudolf Procházka, ÚAPP Brno

Resumé:

Uherské Hradiště (Bez. Uherské Hradiště). Průchova Strasse. Siedlung. Früh- und Hochmittelalter (9., 13.-14. Jh.). Rettungsgrabung.

UHERSKÉ HRADIŠTĚ (okr. Uherské Hradiště)

Růžová - Hradební ulice. Raný a vrcholný středověk, novověk (9., 13. - 17.stol.). Záchranný výzkum.

V květnu až červnu 1993 byl proveden záchranný výzkum na staveništi telekomunikační budovy SPT Telecom. Vzhledem k souběhu terénních prací a stavby byla z plochy necelých 700 m² dotčena v různém rozsahu sice necelá polovina, v úplnosti však bylo

možné odkrýt sotva šestinu především v S a SZ části plochy. Lokalita překvapila i na místní poměry mimořádnou mocností antropogenních uloženin (až cca 5m).

První osídlení na bázi podložních jílu č.423 reprezentovaly nepravidelné, těžko rozlišitelné jámy, jejichž zásyp tvořily rovněž takřka sterilní jílové splachy, pouze místy se slabou příměsí humusu a uhlíků a jen ojedinělými nálezy především zvířecích kostí. Brzy, patrně na přelomu 8. /9. stol., však lze pozorovat snahu o soustavné osídlení lokality. Slované se zde usazovali přímo na jílovitý povrch, který ještě nepokrýval půdní sediment. Střídání jílovitých hlín s výraznější příměsí uhlíků a humusu, které souvisí s pobytem člověka, s přeplavenými, světlými jílovitými hlínami prozrazuje vodní (splachovou, náplavovou) činnost kolísavého rázu. Objevují se též četné jámové objekty, kulevé jámy a ohniště. Toto nejstarší středohradištní souvrství dosahuje mocnosti až 0,6 m.

Závěr velkomoravského osídlení představuje až 0,5 m mocná vrstva č. 193, sytě černého zbarvení. Šlo evidentně o výraznou kulturní vrstvu, mj. i působením mikroorganismů v období hiátu (10. - 1.pol. 13. stol.) změněná na černozemní půdní typ. Sídlištní objekty v ní byly obtížně rozpoznatelné, nepochybně však o nich svědčí místa s koncentrací sídlištního odpadu. Tento horizont, jehož utváření zaujímá nepochybně podstatnou část velkomoravské epochy osídlení této části ostrova, pokrývá celou plochu výzkumu a mírně stoupá od J k S, tj. od okraje ostrova směrem k jeho středu v souladu s reliéfem podloží. Byl do něj mělce (cca 0,5 m) zahlouben také jediný zjištěný kostrový hrob v čt. 13, bez milodarů. Pozoruhodný objekt, patrně zahloubený rovněž až do vr. 193, představoval příkop č. 532. Dosahoval šířky cca 8 m a hloubky až 2,5 m a ve směru SZ - JVV procházel stavenišťem, aniž by bylo zachyceno jeho ukončení. Do popsané černozemní vrstvy č. 193 byla také zapuštěna zděná stavba složitějšího půdorysu. Nejdříve byla v severozápadní části plochy (čt. 5) zachycena zeď 902 orientovaná SZ - JVV, spjatá na SZ okraji s kolmo navazujícím úsekem směřujícím pod objekt sousední pošty, který byl bohužel přerušen stavebním výkopem. Případné rovnoběžné rameno napojené na opačný konec zdi 902 lze vzhledem k porušení předpokládat jen hypoteticky. Překvapivě však byl odkryt další úsek 908 navazující na JV okraj zdi 902 opět kolmo, avšak ve směru SVV - JZZ. I to bylo ukončeno nárožím, silně porušeným odpadní jámkou z 13. stol. Odtud bylo sledovatelné zdivo 908a, respektive základový žlábek, opět ve směru shodném se zdí 902. Zdá se, že zeď nebyla v tomto úseku dokončena, i když právě zde několik velkých zásahů z 13. stol. nevylučuje její likvidaci. Zdivo 902 je relativně nejzachovalejší, obsahuje již jednu nadzemní vrstvu kamenů spojených kvalitní maltou, zatímco základ je tvořen kameny na hlínu. Z ostatních úseků se dochovaly jen tyto základové partie, v různé míře narušené vytrháním. Síla zdi č. 902 činí při max. výšce 0,8 - 1,2 m od základové spáry, v případě zdi 908 dosahuje šířky 1,2 m a výšky až 0,5 m. Na vnitřní straně SZ úseku, v S nároží byl odkryt předzáklad o šířce 0,2m, chybí však doklady příslušné podlahy. jednou z možností interpretace je (nedokončená?) sakrální stavba na půdorysu kříže. Petrografický průzkum provedený RNDr. J. Dvořákem prokázal příbuznost zdiva s velkomoravskými doklady ve Starém Městě. Vzhledem ke skutečnosti, že v době založení města v polovině 13. stol. již bylo zdivo prokazatelně likvidováno a na lokalitě chybí doklady osídlení z 2. pol. 10. - 1. pol. 13. stol., lze uvažovat o době výstavby v závěrečné fázi Velkomoravské říše, tedy na přelomu 9/10. stol. Tuto hypotézu podporují i nálezy výlučně velkomoravské keramiky z hlinitého pojiva základů. Překvapivým objevem byly nálezy kamenů s nalepenou maltou v základovém zdivu 908, které musejí pocházet z nějaké starší stavby, již nepochybně velkomoravské. Vztah neznámé stavby k příkopu č. 532 zůstává nejasný, až stratigrafická současnost je nanejvýš pravděpodobná.

Na základě závěrů odborné komise z 22.6. 1993 a jednání se zástupci investora bylo rozhodnuto o zachování většiny zdiva 902 a kontrolního bloku terénu.

Počínaje 2.pol. 13. stol. se zde nacházely dvorky středověkých městských parcel se zástavbou spíše hospodářského charakteru, s četnými doklady chovu drobných domácích zvířat.

Stratigraficky nejstarší aktivitu představuje rozebírání zdiva 902 a 908, na jehož zbytcích se vytvořila mohutná maltová kra. Souběžně byl v Z části zkoumaného areálu vyhlouben rozsáhlý hliník č. 557. Do velkomoravské vrstvy č. 193 byly zahlobeny i další menší jámy. Zeď 908 porušila jáma č. 563 v čt.14, jakož i jediná odpadní jímka č. 584. Jde zatím o nejstarší objekt toho druhu ve městě, kde se fekální jímky čteněji hloubily až od pozdního 15. stol. Příchod nových osadníků znamenal také zánik velkomoravského příkopu. Byl zasypan členitým souvrstvím, které bylo velmi chudé na nálezy.

Rozmach města ve 2. pol. 13. stol. se projevil vznikem mohutného organického souvrství o mocnosti až kolem 2 m s vysokou koncentrací dřevěných makrozbytků i semen různých rostlin charakteru zrašelinovatělého hnoje. Toto souvrství s obtížně rozlišitelnými dílčími horizonty pokrývalo v podstatě celou plochu staveniště. Narůstající hnojovité souvrství bylo průběžně zpevňováno deskami, někdy též pískovcovým štětem. Obsahovalo pozůstatky různých dřevěných staveb a konstrukcí hospodářské funkce, z nichž se nejlépe zachovaly stovky kúlů. Nejrozsáhlejší stavební pozůstatek představuje dřevěná podlaha č. 167, která sestávala z kuláčů nakladených na dvojici rovnoběžných břevna s orientací Z - V. Kuláče byly s podkladovými dřevy spojeny dřevěnými čepy. Celkové rozměry konstrukce činily 4,4 x 4,6 m. Stěny se nezachovaly, s konstrukcí by mohla souviset dvojice kúlů přerušujících břevna a utěsněných četnými zlomky kovářských krust a strusek. Podlaha překrývala fragmenty dalších dřev a zejména zřícený košatinový plot č. 298. Zvláštní pozornost si zaslouží četné ploty, budované vždy touže konstrukcí - jako košatinový výplet na osnově svislých kúlů. Zajímavou skupinu představují ploty č. 172, 178, 223, 458. Všechny leží na výplni příkopu 532 a jsou orientovány rovnoběžně ve směru SZZ-JVV. Bohužel nebylo možné tato ohrazení sledovat v potřebné délce JV směrem. Je pravděpodobné, že některé ploty představují vymezení parcelních hranic.

Tvorba dřevitého souvrství končila někdy v průběhu 14. stol. Na SV okraji plochy dosahovalo bezmála k dnešní úrovni. Na JZ jeho povrch klesal a byl překryt novověkými navážkami. Na rozhraní čt.8, 9 byla zčásti již do raně novověkých úprav, zčásti ještě do středověkých vrstev zapuštěna obdélná jímka s nálezy keramiky a skla z 1.pol. 17. stol. Jen o něco starší bylo torzo oválné hrnčířské pece (1,8 x 1 m), Poskytla zejména bohaté nálezy kamnářské keramiky z doby kolem r. 1600.

Jiří Kohoutek - Rudolf Procházka, ÚAPP Brno

Resumé:

Uherské Hradiště (Katastralgebiet Uherské Hradiště), Gassen Růžová - Hradební. Rettungsgrabung des IAD Brno. Früh- und Hochmittelalter, Neuzeit (9., 13.-17. Jhdt.).

Von Mai bis Juni 1993 fand eine Rettungsgrabung am Bauplatz des Telekommunikationsgebäudes der Aktiengesellschaft SPT Telecom statt. Beim Gleichlauf der Grabungs- und Bauarbeiten konnte von den beinahe 700 m² des Baugrundes nicht einmal die Hälfte untersucht werden, und wenn dies überhaupt geschah, dann bloß in Form vereinzelter Rettungseingriffe. Eine Flächenabdeckung war kaum auf einem Sechstel des Bauplatzes möglich, vor allem in seinem nördlichen und nordwestlichen Teil.

Die älteste, annähernd in die Zeit vom 8./9. bis zum 9./10. Jhdt. fallende Besiedlung repräsentierten - neben einer Siedlungsschichten- Abfolge - zahlreiche Gruben und Feuerstätten, sowie ein fundloses Skelettgrab. Die Endphase dieses Zeitabschnitts stellte die tiefschwarze humose Schicht Nr. 193 dar, die eine Menge

Siedlungsabfall brachte. In diese Schicht war ehestens an der Neige der großmährischen Epoche ein Bau aus Mauerwerk eingelassen worden - vielleicht der Torso eines Sakralbaues kreuzförmigen Grundrisses.

Nach dem im 10. Jhdt. beginnenden und bis in die Mitte des 13. Jhdts. dauernden Siedlungshiatu folgte die Lokation der Stadt. Auf ihre Frühzeit deutet die mächtige Schichtenabfolge mit starkem Anteil organischer Stoffe - namentlich Mist- hin. Auch Überreste aus Holz erbauter Wirtschaftsobjekte und Flechtwerkzäune gehörten dazu.

Die Bildung dieser Schichtenabfolge endete irgendwann im Verlauf des 14. Jhdts. Zur Erkenntnis der folgenden neuzeitlichen Aktivitäten trug die Ausgrabung eines Töpferofens aus der Wende des 16./17. Jhdts. und der Fund einer etwas späteren gemauerten Kloake bei.

UHERSKÉ HRADIŠŤĚ (okr. Uherské Hradiště)

Jezuitský klášter. Středověk, novověk. Záchranný výzkum.

V historickém jádru města Uherského Hradiště, v budově bývalého kláštera Jezuitů byl koncem roku 1993 proveden záchranný archeologický výzkum. Akci zabezpečili pracovníci ÚAPP Brno na základě hospodářské smlouvy, uzavřené s investorem (fa. T.I.C. s.r.o.).

Terénní práce se uskutečnily v nepodsklepené místnosti ve vnitřním areálu kláštera. Po odstranění horních vrstev navážek a sutí se objevily zbytky podlah a kanalizace z 2. pol. 17. stol. Další novo- a středověké vrstvy tvořily mohutné navážky pocházející z doby stavby budovy koleje (započata r. 1654) včetně vrstvy malty a úlomků stavebního materiálu.

Pod nimi se nacházely uloženiny z doby raného osídlení města od 2. pol. 13. do konce 15. stol. Zachytily se zbytky dřevěných kůlů, několik celých nádob a fragmenty skleněného poháru s nálepy.

Archeologicky byly též zhodnoceny profily dvou výtahových šachet ve sklepních prostorech, které vykazují v podstatě stejné zvrstvení.

Na zkoumané ploše byly získány doklady o osídlení města od pol. 13. stol. a o jezuitské stavební činnosti po třicetileté válce. Nálezy z doby velkomoravské nebyly zachyceny. Materiál byl předán do sbírek Slovákckého muzea v Uherském Hradišti.

Jana Stuchlíková, ÚAPP Brno

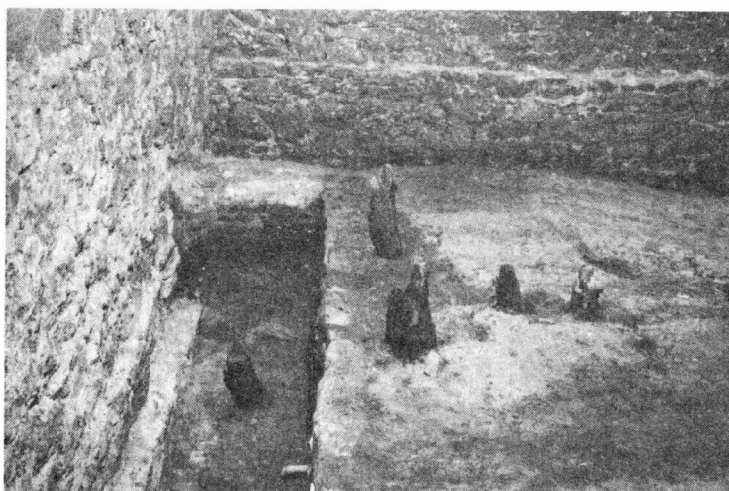
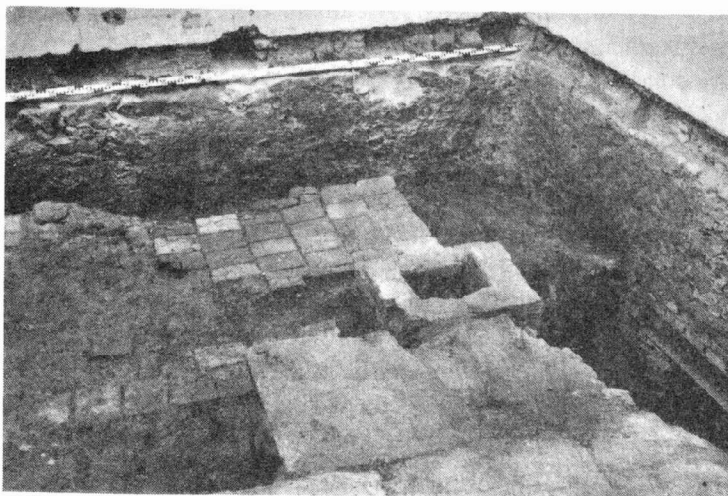
Resumé:

Uherské Hradiště (Bez. Uherské Hradiště). Kloster. Mittelalter, Neuzeit. Rettungsgrabung.

UHERSKÉ HRADIŠŤĚ (okr. Uherské Hradiště)

Havlíčková ul. 16. Středověk, novověk (9. - 16 st.). Záchranný výzkum.

Na základě Smlouvy o dílo provedl ÚAPP Brno v druhé polovině listopadu 1993 předstihový záchranný výzkum na stavbě domu manželů Arnoštových v Uherském Hradišti na Havlíčkově ul. 16. Cílem výzkumu bylo zdokumentovat archeologickou situaci, nacházející se v prostoru budoucí zastavěné plochy v historickém jádru města. Vzhledem k tomu, že na stavbě byla místo podsklepení prováděna pouze základová pilotáž do hloubky více než 8 m od současného povrchu, zvolili pracovníci ÚAPP metodu několika menších oddělených sond, položených v místech nejméně porušených recentními a novověkými zásahy.

Obr. 1.1: Cihlová dlažba a cihlový komín v sektoru C zkoumané plochy, 2: Spodní část kamenného piliře a zbytky okolních zásypových vrstev, 3: Jižní a západní obvodové zdivo a pozůstatky kůlů v sektoru C zkoumané plochy

Po odstranění cca 1 m mocných recentních a novověkých navážek byly v areálu stavby položeny celkem 3 sondy. Sonda I o rozměrech 2,60 x 1,50 x 2,76 m byla situována do středu staveniště, sonda II (2,60 x 1,40 x 3,42 m) odkryla situaci v SV části plochy a sonda III (2,00 x 0,60 x 2,44 m) v SZ části. Hloubka sond se lišila podle toho, jak spodní či podpovrchová voda umožnila jejich maximální snížení.

Pomineme-li odbagrovanou část novověkých navážek, byl nejmladší horizont v sondách datován do pozdního středověku až novověku (2. pol. 15. stol. až konec 16. stol.). Některé z jeho vrstev nesly výrazné stopy požáru a váží se zřejmě k události, doložené i písemnými prameny jako živelná pohroma města. Další horizont, datovaný do období vrcholného středověku (14. stol.) nesl stopy aktivity, související s železářskou výrobou (ve vrstvách bylo značné množství železářské strusky). Pod ním byl horizont, zachycující vývoj od založení města (datováno k roku 1257) do konce 1. pol. 14. stol. Tento časový úsek lze charakterizovat jako vývojovou fázi s převahou ještě dřevěných obytných i hospodářských staveb. Svědčí o tom značné množství dřevěných stavebních prvků a zejména tesařského odpadu. Značná mocnost souvrství a četné povodňové vrstvy jsou dokladem tehdy zřejmě velmi častých záplav a s nimi souvisejícího umělého zvyšování terénu. Další horizont již představuje nejstarší vývoj osídlení ostrova Svatého Jiří, spadající do období velkomoravského v 9. stol. Dokladem tehdejší přítomnosti již kamenné zástavby může být destrukce v jednom ze dvou nejstarších kontextů a bez zajímavosti zde není ani rituálně uložený pohřeb v natažené poloze na zádech, který je na slovanských středohradištních sídlištích zcela běžný.

Petr Vitula, ÚAPP Brno

Resumé:

Uherské Hradiště (Bez. Uherské Hradiště). Havlíčkova Strasse 16. Mittelalter, Neuzeit (9.-16. Jh.). Rettungsgrabung.

URČICE (okr. Prostějov)

Záhumení. Sídlíště, pohřebiště. Neolit (LnK, VK), eneolit (KŠK), doba hradištní. Záchraný výzkum.

V měsíci lednu 1993 zjistil Zdeněk Čižmář při povrchových sběrech v poloze Záhumení severně Určic množství orbou narušených hrobů a to jak kostrových, tak i žárových. S výjimkou jednoho nálezu (hrob č. 1) se jednalo o zbytky dětských skeletů. V měsíci březnu téhož roku byla plocha s největší koncentrací nálezů zaměřena a v měsíci dubnu a květnu prozkoumána záchraným archeologickým výzkumem, během kterého bylo odkryto celkem 41 hrobů (40 kostrových a 1 žárový). Z tohoto počtu patřily 3 (hroby č. 1, 10 a 12) kultuře se šňůrovou keramikou, 1 (žárový) staršímu slovanskému období a zbytek mladohradištnímu pohřebišti z 2. poloviny 11. století. Lokalita je umístěna na táhlém návrší, které vybíhá z předhůří Dražanské vrchoviny a východním směrem zvolna klesá do rovinné Háné. Jižní svah je pak poněkud srážnější a končí na severním okraji obce. Na mapě 1 : 10 000, list 24-24-12 najdeme místo nálezu v okolí bodu určeného souřadnicemi 45 mm od Z sekční čáry a 2 mm od J sekční čáry. Před zahájením výzkumu zaměřené plochy byly prozkoumány dva objekty kultury s vypíchanou keramikou, rýsující se jako tmavé skvrny SV a SZ od ní (obj.č. 1 a 2).

Mladohradištní pohřebiště bylo zachyceno v podobě tří řad kostrových hrobů běžících od J k S ve východní části prozkoumané plochy. Ojedinelé hroby, náhodně objevené mimo skrytou plochu signalizují, že pohřebiště je daleko větší a jeho pokračování lze předpokládat směrem jižním a východním. Obdélníkové hrobové jámy orientované zásadně v

rovnoběžkovém směru se zřetelně rýsovaly u pohřbů dospělých jedinců a jen zřídka u pohřbů dětských. U dětí v kojeneckém věku, které tvořily většinu povrchových nálezů, nebyly vesměs rozpoznány. Vedle bronzových, někdy stříbrem plátovaných záušnic byly nalezeny i 4 stříbrné mince (2 x denár Štěpána I. Uherského (997-1038), 1 x denár Svatopluka (1095-1107) - olomoucká ražba a 1 x denár - společná vláda Bořivoje II. a Vratislava II (krátce po roce 1090) - olomoucká ražba, které pohřebiště datují do druhé poloviny 11. století.

Slovanský žárový hrob (hrob č. 9) byl dislokován na J hraně zaměřené plochy, Z od plochy výzkumu. Keramika, lité bronzové nákončí, žlutý korál ze skleněné pasty a zbytky zdobeného kostěného jehelníčku hrob datují do 8. století.

Hroby kultury se šňůrovou keramikou: Hrob č. 1 - nepravidelná široce oválná jáma byla orientována delší osou ve směru SSV - JJZ a měla rozměry 180 x 140 cm. Ploché rovné dno se nacházelo v hloubce 45 cm a do sprašového podloží zasahovalo pouze 5 cm. Obsah hrobu byl vlivem mělkého uložení silně poškozen orbou. Značně chatrný skelet ženy ve věku 20 - 30 let ležel na levém boku s hlavou k S a obličejem k V. Levá paže neležela v anatomických souvislostech, pravá - natažená - směřovala ke kolenu levé nohy. V jihozápadní části hrobové jámy byly umístěny čtyři nádoby, ze kterých se však zachovala pouze dna a okraj kónické mísy s mírně rozšířeným okrajem, opatřeným na vnější straně kolkovanou výzdobou.

Hrob č. 10 byl zachycen při hloubení sondy v místě nálezu zbytků slovanského žárového pohřbu, 12 m Z od zaměřené plochy. Hrobová jáma se dnem v hloubce 65 cm měla široce obdélníkový tvar se zaoblenými rohy a rozměry 175 x 160 cm. Její delší osa běžela ve směru S - J.

Ve středu hrobové jámy ležel na pravém boku ve skrčené poloze skelet muže ve věku kolem 20 let, orientovaný hlavou k J a obličejem k V. Pravá paže byla natažená a směřovala ke kolenu pravé nohy, levá neležela v anatomických souvislostech a její původní polohu není možné s jistotou určit. V úvahu však přichází pokrčení v lokti s dlaní před obličejem. Hrobová výbava byla rozmístěna kolem skeletu. Před obličejem a trupem byly uloženy amforovitý džbán, miska moravského typu, miska se žlábkem a uchy, džbán, kostěné šídlo a sílexová čepel. Za zády vejčitý hrnec a nagyrévský džbán balkánského typu. Před kolenem levé nohy ležel kamenný sekeromlat.

Hrob č. 12 se na úrovni podloží rýsoval jako tmavá skvrna obdélníkovitého tvaru se zaoblenými rohy o rozměrech 280 x 215 cm, orientovaná delší osou ve směru SV - JZ. Na dně hrobové jámy ležely skelety čtyř jedinců. V jižním rohu dvojice muže (40) a ženy (20let) a podél východní a severní stěny jednotlivě kostry mužů ve věku 25 a 20 let. Kostra ženy ležela v silně pokrčené poloze na levém boku s hlavou k JZZ a obličejem k S. Pravá paže v lokti pokrčená směřovala před obličej, levá se vztyčenou dlaní do klína vedle ležícího muže. Na krku ženy byl nalezen Cu náhrdelník sestavený z masivních spirál a dutých trubiček. Prostor pánve vyplňoval velký džbán. Proti ženě ležel na pravém boku ve středně pokrčené poloze muž. Hlava s obličejem v ose páteře směřovala rovněž k JZZ. Natažená levá paže mířila k pánvi ženy, pravá, v lokti pokrčená, znázorňovala objetí. Za hlavou zesnulého byly nalezeny střepy dřevohostického džbánu a u levého spánku hrnec s prstovanou plastickou lištou při okraji. Skelet muže při východní stěně ležel na pravém boku v silně pokrčené poloze s hlavou k SSZ a obličejem k JZ. Pravá paže v lokti mírně pokrčená ležela vedle těla, levá, zohnutá do pravého úhlu, byla položena přes paži pravou. Výbavu třetího pohřbu tvořily dva džbány, dvě sílexové čepele, břidlicový klín, pazourková sekera a kostěné dláto. Třetí muž spočíval ve středně skrčené poloze na pravém boku o 3 - 10 cm níže než ostatní. Hlava směřovala k JZ a obličej k J. Obě paže v loktech pokrčené byly uloženy před obličejem.

Výbavu tvořily tři nádoby - hrnec, džbán a pohár - břidlicová sekera, fasetovaný sekeromlat, 2 sílexové čepele, 2 kostěná dláta a další kostěný předmět - kombinace hrotu s hladidlem.

Sídlištní objekty: Výzkumem bylo odkryto i několik drobnějších objektů mladší LnK a tři objekty VK, které poskytly vedle keramiky i velmi slušnou kolekci štípané industrie.

Miroslav Šmíd, PÚ Olomouc

Zdeněk Čížmář, FF MU Brno

Marta Dočkalová, Ústav Anthropos MZM Brno

Resumé:

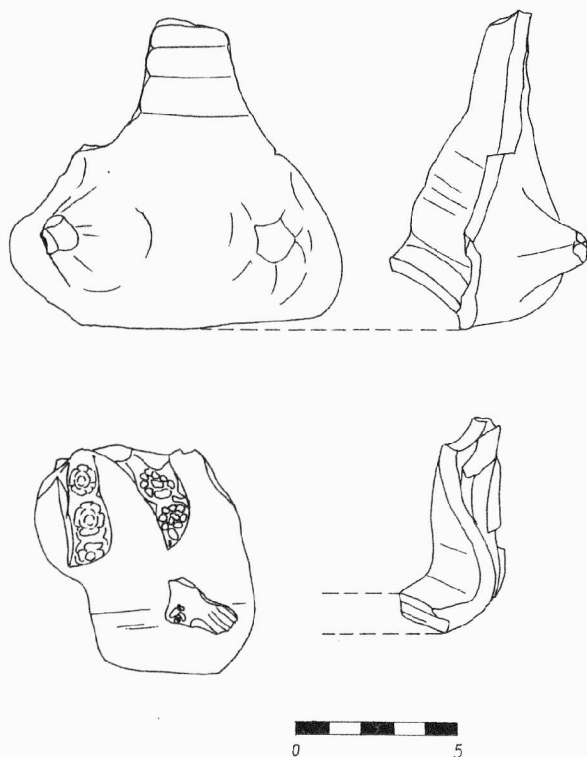
Určice (Bez. Prostějov). „Záhumení“. Siedlung, Gräberfeld. Neolithikum (LbK, Stichbandkeramik), Äneolithikum (SK), Burgwallzeit. Rettungsgrabung.

VALAŠSKÉ KLOBOUKY (okr. Zlín)

Dům čp. 158 (parc.č.243). Středověk (1.pol.14.století). Ojedinelý nález (depot mincí).

V únoru 1993 došlo v těsné blízkosti domu čp. 158 na parcele č. 243 na katastru Valašských Klobouk, okr. Zlín k nálezu stříbrných pražských grošů v celkovém počtu 182 ks (nález odevzdala do městského muzea ve Valašských Kloboukách paní Marie Krylová). Dle informace nálezce byl nález mincí nalezen v hloubce asi 0,5 m při výkopu pro základ

přístavby. Jednalo se vesměs o ražby z doby krále Jana Lucemburského, v menším počtu jsou zastoupeny ražby krále Václava II. (dle určení dr. Šmerdy z MZM Brno). Nalezené mince jsou zřejmě částí většího celku, neboť v těchto místech bylo již v roce 1982 nalezeno dalších 42 ks stříbrných grošů z téhož období. Keramickou nádobu, v níž byly uloženy mince z nálezu v roce 1982 tehdy nálezce zničil, při nálezu v roce 1993 byly zachráněny dva keramické fragmenty. Jedná se o kvalitně redukčně vypálenou hrnčinu šedé až světle šedé barvy, na povrchu zdobené plastickým výčnělkem a figurálním dekorem (jedná se o zbytek postavy - obr. 1.). I když se jedná o velmi fragmentární nález, lze celkem bezpečně usoudit, že se jedná o zbytky akvamanile, prvního svého druhu nalezeného na území zlínského okresu a v rámci regionu jižního Valašska.

Obr. 1. Valašské Klobouky. Fragменты аквamanиле.
Kresba J.Semotánová

Tento nález keramiky (spolu s mincemi) potvrzuje rostoucí význam centrálního střediska zázemí brumovského královského hradu kolem poloviny 14. století (listiny markraběte Karla z roku 1341 a 1342, týkající se Val. Klobouk a Brumova).

Jiří Kohoutek, ÚAPP Brno

Resumé:

Bei der Erweiterung eines Anbaues am Haus Konskriptionsnr. 158 in Valašské Klobouky legte man einen Hort von Silbermünzen frei, den 182 Prager Groschen bildeten. Es handelte sich um die Prägungen der Könige Wenzel II. und Johann von Luxemburg, aufbewahrt höchstwahrscheinlich in einem Gefäß in Form eines Aquamanile.

VALTICE (okr. Břeclav)

Dolní čtvrtě. Středověk. Záchraný výzkum.

V trati „Na loukách“, resp. „Dolní čtvrtě“, přibližně 1 300 m od jihovýchodního okraje Valtic došlo při kladení plynovodního potrubí k narušení archeologického objektu. 80 cm pod úrovní dnešního terénu, na rozhraní ornice a písčitého podloží, se v profilu výkopu projevila souvislejší mazanice vrstva. Na mapě 1 : 5 000 list Břeclav 6 - 6 se místo nachází v prostoru bodu vzdáleného 44 m od V s.č. a 133 m od S s.č.

Menším záchraným výzkumem byla prozkoumána část značně porušeného pravoúhlého objektu zřejmě sídelního charakteru. Chata o rozměrech 4x více než 3 metry byla zahloubena zhruba 0,5 metru do písčitého podloží. Hlinitojílovitý zásyp promísený místy popelem a uhlíky obsahoval množství mazanice i s otisky prutů a také keramický materiál, datovaný do 14. a 15. století. Objekt lze pravděpodobně dávat do souvislosti se zaniklou středověkou osadou Goldschein (Gelža nebo Jelčín), která je v písemných pramenech poprvé zmiňována k roku 1322. V roce 1570 byla již pustá, neboť obyvatelstvo se postupně vysídlovalo do bezpečnějších Valtic.

Evženie Klanicová, Regionální muzeum Mikulov

Resumé:

Valtice (Bez. Břeclav). „Dolní čtvrtě“. Mittelalter. Rettungsgrabung.

VELEHRAD (okr. Uherské Hradiště)

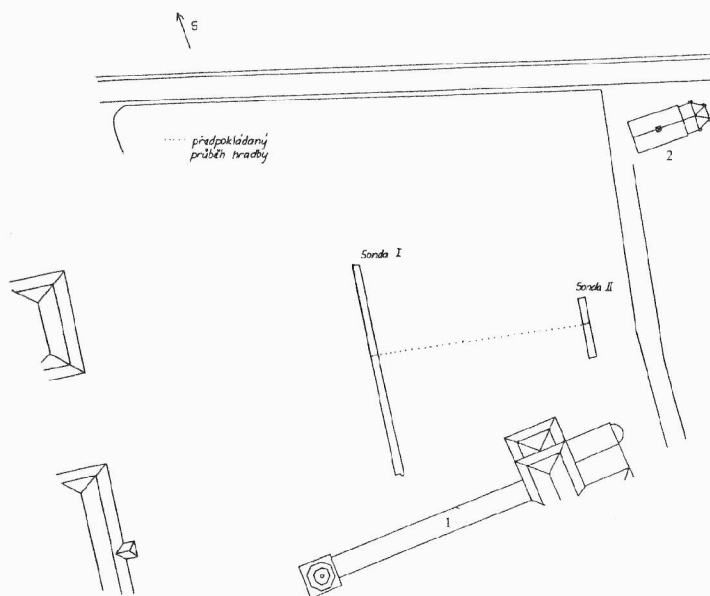
Areál středověkého kláštera (parc.č. 56/5,61/2). Středověk a novověk (2. pol. 13. - 17.stol.). Zjišťovací sondážní výzkum.

Na podzim roku 1993 proběhl zjišťovací sondážní výzkum na ploše severně od klášterní baziliky na Velehradě. Ve dvou zjišťovacích sondách byly objeveny pozůstatky cihlové parní lázně, postavené na konci 16. století (místnost s otopnými zařízeními - pece, cisterna na vodu, jímka, apod.). Tento horizont staveb překrýval středověký hřbitov, který vznikl v klášterním areálu někdy kolem poloviny 13. století a zanikl po roce 1421, kdy byl klášter dobyt husity. Hřbitov byl situován v prostoru mezi klášterní bazilikou a obvodovou hradbou kláštera. Objekt raněbarokních lázní zanikl před velkou barokní přestavbou za opata Silaveckého v poslední čtvrtině 17. století. V obou sondách se také podařilo zachytit průběh původní obvodové hradební zdi klášterního areálu, která byla postavena v souvislosti se vznikem klášterního komplexu kolem poloviny 13. století.

Jiří Kohoutek, ÚAPP Brno

Resumé:

Bei den im Herbst 1993 im Raum nördlich der Klosterbasilika von Velehrad verlaufenden Sondierungen stieß man in zwei Suchschnitten auf die Überreste eines aus Ziegeln gebauten Dampfbades aus dem Ende des 16. Jhdts. (Raum mit Heizanlagen - Öfen, Zisterne, Abflußrinne u.ä.). Dieser Bauhorizont überlagerte einen Friedhof, der gegen Mitte des 13. Jhdts. im Klosterareal angelegt wurde und nach 1421 verfiel, nachdem das Stift von den Hussiten erstürmt worden war. Das frühbarocke Objekt des Dampfbades ging noch vor dem großen barocken Umbau unter, an den man in Velehrad unter dem Abt Silavecký im letzten Viertel des 17. Jhdts. herantrat. Es ist uns auch gelungen, in unseren beiden Suchschnitten den Verlauf der ursprünglichen Umfassungsmauer des Klosterareals zu erfassen, mit der die Klosteranlage bei ihrer Entstehung gegen Mitte des 13. Jhdts. umgeben wurde.

Obr. 1. Velehrad. Jednotlivé sondy výzkumu v roce 1993.

1: bazilika, 2: tzv. „Cyrilka“

VELKÁ BÍTEŠ (okr. Žďár nad Sázavou)

Historické jádro města - Masarykovo nám., ul. Hrnčířská, Kostelní, Peroutková, Pod hradbami; Lánice, ul. Růžová. Středověk, novověk. Záchrané výzkumy.

1. Masarykovo nám., č. p. 7. Ve dnech 3. a 4. listopadu 1994 byla dokumentována již vyhloubená, asi 64 m dlouhá rýha pro kanalizaci, vedená z Masarykova náměstí domovním průjezdem, dále v jihozápadním směru napříč dvorem a hloubkou zadní domovní parcely č. 27 přes linii městského opevnění do sběrače v ul. Pod hradbami (467 - 473 m n. m., na St. mapě 1 : 5 000 - odvozené, listu Tišnov 9-3 z r. 1984 průběh rýhy vytýčen body, od Z a J okrajové sekční čáry vzdálenými 78,5:113,5; 78:110; 74,5:108 a 73:104 mm). Průměrně 50 - 70 cm široký a 160 - 190 cm hluboký výkop porušil v prostoru domovního průjezdu základová zdiva starších, snad časně novověkých stavebních fází budovy v průčelí parcely, s původním zahloubeným vnitřním prostorem, zaplněným druhotně kamennou sutí, na ploše dvora pak starší kanalizační systém, částečně konstruovaný z kamenných ploten. Neporušená středověká souvrství byla zachycena až na zadní parcele č. 27, v jejímž týlu trasa kanalizace rovněž kolmo protřala v 3 m vysokém profilu kamennou zeď městského opevnění. Na jílovito-hlinité podloží, na jihu zakryté až 1,8 m vysokými nadložními vrstvami a dále k severu postupně vystupující 1,1 až 1,2 m pod současný povrch zde nasedal místy zachovaný, 10 - 15 cm silný sytý černý kulturní horizont z počátků osazení města, obsahující tuhovou keramiku 1. poloviny 13. století (cca 30 ks - mj. radélkem bohatě zdobená zásobnice, hrncovité tvary). Na více místech byla tato vrstva porušena dalšími zahloubenými objekty ze 14. - 15. století i z novověku (asi 1,6 m široká jáma nezjištěné hloubky, cca 5 m od linie opevnění v hloubce parcely; v distanci zhruba 15 m SSV od hradby pak na rýhu kolmo jdoucí, 80 cm silné základové zdivo z lomového kamene s příměsí cihel, zděné na kvalitní maltu). V některých partiích pak horizont 13. století překrývala hlinitá vrstva s roztroušenými kameny, uhlíky a

mazanici snad ze 14. - 15. věku. Asi 8 m SSV od městské hradby byly v hloubce parcely zachyceny v profilech dvě dvojice dřevěných kůlů o průměru cca 30 cm, ve vzdálenosti 1,8 m od sebe poněkud šikmo zapuštěných až 50 cm do podloží, spolu s další obdobnou kůlovou jámou o 4 m dále k SSV snad reziduum dřevohlinité zástavby či ohrazení. V určitém vztahu k těmto objektům patrně byl i požárový horizont v severní polovině parcely č. 27, nasedající zde na starší souvrství a obsahující keramiku 14. - 15. století (vzvednuto 5 kusů, mj. i rekonstruovatelná velká zvoncovitá poklice). V nejasném poměru ke kůlové konstrukci probíhal přímo v prostoru nad oběma dvojicemi kůlů i fragment kamenné zdi s velmi kvalitním maltovým pojivem. Profil rýhy umožnil i podrobněji sledovat konstrukci vlastní městské hradby, uzavírající celou plochu od JJZ a stavěné jak ve své až 1,2 m zahlobené základové, tak i 1,6 m vysoké dochované nadzemní části z lomového kamene, pouze na hlinité pojivo s vnitřním prostorem mezi oběma líci vyplněným jen volněji loženými menšími kameny, cihlami či jejich zlomky. Ze statických důvodů bylo těleso hradby směrem ke své koruně vně zužováno, zatímco v úrovni základové spáry dosahovalo průměru cca 95 cm, ve výši úrovně původního terénu 90 cm a v dnes zachovaném vrcholu již jen 65 cm. Drobné časně novověké keramické zlomky ze základové rýhy hradby jak se zdá potvrzují písemnými prameny indikované datování kamenného ohrazení města na přelom 15. a 16. století či do 1. poloviny 16. věku, z roku 1505 totiž pochází odkaz bohaté vdovy Doroty Hladké mj. i "na městskou zed" (Archiv města Veliké Bíteše, perg. č. 24; srov. Tiray 1882, 111). Po stavbě městské zdi byl pak konečně původně svažité terén parcely č. 27 postupně vyrovnáván 0,8 až 1,0 m mocnými vrstvami s příměsí stavebního materiálu a novověké keramiky, zhruba 12 m od probíhající hradby byla v nitru parcely v tomto horizontu 30 cm hluboko pod povrchem nalezena izolovaná lidská lebka, hypoteticky snad související s bratrskou modlitebnou, koncem 16. století vystavěnou v blízkém č. p. 5 (rozrušený hrob? - viz Tiray 1882, 165). Dalšího sledování by si ze zachycených objektů zasloužovala zvláště objevená kůlová konstrukce, dosavadní zjištění nedovolují zatím vyslovit určitější domněnku o její možné souvislosti se starší fází městského opevnění, existujícího prokazatelně již na počátku 15. věku (Tiray 1908, 125).

2. Lánice, č. p. 60. Při přestavbě a úpravách bývalé předměstské usedlosti v létě roku 1994 byl svažité terén dvora domu odbagrováním snížen až o 4 m při severní hranici parcely č. 612. V severovýchodním koutě dvora, na samém rozhraní parcel č. 612 a 613 porušil takto nově vzniklý zemní zářez středověký či časně novověký zahlobený objekt, následně prozkoumaný ve dnech 12., 20. a 26. září 1994 (místo nálezů určeno na St. mapě 1 : 5 000 - odvozené, listu Tišnov 9-3 z r. 1984 bodem, vzdáleným 41 mm od Z a 152 mm od J okrajové sekční čáry; cca 476 m n. m.).

Jednalo se o celkem 3,75 m hlubokou zásobní jámu, zahlobenou do zhruba 80 cm vysokých hlinitých nadložních vrstev a poté zasekanou do dvojslídnych svorů ze série vnějších fylitů, s nálevkovitým ústím kruhového půdorysu o průměru 1,75 m a výši 0,95 m, zúženou střední částí 1,8 m vysokou a 1,05 - 1,1 m širokou a vlastním úložným prostorem typicky kopulovitěho tvaru o výšce asi 1,0 m, mírně elipsovitého půdorysu o průměru cca 2,0 m.

Dno zásobní jámy bylo souvisle vydlážděno plochými rulovými plotnami, stěny nesly jasně zřetelné stopy hloubícího nástroje, hornického špičáku. Místy kamenitý zásyp zčásti dosud dutého úložního prostoru i hrdla zásobnice obsahoval časně novověkou keramiku, svědčící o zasypání jámy někdy v 1. polovině 16. století. Odkrytý objekt tak dokládá přežívání archaického způsobu uchovávání obilovin hluboko do 15. století i v prostředí menšího města Českomoravské vrchoviny, překvapující je náročné provedení (zasekání do skalního podloží) i rozměry objektu.

K nálezům novověké keramiky došlo i při bourání příček vlastního obytného traktu usedlosti č. p. 60 (menší rezná láhev).

3. Ulice Hrnčířská, Kostelní, Peroutková, Růžová. V měsících červnu a červenci roku 1993 byla jednak sledována jedna etapa plynofikace vnitřní části města, zasahující ulice Kostelní, Peroutkovou a prostor spojnice ulic Peroutkové a Hrnčířské a dále pak kanalizační výkopy a další úpravy spodních dvou třetin ulice Růžové (po vyústění ul. Valy). Přes dostatečnou hloubku zemních prací (více než 2 m u kanalizace a 1,0 - 1,2 m u plynového potrubí) nedošlo téměř nikde ve sledovaných úsecích k narušení zahloubených objektů či vrstev. Skutečnost, že výkopy zasahovaly většinou jen sterilní jílovito-hlinité či skalnaté podloží, může svědčit o značné stabilitě půdorysné osnovy středověkého města. Pouze v ulici Peroutkové prořala rýha plynovodu zhruba 1,0 m od průčelí domu č. p. 103 v hloubce 40 - 70 cm uhlíkovitou vrstvou s koncentrací keramických zlomků, snad hrnčířské střepiště, zasahující i před sousední č. p. 104 (St. mapa 1 : 5 000 - odvozená, list Tišnov 9-3 z r. 1984: okolí bodu 74 mm od Z a 156 mm od J okrajové sekční čáry; asi 483,5 m n. m.). V odebraném vzorku rezné i polévané hrnčiny z vrstvy (22 kusů, z toho 10 okrajových a 4 s výzdobou, kromě toho 1 zlomek okenního skla) se objevily hrnky s uchem, hrnce, mísy (?), kónické poklice a kachel, zařaditelné snad do průběhu 16. - 17. století. Plynovodní rýha dále porušila na styku ulice Peroutkové a Hrnčířské mazanícové vrstvy, ze kterých byly vyzvednuty keramické fragmenty 15. - 17. věku (5 kusů - nádobkové kachle, hrncovité nádoby; na již uvedené mapě okolí bodu 84 mm od Z a 157 mm od J okrajové sekční čáry).

Jiří Doležel, AÚ AV ČR Brno

Silva Smutná, Městské muzeum Velká Bíteš

Literatura :

Tiray, J. 1882: Dějiny města Velké Byteše I. Velké Meziříčí.

Tiray, J. 1908: Městská kniha bítešská z roku 1414, Časopis Moravského muzea zemského VIII, 119-140, 294-319.

Resumé:

Historischer Stadtkern - Masarykplatz, Straßen Hrnčířská, Kostelní, Peroutková, Pod hradbami; Lánice, Straße Růžová, Mittelalter, Neuzeit, Rettungsuntersuchungen und Dokumentierungsaktion des Archäologischen Instituts der Akad. der Wissenschaften der Tsch. Republik in Brno, des Kreismuseums Brno - venkov in Předklášteří und des Stadtmuseums in Velká Bíteš.

Im Laufe der Jahre 1993 - 1994 wurden in der Stadt einige kleinere Untersuchungaktionen realisiert. Im Haus Nr. 7 auf dem Masarykplatz wurde eine Kanalisationsrinne bis 1,9 m tief und 64 m lang dokumentiert, die die ganze Länge der Stadtparzelle in Richtung NO-SW kreuzt, einschließlich der Linie der Stadtbefestigung in ihrem Rücken. Neben den Relikten der älteren vielleicht neuzeitlichen Bausubstanz in der Parzellstirn wurden im SW Teil des Grundstückes mittelalterliche Siedlungsschichte mit Anfängen schon in der 1. Hälfte des 13. Jahrhunderts gefangen, einschließlich des Überbleibsel des zeitgemäßen Verbauens (z.B. eine massive Pfahlkonstruktion der unbekanntenen Funktion etwa vom 14. bis 15. Jahrhundert). Aus den Schichten wurden relativ zahlreiche Funde der Keramik und ein isolierter Schädel - vielleicht aus einem zerstörten Grab - gewonnen. Archäologisch wurde das Datieren der bestehenden Stadtbefestigung am Anfang des 16. Jahrhunderts verifiziert, dies wurde schon durch schriftliche Quellen indiziert (nur auf lehmiges Bindemittel gebaute Steinmauer - keramische Bruchstücke aus der Fundamentrinne).

Im Bauerngut Nr. 60 in der westlichen Vorstadtstraße "Lánice" wurde bei der Erniedrigung des Hofterrains eine beschädigte Vorratsgrube untersucht. Sie hatte typisches birnförmiges Profil und war 375 cm tief in die Felsensohle eingehackt. Ihr Boden war mit Steinplatten gepflastert. Nach den gefundenen Keramikbruchstücken aus dem Schütten ging sie etwa in der 1. Hälfte des 16. Jahrhunderts ein. Endlich Aufsicht

über Aushebungsarbeiten (Kanalisation, Legen der Gasleitung) in den Straßen Hrnčírská, Kostelní, Peroutková und Růžová brachte nur in der Straße Peroutková und bei ihrer Ausmündung in die Straße Hrnčírská Funde der Keramik aus den Schichten und gestörten Objekten. Absenz der weiteren positiven Feststellungen kann anders auf die Hochstabilität des Grundrißsystems der Stadt schon seit ihrer Gründung im 13. Jahrhundert hinweisen.

VEVERSKÉ KNÍNICE (okr. Brno-venkov)

Farní kostel sv. Mikuláše. Vrcholný a pozdní středověk, novověk, ojedinele mladší doba kamenná (?). Záchraný výzkum.

Jednolodní orientovaná svatyně s mohutnou západní věží, do dnešní podoby dotvořená sjednocující barokní přestavbou v 18. století, zaujímá okrajovou údolní hranu v JV části původního návesního prostoru vsi, 334 m n. m. (ZM ČR 1 : 10 000, list č. 24-32-17 z r. 1986: 55 mm od Z, 63,5 mm od J okrajové sekční čáry). Vynikající možnost detailního poznání architektonického vývoje stavby nabídla průměrně 1 m široká rýha stavební izolace, hloubená v únoru roku 1994 a odkrývající s výjimkou Z a S strany věže základová zdiva kostela po jeho celém vnějším obvodu až po úroveň základových spár v hloubce 80 - 110 cm. Záchraným výzkumem, dokumentujícím ve dnech 10. a 14. února a 4. března 1994 odkrytou situaci, byla jako nejstarší určena vlastní loď kostela mezi věží a barokním presbyteriem s dvojicí bočních kaplí, stavěná z pečlivě kladeného lomového kamene na kvalitní maltu. Nadzemní zdiva této nejstarší fáze, datované (v souhlase s písemnými prameny) dochovaným severním portálem do doby těsně po polovině 13. století, byla založena na základových zdivech obdobné struktury, zahluběných do vrstev sprašových hlín a permských sedimentů do hloubky 60 až 85 cm, ale spojených pouze hlínou či velmi chudou vápnitou maltou. Zatímco na severní straně byly základy oproti nadzemnímu zdivu vně o 10 - 15 cm rozšířeny, na straně jižní takto rozšířené základové zdivo předstupovalo před vnější líc jen do hloubky 25 cm a níže pak zachovávalo nerozšířenou úroveň nadzemní.

Podle užitého architektonického tvarosloví i podle velkého zvonu datovaného rokem 1567 byla asi někdy kolem poloviny 16. století k západnímu průčelí kostelní lodi na širokou spáru přistavěna masivní čtyřhranná věžová zvonice s cihelnou osmibokou helmicí. Zvonice byla založena na volněji z kamenů loženém základě, v úrovni 40 cm od dnešního povrchu rovněž místy rozšířeném o 5 až 15 cm oproti nadložnímu líci, pojivem základového zdiva věže byla tentokrát většinou chudší vápnitá malta, vyskytly se opět i úseky zděné pouze na hlínu. Neznámá zůstala úroveň základové spáry věže, v této části se podařilo dokumentovat již polozasypaný výkop, odkrytý jen do hloubky 50 cm.

Třetí fázi ve vývoji stavby představuje barokní přístavba rozlehlého polygonálního presbytáře se severní sakristií a dvou přilehlých kaplí ve formě mělkých bočních rizalitů, na spáru připojených na místo staršího gotického kněžiště ke kostelní lodi na východě. Stalo se tak někdy v 18. století, přičemž obdobné členění fasád a nová shodná okna dostalo i původní gotické jednolodí. Základová zdiva této barokní přístavby, vzájemně provázaná a zasahující do hloubky 95 až 110 cm, byla vyzděna z celkem dobře vrstveného lomového kamene s příměsí cihel, prolévaného nepříliš kvalitní písčitou maltou. Místy, zvláště na jižní straně, se základ opět v hloubce 35 až 40 cm nepatrně rozšiřoval o 5 až 10 cm oproti nadzemní úrovni. Dokumentována byla též jizva po zdi 85 cm široké, vybíhající kolmo od severní stěny sakristie dále k severu, možná původní ohradní zdi hřbitova, později při jeho rozšíření odstraněné. Na jižním boku základové zdivo barokního presbytáře překrývalo substrukci starší stavby, dochovanou v podobě bloku 75 x 265 cm, vyzděného z lomového kamene na velmi tvrdou vápnito - písčitou maltu s přimíšenými úlomky cihel, snad pozůstatek pilíře, zpevňujícího původní závěr kostela, či drobné izolované stavby (např. hřbitovní kaple) v

jihovýchodním sousedství kostela. Stavební vývoj svatyně byl pak v nové době uzavřen přístavbou pylonu, zpevňujícího východní čelo barokního presbytáře (hloubka cihelných základů 100 - 110 cm, v úrovni průměrně 30 cm hluboko opět s vnějším rozšířením o 20 cm), před severní portál byla představena klenutá předsíň, při stavebních úpravách let 1993 až 1994 stržená, k severozápadnímu nároží lodi bylo připojeno schodiště na kruchtu, k severní straně věže pak další přízemní přístavek.

Izolační rýha prořala zejména na jižní straně i několik kostrových hrobů původního kostelního hřbitova, z porušených nadložních vrstev pochází kromě asi neolitického rohovcového úštěpu celkem 7 keramických zlomků, vedle mladší hrnčiny od 14. století je zastoupena i tuhá keramika 13. věku (okraj a výduť zásobnicového hrnce, šroubovicí zdobená výduť další hrncovité nádoby).

Jiří Doležel, AÚ AV ČR Brno

Resumé:

Pfarrkirche zu St. Nikolaus. Hoch- und Spätmittelalter, Neuzeit, vereinzelt jüngere Steinzeit (?). Rettungsuntersuchung des Kreismuseums Brno - venkov in Předklášteří.

Die Isoliergrube, die praktisch nach dem ganzen Außenumfang bis zur Grundbaufuge die Grundbaumauern der Kirche entdeckte, ermöglichte im Frühling des Jahres 1994 ausführlich die architektonische Entwicklung des Baues und einige Baudetails der einzelnen Phasen zu dokumentieren. Den Kern der Kirche bildet das frühgotische längliche einschiffige Schiff, durch das nördliche Portal in der Zeit vielleicht gegen Hälfte des 13. Jahrhunderts datiert. Im 16. Jahrhundert wurde zur westlichen Stirnseite ein starker Turm angebaut. Das polygonale Presbyterium mit einem Paar Seitenkapellen und der Sakristei ist Werk des einigenden Barockbaus. Die Rille störte auch einige Skelettgräber des ehemaligen Kirchfriedhofes. Aus den Firstschichten kommt nicht zahlreiche Keramik des 13. Jahrhunderts und jüngere. Es war hier auch ein vereinzelter vielleicht neolithischer Abschlag aus Hornstein.

VYŠKOV (okr. Vyškov)

Masarykovo nám., č. parcely 1273. Středověk. Záchranný výzkum.

V červnu 1994 provedlo Muzeum Vyškovska záchranný výzkum při hloubení přípojky odpadu během výstavby polyfunkčního domu firmy Magnum (ZM 1:10000, 24-42-11, 22mm od Z s.č., 139mm od J s.č.). V rýze dlouhé 10m a hluboké 2,6-3m bylo odkryto mohutné souvrství, jehož nejstarší vrstva sahající do hloubky 3m patřila mladší době bronzové. Bylo nalezeno několik nevýrazných stěpů. Tato kompaktní tmavě hnědá vrstva byla překryta vrstvou spraše na níž ležely vrstvy středověké, nejstarší z přelomu 13. a 14. století s nálezy několika zlomků keramiky. Dále vrstvy 14. století se zlomky červeně malované keramiky, keramikou zdobenou vrypy, vlnovkou, radélkem. 14. století bylo překryto vrstvou spraše, na níž navazovaly značně promísené vrstvy 15. a 16. století /nálezy: zlomek ložického poháru, keramika s výzdobou klikatkami, železné zlomky - kování, přezky/. Tyto vrstvy byly opět překryty vrstvou spraše a požárovou vrstvou z 18. století. V severní části výkopu se podařilo odhalit část několika kamenných zdí. (K 900 - zdivo z plochých kamenů s úlomky cihel, pojídlo malta, K 901 kamenné zdivo, pojídlo hlína, K 902 kamenné zdivo - břidlice, pojídlo malta). Vzhledem k absenci nálezů nebylo možné zdivo blíže datovat.

Blanka Mikulková, Muzeum Vyškovska

Resumé:

Bei der Erforschung, die bei der Ausbagerung der Anschluß von Abfluß während des Baus von dem multifunktionalen Haus der Magnum-Firma durchgeführt wurde, waren in der zehn Meter langen Rille (und 3m tiefen) die ältesten Schichten aus der Bronzezeit festgestellt. Die nächsten Schichten gehörten schon zum

Mittelalter, die ältesten aus der 13. und 14. Jahreswende, weiter eine Schicht aus 14. Jahrhundert mit Funden der rot-gemalten Keramik. In den Schichten aus 15. und 16. Jahrhundert war es eine Menge von Keramik und Eisenbruchstücken gefunden. Diese Kontexte waren mit neuzeitlichen Aufschüttungen und vor allem mit der Feuerschicht aus 18. Jhd. bedeckt. In dem nördlichen Teil von der Ausgrabung gelang es die Reste von einigen Steinmauern zu entdecken. Diese Mauern waren nicht genau zu bestimmen und zu datieren.

ODKAZY:

BRNO-LÍŠEŇ (okr. Brno-město)

Pod Popelákovou ul. Doba slovanská, novověk. Polykulturní sídliště.

Viz kapitola Neolit

LULEČ (okr. Vyškov)

Silnice mezi farní zahradou a mateřskou školkou. Středověk.

Viz kapitola Varia

MALHOSTOVICE (okr. Brno-venkov)

"Zlámaniny". Ojedinělé nálezy středověké.

Viz kapitola Neolit

MALHOSTOVICE (okr. Brno-venkov)

"Na díle pod Peckou". Ojedinělé nálezy středověké.

Viz kapitola Eneolit

MUŠOV (k.ú. Pasohlávky, okr. Břeclav)

Neuriessen. Doba slovanská, středověk. Sídlíště.

Viz kapitola Doba římská a stěhování národů

POHOŘELICE (okr. Břeclav)

Nová Louka. Doba hradištní, novověk.

Viz kapitola Eneolit

SLAVKOV (okr. Vyškov)

Areál Cutisinu, a.s. Raný středověk, novověk.

Viz kapitola Varia

VÁVROVICE (okr. Opava)

Vávrovické pole. Středověká keramika.

Viz kapitola Neolit

VYŠKOV - MARCHANICE (okr. Vyškov)

Marchanické pole před vodou.

Viz kapitola Eneolit

KNIHOVNA AV ČR

PD 1520

1993-1994.(1997)

981/00